

MERHABA	2
Ve Sonra Dans Ettik...	5
Kapitalist Ataerkide Eğitim	8
Eşitlik Olmadan Adalet Olmaz	13
Eğitimde Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Biz Kadınlar İçin Yaşamsaldır!	15
Bir Komu Güvenliği Sorunu Olarak Toplumsal Cinsiyet Temelli Şiddetle Mücadele	18
Seni Tanımlayan Her Kelime	28
Çocuklar Bireydir	29
Bolu'da Kadın İstihdamı	33
Üretimde Örgütlenme Biçimi	38
Büyüyünce Ne Olacaksınız?	39
Merhaba Dostlar	41
Olmak Ya Da Olmamak	43
Bu Ülkede Kadın Olmak	45
Seküler ve Toplumsal Cinsiyet Eşitlikçi Ders Kitapları İçin Öneriler	47
Kesin Karanlık	48
Şubelerden	50
Kelebekler Zamanı	52
kitap Güneş Işıltılı Lotus	54
kitap Kim demiş ki Ben yapamam?	58
Kitap Öneriler	59
Film Wonder (Mucize)	60
Film Kaybetmek Kazanmaktır!	61

...Kelebekler, Saadet Öğretmen, Ceren Damar... Anılarına Saygıyla...

Derya Yulcu

Eğitim Sen Merkez Kadın Sekreteri

Kadınlar boşanmak istedikleri eşleri, ayrılmak istedikleri sevgilileri, abileri, babaları ve tanımadıkları erkekler tarafından öldürülüyor. Bianet'in 1 Ocak 2019-30 Kasım 2019 döneminde Türkiye'de basına yansıyan haberlerden derlediği verilerin yer aldığı erkek şiddeti çetesi göre, **erkekler 2019'un ilk 11 ayında en az 305 kadını öldürdü, 46 kadına tecavüz etti, 551 kadını seks işçiliğine zorladı, 204 kadını taciz etti, 247 çocuğu istismar etti.** Ev içi şiddet, ev içi taciz çoğu zaman yarıya taşınmıyor, ev ve aile içinde konu kapatılıyor. Yarıya taşınabilen vakalarda failer, genel olarak iyi hal ve tahrik indirimi gibi nedenlerle cezasızlıkla mükâfatlandırılıyor. Kolluk, çoğu vakalarda ev içi şiddeti ailenin özel durumu olarak görüyor ve bu şekilde telkinde bulunarak görevini kötüye kullanıyor. Kadını tekrar şiddet gördüğü alana terk ediyor. Şiddete uğrayan kadınlar için sığınma evlerinin sayısı da yeterli değil. Sığınma evlerinde sınırlı bir zaman diliminde kalabilen kadınlar için kapsamlı bir çözüm üretilmiyor.

Ülkemizin mevcut siyasi yapısı, toplumsal cinsiyet eşitliğini yok sayıyor ve siyasetçilerin söylemleri de bu yönde oluyor. Mevcut politikalar kadını daha çok ev içine hapsederken, toplumsal hayattan ve toplumsal yaşama eşit katılımdan da uzak tutmaya çalışıyor.

Suriye savaşı ile birlikte başlayan göçle bugün coğrafyamızda sığınmacı kadın ve çocuklar en dezavantajlı topluluk haline geldiler. Sığınmacıların yoğun olduğu bölgelerde çocuklar evlendirilerek istismara maruz bırakılıyor, kadınlar fuhuşa sürükleniyor, yüzlerce çocuk doğum yapıyor ancak bu soruna hiçbir çözüm üretilmiyor. Kadınlar ve çocuklar ucuz emek gücü olarak sömürülmeye devam ediyor.

LGBTİ+ bireyler yaşamın her alanında şiddetle karşı karşıyalar. LGBTİ+ çalışanların iş yerlerinde kimliklerini gizlemek zorunda bırakılmaları, çalışanların iş hayatında cinsel yönelim, cinsiyet kimliği ve interseks durumlarını gizlemeye zorlanmaları açık bir insan hakları ihlali olmanın ötesinde, kişinin sadece iş saatlerinde değil iş dışında da kendisi olarak davranamaması sonucunu doğuruyor. Ülkemizde LGBTİ+ bireylere yönelik ayrımcı şiddetin varlığı düzey göz önüne alındığında, homofobinin şiddetin özel bir türü olan nefret suçlarıyla ilişkili olarak ele alınması ve anlaşılması gereği ortadadır (KAOS GL 2019).

Kadınların şiddete uğradığı alanlardan biri de cezaevleri. Gerek cezaevlerinin içindeki görevliler tarafından, gerekse hastane ve mahkemeye yapılan sevkleri esnasında kolluk tarafından fiziksel olarak işkenceye uğrayarak darp edilen kadın mahpuslar bulunuyor. Ancak şiddet uygulayan görevlilerin hiçbiri hakkında soruşturma başlatılmıyor ve cezasızlık nedeniyle sorunlar artarak devam ediyor.

Türkiye, Dünya Ekonomik Forumu (WEF) 2020 Küresel Cinsiyet Eşitsizliği Endeksi'nde 153 ülke arasında 130. sırada yer aldı. Rapora göre, kadınların erkeklerle eşit haklara sahip olması için en az 100 yıl, erkeklerle eşit ücrete sahip olması için ise 257 yıl geçmesi gerekiyor.

Dünya henüz kadınların haklarını özgürce kullanabildiği bir yer değil. Yakın zamanda Şili'de Daniela Carasso, Suriye'de Hevrin Xelef, ülkemizde Ceren Damar Şenel eşitsizliğe, haksızlığa, adaletsizliğe karşı durdukları için katledildi. Saadet Öğretmen çalışma şartlarının güvencesizliği, gelecek kaygısı, yaşatılan mobbing nedeniyle hayatına son verdi. Ekonomik kriz, savaş, yoksulluk, adaletsizlik, eşitsizlik kadın kırımına yol açıyor.

Şili'deki Feminist örgüt Las Tesis'in 25 Kasım'da Şili Kadın Hakları ve Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Bakanlığı önünde düzenlediği eylemde, kadın cinayetlerini, cinsel saldırı ve istismarı protesto ettiği dans, tüm dünyaya yayılmıştı. Fransa, İspanya gibi birçok ülkede danslı protestonun benzerleri yapılmıştı. Kadıköy'de ve Ankara'da kadın katliamlarını protesto için dans etmek üzere toplanan kadınlara polis müdahale etti. Gözaltına alınan kadınlar halkı kin ve düşmanlığa sevk etmek (TCK madde 301), 2911'e muhalefet, cumhurbaşkanına hakaret suçlamalarıyla hâkim karşısına çıkarıldı. Hâlbuki polis zoruyla demokratik hakların kullanımına engel olunuyor.

Kadınları katledenlerin cesareti cezasızlık politikasının bir sonucu... Çünkü yargı ve siyaset önce kadını suçluyor. Mahkemelerde savcı ve katillerin avukatları, kadınların yaşamlarını sorguluyor. Ceren Damar'ın ailesi yaşadıkları acı yetmiyormuş gibi katilin iftiralarını dinlemek zorunda bırakılıyor. Nadira Kadırova'nın ölümü cinayete işaret etmesine rağmen etkili bir soruşturma açılmıyor.

Bütün bu olumsuzluklara rağmen biz kadınlar, "Hayatı böyle yaşamak zorunda değiliz." diyen Kelebeklerin yolundan mücadeleye devam ediyoruz. Erkek egemen sömürü sistemine ve diktatörlüğe karşı, inatçı bir kadın mücadelesi geliyor, hem ülkemizde hem dünyanın dört bir yanında...

Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Eğitimi Yaşamsaldır

Yüzyılı aşkın bir süredir devam eden çok yönlü ve çok amaçlı mücadele, kadınların hayatını ve toplumu büyük oranda etkileyen önemli kazanımları beraberinde getirdi. Kadına yönelik ayrımcılık ve şiddeti önlemeye dönük, birçok devletin altına imza attığı uluslararası sözleşmeler bu temel kazanımlardandır. Mücadele sonucu elde edilen kazanımların, kadınların toplumdaki etkisini büyük oranda arttırdığı ve kadınların hayatını kısmen de olsa kolaylaştırdığı bir gerçek. Ancak farklı biçimlerde karşımıza çıkan ve kadın kazanımlarına yönelen saldırılar bize gösteriyor ki bu kazanımlar garanti altında değil ve kadınların yaşamına yönelen tehlikeleri ortadan kaldırmıyor. Müfredattan toplumsal cinsiyet eşitliği hedefini çıkarmak, boşanmayı zorlaştırmak, nafaka hakkını tartışmaya açmak, istismarcıları affetmek ve kadına yönelik şiddete mazeret üretmeye çalışmak, kadınları şiddet karşısında savunmasız bırakmak demektir.

MEB yöneticileri ve kimi öğretmenlerin basına yansıyan sözlerine bakacak olursak durumun vahameti ortaya çıkıyor. Örneğin, Düzce İl Milli Eğitim Müdürü, Ceren'i suçlarcasına "Ama olayın da çok değişik boyutları var. Dolayısıyla yani biz çocuklarımızı her yönüyle çok iyi yetiştirmemiz gerekiyor." dedi.

Şanlıurfa Viranşehir'de bir okul müdürü, başı açık öğrencileri çağırıp kıyafet uyarısı yaptı: "Açık ve kısa giyinirseniz sizi sınıfta bırakırım. Burnunuzdan getiririm. Kapalıysan sınıfı geçersen, açıksan kalırsın!"

Kahramanmaraş Elbistan'da bir başka müdür, örtünme şekillerini beğenmediği kadınlara hakaret etti. Sosyal medya hesabına bir eşek ile başörtülü bir kadının fotoğrafını koyarak "Saçını yarım yamalak kapatıp altına daracak pantolon giyen, tesettürü farz olarak değil tarz olarak gören bayan kardeşim, inanın erkeklerin gözünde bundan (eşek fotoğrafı) farklı değilsiniz." diye yazdı.

Şanlıurfa Bozova'da bir öğretmen kız çocukları için "kapanma partisi" düzenledi. Partide çocukların eline kalp şeklinde 'Hamdolsun kapandım', 'İnşallah size de nasip olur', 'Rabbimin emri diye yaptım', 'Kapandım mutluyum', 'Şükür ki kapandım', 'Tesettürle mutluyuz', 'Haydi sen de kapan' yazılı dövizler verildi ve fotoğrafları çekilip sosyal medyada paylaşıldı.

Bir başka olay İzmir Karaburun'da yaşanmıştı, bir ilkokul müdürü sosyal medya hesabından Necip Fazıl Kısakürek'e ait olduğu iddia edilen "Örtüsüz kadın perdesiz eve benzer. Perdesiz ev ya satılıktır ya da kiralık" ifadelerini paylaşmıştı. Olay sosyal medyada duyulup tepki gösterilince müdür görevden alınmış ve hakkında soruşturma açılmıştı.

Siirt Kurtalan Anadolu Lisesi Müdürü, kız öğrencilerin etek ve pantolon boylarını ölçerek, saçları ile uğraşarak, hakaret ederek çocukları rencide etti. Müdürlü birlikte odada bu korkunç uygulamaya ortak olan bir de kadın müdür yardımcısı bulunmaktaydı. Olay Meclis'e taşınınca Milli Eğitim Bakanlığı, bu müdür hakkında "bir öğrenciye psikolojik şiddet uyguladığı ve hakaret ettiği" iddiasıyla inceleme ve soruşturma başlatarak müdürün açığa alındığını bildirdi.

Konya'nın Selçuklu ilçesindeki bir lisede görev yapan felsefe öğretmeni, sosyal medya hesabı üzerinden yaptığı bir paylaşımında beden eğitimi dersinde eşofman giyen kız çocuklarının zina yaptığını bile söylemişti.

"Eee sonra ne oldu peki?" diye sorarsanız, hiçbir şey olmadı. Göstermelik soruşturmalar yapıldı, yapılıyor, hepsi çocukları eğitmeye devam ediyor.

Bu 'Eğitmciler' Bu Gücü Nereden Alıyor?

MEB'deki erkek egemen yönetim yapısı bize bir şeylerin doğru yapılmadığını gösterir açıklıkta. MEB merkez ve taşra teşkilatlarında kadın temsiliyetinden söz edilemez. Bin 299 üst düzey yöneticinin bin 274'ü, 3 bakan yardımcısı, 15 genel müdürden 14'ü, 6 daire başkanı, 81 il müdüründen 79'u, 917 ilçe müdüründen 910'u ve her 100 okul müdüründen 93'ü erkek.

eğitim sen

Kadınla erkeği eşit konuma getirmek fıtrata terstir, 'Bir adam gibi ölmek var bir de madam gibi ölmek var, Münevver Karabulut cinayetinin ardından '...yalnız bırakılan ya davulcuya ya zurnacıya...' dedi Cumhurbaşkanı Erdoğan.

Bu erkeklerin bu sözleri söyleme cesaretini bulmasına neden olan şeylerden biri, devleti yöneten kişilerin bu ve benzeri açıklamalarıdır. Bu kişiler, bir yerlerden cesaret ve güç almazsa bu sözleri söyleyemezler. Ahlaki değerleri ikiye bölünmüştür bunların. Her dönem gücünün yanında yer alıp, iktidara uygun şekil alabilirler. Eşitsizliklere, doğa katliamına, çocuk işçiliğine, çocuk istismarına, kadın katliamlarına, yoksulluğa ve yolsuzluğa sessiz kalırlar, etek boyu ölçmekte yarışırlar.

İstanbul Sözleşmesi Yaşatır

İstanbul Sözleşmesi'nin 5. maddesi devlete yükümlülükler yüklemiştir. Buna göre; taraflar, kadınlara karşı herhangi bir şiddet eylemine girişmekten imtina edecek ve devlet yetkililerinin, görevlilerinin, organlarının, kurumlarının ve devlet adına hareket eden diğer aktörlerin bu yükümlülüğe uygun bir biçimde hareket etmelerini temin edeceklerdir.

Kadına yönelik şiddetle mücadelede yasalar önemlidir fakat yasa uygulayıcıların erkek egemen bakış açısı kadını yargılamaya, cezasızlığı politikaya dönüştürmeye meyillidir. Toplumsal cinsiyet eşitliğini tanımlayan İstanbul Sözleşmesi, MEB'e cinsiyet eşitliği eğitimi verme sorumluluğu yüklüyor. Eğitim sistemi ile demokratik bilincimizi yükseltme şansımız var. En önemlisi de gördüğümüz eğitimin niteliği kadına, çocuğa, doğaya yönelmiş şiddeti önlemekle, sevgi, saygı, adalet ve eşitlik değerlerini çoğaltmakla ölçülmelidir. Toplumsal cinsiyet eşitliğini toplumsal değerlere uygun bulmayan YÖK Başkanı'nın, etek boyu ölçen müdürün, eşofman giyen kız çocuğuna hakaret eden öğretmenin, "Kocandır sever de döver de" diyen polisin ve hâkimin erkek egemen anlayışının 'toplumsal cinsiyet eşitliği eğitimi' yoluyla değişebileceğini düşünüyoruz. Bu nedenle Eğitim Sen olarak toplumsal cinsiyet eşitliği derslerinin tüm müfredatlarda yer alması için mücadeleye yürütüyoruz.

Sonuç olarak cinsiyetimiz ayrıcalık ya da haklılık nedeni olmadığı gibi, psikolojik, ekonomik, fiziksel ve cinsel şiddet görme nedeni de olamaz. Tahakküme dayalı kadınlık ve erkeklik rollerini kadınlar kadar erkekler de sorgulamadan, toplumsal cinsiyet eşitliği konusunda yol almak ve kadına yönelik şiddeti bitirmek mümkün görünmüyor.

KADINLAR VARDIR... KADINLAR HER YERDE...

TEMEL TALEPLERİMİZ

- Eşit işe eşit ücret, eşit işe eşit haklar
- Grevli toplu sözleşmeli sendika hakkı
- KHK'lerin iptali
- Soruşturma açılması için kadın beyanının esas alınması
- Şiddete maruz kalmış kadın emekçilere yer değiştirme hakkı
- Toplumsal cinsiyet eşitliği dersinin tüm eğitim kurumlarında zorunlu ders olması
- Toplumsal cinsiyet eşitliğini esas alan müfredat
- 25 Kasım ve 8 Mart'ın tüm kadınlar için ücretli izin günü olması
- Şiddete, ayrımcılığa, tacize, tecavüze, istismara ve mobbinge karşı önleyici düzenlemelerin yaşama geçirilmesi
- Sözleşmeli, ücretli, güvencesiz çalışmanın sonlandırılması, güvenceli iş yaşam koşullarının sağlanması
- Kapatılan kamu kreşlerinin açılması, kadın veya erkek olduğuna bakılmaksızın en az 50 çalışanın bulunduğu her yerde gündüz bakım evi ve kreş açılması
- Doğum öncesi 8 hafta, doğum sonrası 24 hafta olmak üzere toplam 32 hafta ücretli izin
- Doğum izninin bitiminden çocuğun ilkökula başlayacağı süreye kadar anne ve babaya dönüşümlü kullanmak şartıyla 1 yıl ücretli ebeveyn izni verilmesi
- Süt izninin önündeki keyfi engellerin kaldırılması
- Eğitim kurumları yöneticiliğinde eşit temsiliyetin sağlanması
- Tüm eğitim ve bilim emekçilerine toplumsal cinsiyet eşitliği eğitimi verilmesi
- MEB merkez ve taşra teşkilatı ile yükseköğretim kurumlarının çalışmalarını, görev ve yetkilerini belirleyen tüm düzenlemelerin toplumsal cinsiyet eşitliği perspektifi ile yeniden düzenlenmesi

Ve Sonra Dans Ettik...

Feray Aytekin Aydoğan
Eğitim Sen Genel Başkanı

Dans ile birlikte bir varoluş hikâyesi...

“Ve Sonra Dans Ettik” filmi toplumsal cinsiyet rolleri, ataerki, gericilik ve geleceksizliğe karşı toplumsal cinsiyet eşitliği mücadelesinin sınıf mücadelesinden bağımsız düşünülmemeyeceğinin de bir senaryosu aslında...

2019’un son haftalarında sinema salonlarında izlediğimiz “Ve Sonra Dans Ettik” Gürcistan-İsveç yapımı film bir manifesto yazıyor aynı zamanda... Filmin kahramanı Merab’ın yoksulluğun sınırında dolaşan bir hayatı var; ulusal folklor ekibine girmesi ve iyi bir dansçı olmaktan başka hiçbir çıkış yolu yok. Merab film süresince yaşadığı toplumla olan uyumsuzluğuna dair söylediği sözlerde hiçbir zaman kabahati kişilerde aramıyor. Film gençlerden oluşan bir Gürcü folklor dansları topluluğunun provası ile başlıyor ve Merab, partneri Mary’le bir düet gerçekleştiriyor. Gürcü danslarında erkeklerin sert ve maskülen, kadınların da masum görünmesinin elzem olduğunun altını sürekli çizen hocası ise düetten rahatsız oluyor. Merab, Gürcistan’da yaşıyor ve buradaki muhafazakâr, ırkçı bakış açısına dair bir suçlu aranacaksa bunun temsil eden kişilerde değil, kişileri zehirleyen kolektif bilinçte aranacağını altı defalarca çiziliyor filmde... Merab’ın karşısına dikilen ceberrut devlet politikalarının ürünü olan her türlü engele verdiği cevaplar asla bir çaresizlik öyküsüne dönüşmüyor. Ve filmin yönetmeni Levan Akin diyor ki “Etraflarına örülen hücrenin içine doğdular, karşılaştıkları kişiler bunun sonucu, tek başına sebebi değiller...” Merab’ın hikâyesi toplumsal

cinsiyet eşitliği mücadelesinin kapitalizmden, sınıf mücadelesinden bağımsız düşünülmemeyeceğinin de senaryosu aynı zamanda...

“Mesleğin pamuk ipliğine bağlı cümlesini duymaktan çok yoruldum.” dedi ve kaybettik sözleşmeli öğretmen Saadet arkadaşımızı...

Ataması yapılmadığı, geleceğe dair umudu kalmadığı için kaybettik Merve arkadaşımızı...

Borçlarını ödeyemediği için kaybettik Oya arkadaşımızı...

Yine bir krizin, sermayenin, kapitalizmin krizinin tam ortasındayız. Sermaye kârını, ancak ürettiğini satarsa gerçekleştirebilir, ama ücretler düşük ve güvencesiz çalışma bir devlet politikası olarak yaygınlaştırılıyor. Yine sermaye ancak emeğe en ucuz ücreti vererek ve güvencesiz çalışma politikaları ile kârını garantileyebiliyor. Ancak finansal yapı çöküyor, emekçiler işsiz kalıyor, güvencesizleştiriliyor, çoğu durumda borçlanmış olarak... Dolayısıyla bu kriz emekçilerin krizi değil, sermayenin krizi... Biz emekçilerin hayatı ise bu krizin nesnesi...

Borçlarını ödeyemediği, ataması yapılmadığı, sözleşmeli, ücretli, kamuda/özelde güvencesiz çalıştırıldığı, hukuksuzca ihraç edildiği için arkadaşlarımızı kaybetme noktasına gelmemiz de yaşatılan sürecin bir sonucu... Bütün bir neoliberal dönem boyunca, dünya genelinde bütün emekçilerin hayatı zorlaştı ve kazanım elde edilemeden bu krizle birlikte bir dönem kapanmış oldu. Çalışma koşulları ağırlaştı, sosyal haklar kaybedildi, güvencesiz çalışma ve sendikasılaşma yaygınlaştı. Şimdi bu kriz koşullarında bütün bu tablo daha da ağırlaşacak görünüyor. Özellikle kadın emekçiler için...

Ve Benim Suçum Değildi, Nerede Olduğum, Nasıl Giyindiğim...

Dünyada neoliberal dönüşümün cinsiyetçi mantığı sermayenin krizi koşullarında daha da radikalleşme ihtimali taşıyor. Çünkü geçen dönem boyunca işe giriş, çalışma koşulları, ücretler ile ev ve aile sorumlulukları konusunda kadınlarla erkekler arasında var olan yapısal eşitsizlikler arttı. Aynı zamanda bütün dünyada (Türkiye dâhil) örgütlü sektörlerde çalışan kadın sayısı sürekli azaldı. Yükseköğrenimli kadın iş gücünün her kademedeki erkek iş gücüne oranla olumsuz olarak etkilendiğini, cinsiyet ayrımcı politikaların iş gücü verilerine yansıdığını görüyoruz. Ülkemizde OECD verileri üzerinden kadın iş gücü ortalama ücret farkı, erkek iş gücüne oranla %14'lere ulaşmış durumda...

Kadın emeği sömürüsü artıyor, kadınların işten çıkarılması yaygınlaştırılıyor, kadın emekçiler açısından kötü bir mevsim yaşıyoruz. Kadın emekçiler için hayatı zorlaştıran faktörler, sadece istihdam süreçleriyle ilgili değil. Ev içindeki kaynak bölüşümü ve iş yükü açısından da kadınların hayatı zorlaşıyor. Hanedeki yeniden üretimi sürdürmek, ailenin giderek tamamen korunaksız hale gelen bireylerinin (çocuk, hasta, yaşlı) bakımını üstlenmek, sosyal destekten ve hizmetlerden mahrum bir şekilde bunları yapmak düşüyor kadınların payına. Dahası kadınların bu konumu başka bir sömürü mekanizmasını harekete geçiriyor.

Bu dönemler sınıflar arasındaki gerilimin yanı sıra cinsler arası gerilimi de artırıyor. Hane sadece

iktisadi bir birim değil, istihdam alanı da cinsiyete kör değil. Kapitalizmin cinsiyetçi mantığı iş ile ailedeki cinsler arası gerilimin yükselmesinden de besleniyor. Kadınların evdeki rollerini ideolojik olarak yücelten muhafazakâr dinci ideoloji de "Kadının yeri evidir. Kadının kariyeri anneliktir." sözleri ve politikalarıyla krizi kadınlar için eve dönüşü çevirmeyi amaçlıyor. Üstelik de bu tür bir ideolojik yaklaşım, üretim ve istihdamla ilgili kararları belirleyebilecek konumdaysa, kadınlar için topyekün eve dönüş işlevi de görüyor. Kimin eve gelir getirdiği, işleri kimin yaptığı, kimin işsiz kaldığı soruları etrafında oluşan gerilimler hane düzeyinde kadına yönelik artan şiddetle sonuçlanıyor. Aynı zamanda böyle dönemlerde gündeme gelen tüm toplumu pasifize etmeye dönük ideolojik/siyasal dönüşümler de (sivil ya da askeri totaliter rejim yönelişleri) cinsiyetçiliği besliyor ve kadına yönelik şiddet artıyor.

Ve şimdi dünyanın her yerinde kadınlar eşitlik, özgürlük diye haykırarak "Ve benim suçum değildi, nerede olduğum ya da nasıl giyindiğim." sesiyle kamusal alanda eşit temsiliyet talebini yükseltiyor; neoliberal politikalara, düşük ücrete, yoksulluğa, işsizliğe, gericiliğe, şiddete, tacize, tecavüze, mobbinge, kadın cinayetlerine karşı örgütleniyor, sokağa çıkıyor, eylemler gerçekleştiriyor.

Sen Uçuşu Hatırla!

Fransa'da, Şili'de, Sudan'da, İran'da, Türkiye'de ve dünyanın her yerinde kadınlar ayakta...

İran'da tüm kadınlar yoksullaşmaya, gericiliğe karşı sesini yükseltiyor. Kamusal alanda başörtüsü takmak, uzun mantolar giymek zorunda bırakılan, kamusal alanlardan izole edilmek istenen kadınlar; "günahkâr" olarak damgalanıp ahlak polisi tarafından tutuklanmalarına rağmen başörtüsü zorunluluğunda sembolleşen eşitsizliğe, kötü çalışma koşullarına, yoksulluğa karşı sokağa çıkıyor, yasaklara meydan okuyor. İranlı kadınların yüksek bir yere çıkararak başörtüsünü çıkartarak başlattığı "Beyaz Çarşamba" eylemi dalga dalga yayılıyor. Gazeteci Masih Alinejad, "Kimse bize isyanın öğrenilebilecek bir yetenek olduğunu söylemedi, çünkü biz 7 yaşından itibaren başörtüsü takmak

zorundaydık. Şimdi her gün #BeyazÇarşamba olacak." diye haykırıyor.

Sudan'da yoksullaşmaya, baskılara, El-Beşir diktatörlüğüne, siyasal İslam'a karşı kadınlar 22 yaşında eylemlerin öncüsü haline gelen Alaa Salah'ın sesiyle daha fazla özgürlük ve kamusal alanda eşit temsiliyet talebiyle "Kadının yeri evi değil, devrimdir." diyerek sokakları çınlatıyor.

Şili'de eşitsizliğe, yoksulluğa karşı haftalardır sokaklarda mücadele eden kadınlar 25 Kasım'da seslerini yükseltmeye devam ediyor. Feminist örgüt LasTesis'in çağrısıyla 25 Kasım'da kadın cinayetlerini, cinsel saldırı ve istismar olaylarını protesto için Şili Kadın Hakları ve Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Bakanlığı önünde düzenlenen danslı protesto, Fransa'dan İspanya'ya, Beyrut'a kadar dünyanın çeşitli kentlerine yayılmaya devam ediyor. Ülkemizde "Ve benim suçum değildi, nerede olduğum ya da nasıl giyindiğim." sesinin yükseltildiği danslı protesto İstanbul'da polisin sert müdahalesi ile karşılaşılıyor ve kadınların haykırışını susturmak isteyen baskılara inat ülkemizde de eylemler dalga dalga tüm kentlere yayılıyor.

Dünyanın her yerinde yükselen kadın hareketi Türkiye'de de hızla büyümeye, yaygınlaşmaya devam ediyor. 17 yıllık AKP iktidarı süresince kadın haklarına yönelik hak gaspları artarak devam ediyor. "Kadın-erkek eşit değildir. İşsizliğin nedeni kadınlardır." sözleri hiç azalmadı, hiç eksilmedi...

Kadın cinayetleri son 17 yılda % 1400 arttı. Son süreçte de geçmişten bugüne mücadele ederek kazandığımız İstanbul Sözleşmesi ve 6284 sayılı Kanun'un uygulanması, toplumsal cinsiyet eşitliği kazanımlarımız hedef haline getiriliyor. Toplumsal cinsiyete duyarlı okul projesi sonlandırılıyor, YÖK Tutum Belgesi kaldırılıyor, toplumsal cinsiyet eşitliği sosyal etkinlikler yönetmeliğinden, özel eğitim ve rehberlik programından çıkarılıyor. İşsizlik, yoksulluk, güvencesizlik kadınlar arasında hızla yaygınlaşıyor. Biz kadınlar, dünya ve Türkiye tarihi boyunca kadınlara yönelik eşitsizliğe karşı mücadeleyi yükseltmekten bir an olsun vazgeçmedik. Kapitalist sistemin doğrudan ürünü olan, küresel bir kriz yaşıyoruz ve krize karşı durmak için kapitalist sistemi ve ataerkil egemenliği ortadan kaldıracak radikal bir alternatifin inşasını birlikte yaratacağız. Toplumsal ihtiyaçları merkeze alan, doğanın tahribine dur diyen, tüm ezilenlerin, emekçilerin, kadınların demokratik katılımının yollarını açan bir mücadele hattı için 25 Kasım'da ülkenin her yerinde yasaklara rağmen sokaklardaydık. Biz kadınlar çok iyi biliyoruz ki, eşitlik mücadelesi, toplumsal cinsiyet eşitliği mücadelesi yaşamsaldır, sınıfsaldır. Eşitlik, özgürlük taleplerimizi haykırdığımız mücadele tarihimiz boyunca bize yoksullaşmayı, işsizliği, eşitsizliği dayatan politikalara karşı haykırmaya devam ediyoruz. Binler, on binler, yüz binler, milyonlar olduk, geliyoruz. Furûğ Ferruhzâd'ın seslenişini kulaktan kulağa fısıldamaya devam ediyoruz. "Sen uçmayı hatırla."

Kapitalist Ataerkide Eğitim

Işıl Ünal
Prof. Dr.

Giriş

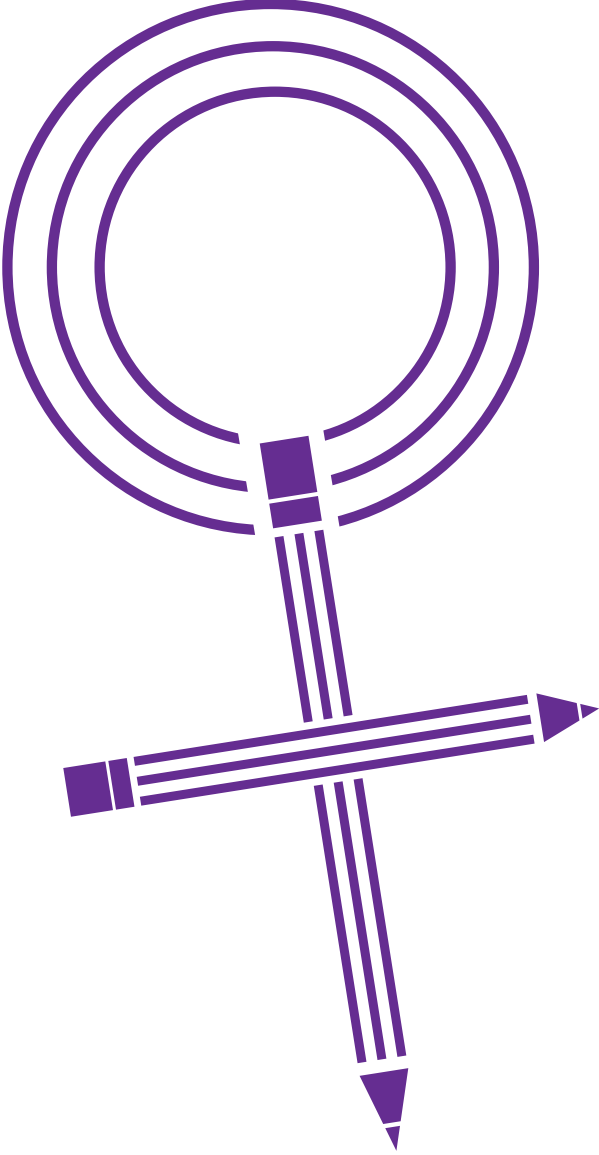
Dünya tarihi iki bin yılı aşkın bir süredir devam eden eril tahakküm üzerinden okunup kadına karşı sürdürülen sistematik şiddet ortaya kondukça, bugünkü erkek şiddetini anlamlandırmak da kolaylaşmaktadır. Savaşlar, soykırımlar, katliamlar, çeşitli eril şiddet formları olarak hep eril iktidarların sürekliliğini sağlamıştır. Ataerki düzen(ler), güçlünün egemenliğini kutsayan, duygu karşısında aklı üstün gören, doğaya hükmetme isteği ve gücüne önem veren bir değerler sistemine dayanır. Tarihsel süreçte her toplumsal formasyona uygun yeni biçimler alan ataerki, günümüzde "kapitalist ataerki"ye özgü ilişki ve ilişkilene biçimleriyle tanımlanmaktadır. Kadınlara ve doğaya karşı ekonomik şiddetle varlık bulan kapitalizm, bugün de bunu sürdürmektedir. Dolayısıyla, Maria Mies'in sıklıkla altını çizdiği gibi, "kadın sorunu"nu tüm toplumsal ilişkiler bağlamında, yani sermaye birikiminin emri altındaki küresel iş bölümü içinde kavramamız gerekmektedir. Bu, "kapitalist dünya"yı tüm ilişki ve ilişkilene biçimleriyle birlikte, kendi bütünlüğü ve tarihselliği içinde kavramayı kolaylaştırır.

Kapitalist ataerki düzenin bir parçası olan eğitim, toplumsal güç ilişkilerince biçimlenir ve bu nedenle de tüm iktidar biçimlerine karşı yürütülen mücadelelerin alanı olarak görülür. Baskı ve şiddet sınıfsal, etnik, inanç temelinde ve cinsel olduğu ölçüde tüm bu alanlarda mücadeleden söz edilebilecek demektir. Elindeki gücü, sermaye sınıfından ve egemen kimliklerden yana kullanan iktidar, egemen cinsel

kimlikleri dayatırken heteroseksüel cinsel kimliğin içselleştirilmesi ve "normalleştirilmesi" için gerekli koşullar ve mekanizmaları işletir. Bir yandan "kadın" ve "erkek" kategorileri mevcut eşitsiz toplumsal cinsiyet kalıpları çerçevesinde kabul ettirilirken, diğer yandan heteroseksüel olmayan cinsel yönelimler birer "hastalık", "sapkınlık" olarak dayatılır. Bu nedenle eğitim alanı kapitalist ataerkinin yeniden üretim alanı olduğu gibi, ataerkiye karşı yürütülecek mücadeleler için bir potansiyel taşır. Bu anlamda eğitim hem bir tahakküm hem de bir özgürleşim alanı olarak kavranmalıdır.

Eğitimin Toplumsal Cinsiyetlendirme Rolü

Modern eğitim kurumu, kapitalist topluma yurttaş ve emek gücü yetiştiren bir kurum olarak tanımlanır. Bu ifade, eğitim sürecinin bireyleri toplumsallaştır(maya ve bilgi-beceri kazandırmaya yönelik olarak kurgulandığına ve işletildiğine işaret etmektedir. Yurttaş ve emek gücü olarak yetiştirme elbette birbirlerinden kopuk işleyen süreçler değildir, ama her iki süreç de toplumsal kalıplara/beklentilere göre işlediği için, eğitim süreci bir anlamda (ve bir ölçüde) bireyleri "kalıba sokma", "biçimlendirme" süreci olarak da okunabilir. Bu anlamda eğitim süreci, kaçınılmaz olarak, "simgesel şiddet" in uygulandığı bir süreç olarak kurgulanmıştır. Bu süreçte, sadece ne öğreneceğimiz ve nasıl öğreneceğimiz değil, kim olacağımız da öğretilir. Her yönüyle bizi bizden alan, bizi neredeyse yok sayan, "kendimiz olmayı imkânsız kılan bu süreç" P. Bourdieu'nun "simgesel şiddet" kavramıyla betimlediği süreçle örtüşür. Tüm bunlar, geçerli toplumsal cinsiyet kalıpları (düşünce, yargı

çalışmayı (çalışma ideolojisinin içselleştirilmesini) güçlendirir, sürekli kılar ve sömürünün artırılmasını kolaylaştırır.

Çalışma ideolojisinin içselleştirilmesini sağlayan toplumsallaşma süreci, aslında birey açısından hem kapitalist toplumun kadın ve erkek yurttaşı olmayı hem de meslek edinerek (veya edinmeyerek) toplumda/ekonomide kadın ve erkek emek gücü arzı içinde yer almayı sağlar. Kadın için bu süreç yalnızca ücretli çalışma ile sınırlı olmayıp, ücretsiz çalışmayı da kapsar. Bunu kavrayabilmek için toplumsallaşma sürecini "içerik/nitelik" temelinde analiz etmek gereklidir. Eğitim sürecinde kadınlara ve erkeklere ne(ler) öğretiliyor? Okulda, sınıfta, eğitim sürecinin bütününde onlara nasıl muamele ediliyor? Eğitimin içeriğine ve eğitim ortamlarındaki insan ilişkilerinin niteliğine bakılmaksızın, "eğitime erişim" üzerinden yapılacak değerlendirmeler, eğitim sisteminde bireylerin birer kadın ve erkek özneler olarak varlık bulup bulmadığını göstermekten uzaktır. Bu yolla ancak hangi cinsiyetten kaç kişinin sisteme girebildiği, sistemde kalabildiği ve hangi tür ve düzey eğitimden mezun olabildiği üzerinde konuşulabilir. Bu ise, verili toplumsal cinsiyet ilişkilerinin doğallaştırılmasına, kadın ve erkek arasındaki eşitsiz güç ilişkilerinin gözden uzak tutulmasına neden olur.

ve eylemler) açısından da söz konusudur. Eğitim sürecinde kadınlığa ve erkeklığe ilişkin değerler, yargılar ve davranış kalıpları öğretildiği gibi, meslek seçme, meslek eğitimi ve mesleğe dair öğrenmeler genel olarak "çalışma"ya (çalışma ideolojisine) ilişkin öğrenmeleri kapsar. "Kadın ve erkek meslekleri", çalışma hayatı, "ev kadınlığı", annelik, bakım emeği (çocuk ve hasta bakımı) gibi birçok konuya dair değerler ve kalıp yargılar, "mesleki rehberlik" ve "mesleki yönlendirme" kapsamında bireylere öğretilir.

Ataerkinin, kadın ile erkek arasındaki eşitsiz güç ilişkilerinin yeniden üretimini sağlayan bu süreç, aynı zamanda kapitalizmin sürdürülmesini sağlamaya yöneliktir. Çünkü, kadının ücretsiz ev içi emeği olmaksızın ücretli emek üretken olamaz. Kadının yeniden üretime harcadığı emeğin değersizleştirilmesi ve ikincilleştirilmesi kapitalist

Türkiye'de, bir yandan eğitimde "toplumsal cinsiyet körlüğü" pekiştirilirken, öte yandan öğrenci, öğretmen, yönetici ve diğer çalışanlar dikkate alındığında kadınların ve LGBTI+ların aleyhine işleyen, onları özne olarak kabul etmeyen bir süreç işlemektedir. Türkiye'de bugün müfredat, ders kitapları, materyal oluşturma ve en başta da öğretmen yetiştirme sistemi aşırı ölçüde muhafazakarlaşmış görünmektedir ve ödüller, yarışmalar gibi mekanizmalar yoluyla öğrencilerin ilgileri dinî kitaplara yönlendirilmektedir. Özellikle son 15 yılı aşkın süredir eğitim sisteminde yapılan düzenlemelerde gözlenen çarpıcı özelliklerden biri, Türkiye eğitim sisteminin giderek daha dar bir toplumsal kesimin "ihtiyaçlarına" yönelmesi, yalnızca onlara hizmet eder bir hal almasıdır. İnanç, etnisite gibi cinsiyet/cinsel yönelim açısından da bunu söylemek mümkündür. Örneğin, "imam

hatipleştirme" olarak ifade edilebilecek bir politika ile çeşitli tür liseler ana-babaların muhalefetine rağmen imam hatip lisesi haline getirilmeye çalışılmaktadır. Özel öğretim kurumları inanılmaz bir hızla artırılırken, imam hatip liselerinin özel öğretim kurumu olarak açılmaması, gelir düzeyi düşük halk kesimlerinin bu liselere yönelmesini sağlamak içindir. Üstelik muhafazakâr aileler açısından bu okulların en fazla kadın öğrenciler için tercih edildiği düşünülürse, bu sürecin kadınları hedef aldığı anlaşılır. Üstelik egemen dini inanç kadınlara "imamlık" gibi bir görev yüklediği halde kadın öğrenciler bu okullara alınmaktadır. Mezun olduklarında Diyanet tarafından görevlendirilme ihtimalleri ancak yüzde 15 olan imam hatip liselerindeki kız öğrenci sayısının son 51 yılda 10 kat arttığı, 2002'den bu yana ise 10'a katlandığı ifade ediliyor (<https://t24.com.tr/haber/imam-hatip-liselerindeki-kiz-ogrencilerin-diyanette-gorevlendirilme-ihimalleri-yuzde-15,586377>).

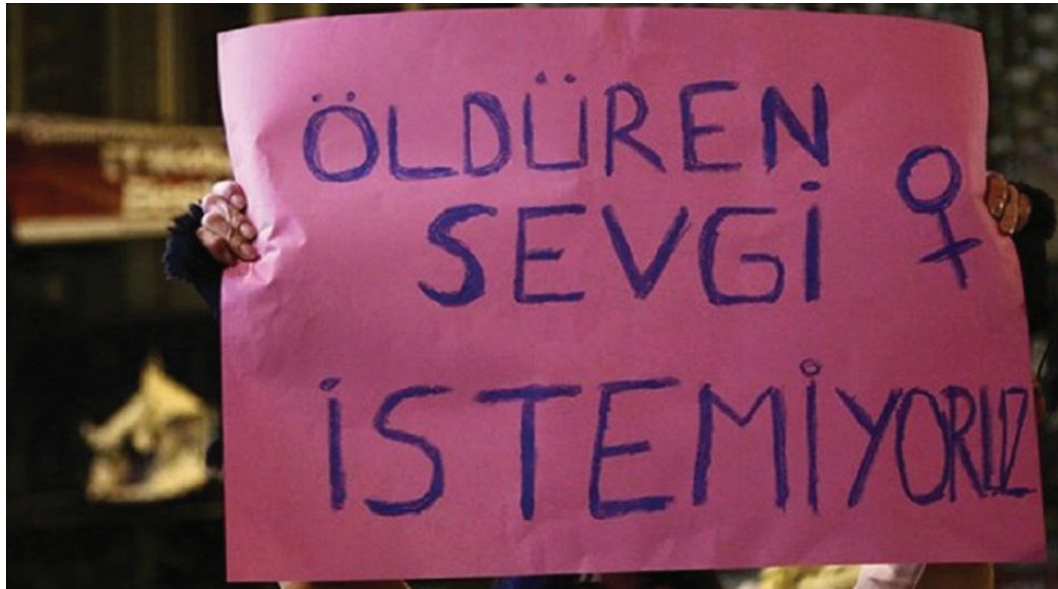
Son yılların en çarpıcı özelliği, değişikliklerin hepsinin kadınların aleyhine işliyor olmasıdır. Örneğin 4+4+4 düzenlemesi özellikle kız çocuklarının belirli bir yaştan sonra okul dışında kalmasını kolaylaştırdı. Bu, Eğitim Sen'in 2015'teki araştırmasıyla ortaya kondu. İslamiyet'le ilgili derslerin artırılması ve Sünni İslami kültürün okullarda egemen kılınmaya çalışılması da kadınlar (kılık kıyafet başta olmak üzere) üzerindeki baskıyı artırdı. Bu gelişmeler okulda ve sokakta kadına yönelik şiddetin artmasıyla paralellik gösterdi.

Eldeki bilgilerden yola çıkıldığında, son yıllarda eğitim sisteminin toplumsal cinsiyetlendirme konusunda daha fazla rol oynadığını, kadınları geleneksel rollerine daha fazla yönlendirdiğini söylemek mümkündür. Ancak böyle bir eğitimin kadınlar nezdinde "tevekkül" ile birlikte anlam bulması, belirli toplumsal kesimlerdeki kadınlar üzerindeki tahakkümü artıran bir faktör

olarak görülebilir. Aynı zamanda, günümüzde hem yaygınlaşan hem de giderek daha görünür olan kadına yönelik erkek şiddeti belirtilen bu değişimlerle birlikte ele alınmak durumundadır. Özellikle aralarına üniversite rektörlerini de dahil etmemiz gereken kurum yöneticileri, güvenlik güçleri ve genel olarak toplumsal hiyerarşide yetkili konumlarda bulunan erkeklerin cinsel şiddeti cezasız bırakma konusunda gösterdikleri kararlılık, bugün Türkiye'de erkek tahakkümünü inanılmaz düzeylere yükseltmiştir. Kuşkusuz, tahakküm karşısında kadın özgürlük hareketi de çok ilerlemiş, feminist hareket büyük bir ivme kazanmıştır. Ancak feminist hareketin okullarda ve özellikle üniversitelerde gelişmesini engellemeye yönelik pek çok önlem alındığı bilinmektedir.

Kadına Yönelik Erkek Şiddetinin Yaygınlaşmasında Eğitimin Rolü

Ülkemizde kadına yönelik şiddet son on yılda çok hızlı artmıştır ve bu artışta eğitim sisteminde uygulanan cinsiyetçi ve homofobik eğitimin rolü çok fazladır. Taciz, tecavüz ve kadına yönelik her türlü şiddet aile, okul, üniversite, öğrenci yurtları ve diğer kurumlarda gerçekleşmektedir. Şiddetin fail(leri) öğretim üyesi, öğretmen, okul müdürü, eğitimci olabilmektedir. Basında çıkan haberler kadına yönelik erkek şiddetinin çok ürkütücü düzeyde olduğunu göstermektedir. Örneğin, 2019 yılının Ağustos ayında erkeklerin en az 40 kadını öldürdüğü, 89 kadına şiddet uyguladığı rapor edilmiştir (<https://bianet.org/bianet/toplumsal-cinsiyet/212591-erkekler-agustos-ta-40-kadini-oldurdu>). Aynı haberde yer aldığı-

na göre, bu dönemde en az altı kadına tecavüz eden erkekler; 42 kadını da seks işçiliğine zorlamış, en az 19 çocuğa cinsel istismarda bulunmuş, 14 kadını da taciz etmiştir. Kuşkusuz bunlar bilinenlerdir. Kaldı ki, kadına yönelik erkek şiddeti, öldürme, taciz ve tecavüz etme, dövme gibi fiziksel ve cinsel şiddetle sınırlı değildir. Çalışma özgürlüğünü kısıtlama, sürekli hesap sorma, parayı kullanarak aşağılamaya çalışma gibi "ekonomik şiddet"ten bahsedilebileceği gibi; küsme, baskı uygulama, intihar etmekle tehdit, çocukları uzaklaştırma, kadının arkadaşlarına ve ailesine kadınla ilgili yalanlar söyleme, onları görmesini engelleme, güvenini kırma, bilgi saklama, kıskançlık, gözdağı verme olarak sayılabilecek "psikolojik şiddet"ten de söz etmek mümkündür (<https://www.morcati.org.tr/tr/8-mor-cati-kadin-sig-nagi-vakfi/1-siddet-nedir>). Bunlar hem ailede hem de diğer kurumlarda uygulanan şiddet biçimleridir. Eğitim kurumlarında farklı konumlardaki kadın ve erkek aktörlerin etkileşim biçimlerinin erkek egemen bir anlayış temelinde inşa edilmiş olması, bir şekilde şiddet içeriyor olması, bu kurumlardaki herkesin toplumsallaşmasında (yeniden toplumsallaşmasında) rol oynar.

Tüm bunlar kadını özne olarak görmeyip, onu erkekten daha aşağı bir konumda görme, buna bağlı olarak da kişiliğine, onuruna, toplumsal konumuna ve vücut bütünlüğüne zarar vermeye dönük yapılan davranışlardır. Bugün okulda ya da başka bir eğitim kurumunda yöneticiler (okul yöneticisi, ilçe yöneticisi) veya erkek öğretmenler ya da diğer görevliler tarafından kadın öğretmenlere, kadın büro çalışanlarına ve diğer çalışanlara yönelik şiddet uygulamalarını kolaylaştıran koşullardan söz edilebilir. Çünkü eğitim sisteminin bütününde güvencesizliğe dayalı çalıştırma giderek yaygınlaşmakta, taşeron firma aracılığıyla iş gücü sağlama gibi prosedürler uygulanmakta ve yetkili konumlardaki görevliler siyasi iktidarcı atanmakta ve/veya kontrol altında tutulmaktadır. Öğretmenlerin ve yardımcı personelin güvencesiz çalıştırılma biçimleri, okul müdürlerinin ve ilçe yöneticilerinin personel alımına, istihdamı başlatma ve bitirme yetkisine sahip olmaları okullarda öğretmenden öğrenciye kadar tüm bireylerin baskı ve dayatmalar

(taciz ve diğer şiddet biçimleri) karşısında çaresiz kalmasına yol açmaktadır.

Eğitimde uygulanan tekçi ve baskıcı politikalar sadece Sünni Müslüman ve Türk milliyetçiliği temelinde değil, aynı zamanda eril, cinsiyetçi ve heteroseksist bir çizgide de dayatılmaktadır. Okuldaki yönetici ve öğretmen davranışları, okutulan ders kitapları, diğer ders materyalleri ataerkil değerleri ve kadına yönelik erkek şiddetini besleyen, ona dayanak oluşturan değerleri ve düşünceleri taşırlar. Kadına yönelik şiddetin, sıradan ve geçici olaylar olmadığı, ataerkil sistemin kendisini sürdürme mekanizmalarından biri olduğu unutulmamalıdır. Kadınlar ve LGBTİ+lar sistematik bir baskı ve şiddet altındadır. Bu şiddet tüm kurumlarca yürütüldüğü gibi, devletin güvenlik güçlerince ve hukuk sisteminde çoğu kez desteklenir. Ataerki, tüm bunları güvenceye alan bir sistem demektir. Kadını ikincilleştiren, onu özne olarak görmeyen değerleri içselleştirmeye dönük her tür öğrenmelerle (toplumsallaştırmalarla) ve iktidarcı kurulup işletilen mekanizmalarla güçlendirilir. Ancak, okul içi ilişki ve etkileşimler, oradaki bireylerin ataerkil düşünce ve değerleri içselleştirmesine yol açabildiği gibi, baskı altında tutulan kadın ve LGBTİ+ların eğitim süreçlerini bir yetkinleşme ve özgürleşme sürecine dönüştürmek mümkün olabilir.

Eğitimin Kolektif Yeniden İnşası: Özneleşme Süreci Olarak Eğitim

Eğitim sisteminde öğrenme süreçleri, "ne bilmemiz gerektiği" ve "kim olmamız gerektiği" konusunda iktidarcı verilen yanıtlar üzerinden kurgulanır. Tanımlanan yurttaş ve emek gücü kavramları, kültürel aidiyetlerin yok sayılması üzerine kurulu olduğu gibi, meslek öğrenirken bile "evrensel" olduğu ileri sürülen standartlar dayatılır ve yerel, kişisel görülebilecek uygulamalar, anlayışlar yok sayılır. Sürecin bütününde öğrenme araçsal kılınmıştır; sizi meslekle, işle, gelire buluşturacak bilgi/beceriye öğrenmeye yönlendirilirsiniz. Üstelik bu bilgi/becerinin ne olduğuna siz değil, kadın ve erkek olmanıza bağlı olarak iktidarcı karar vermiştir. Öğrenme aslında bir etkileşim süreciyle ortaya çıkar ve kişi genellikle merak ettiği şeylerin peşinden koşarak öğrenir; ilgisini çeken bilgi ihtiyaç

duyduğu, hoşlandığı, kendisine heyecan veren konular, nesnelere veya düşünceler olabilir. Formal öğrenmeler (eğitim kurumlarında gerçekleştirilen) ise dışsal belirlenimlidir, araçsallaştırılmıştır. Öğrenme sürecinin (eğitim sürecinin), bireyin kendisini yetkinleştirebildiği, özne olarak yeniden inşa edebildiği bir süreç olabilmesi için, kişi açısından öğrenmenin kendinde bir değeri olmalıdır. Yani kişi, sınıf geçmek, mezun olmak, gelir elde etmek, "aferin almak" için öğrenmiyor; ihtiyaç duyduğu için öğreniyordur. İçinde bulunulan toplum ve eğitim sisteminin tüm dayatmalarına karşın, kişinin kendi dilediğince gerçekleştirebildiği öğrenmelere zaman ayırıyor olması, onlardan vazgeçmeyi reddediyor olması önemlidir ve çok değerlidir. Bu nedenle bu yöndeki bireysel eğilimlerin uyandırılması ve geliştirilmesine olanak sağlanması gerekmektedir. Bireysel eğilimlerle yetinmeyip, kolektif bir kararlılık ve düzenleme ile öğrenme ortamındaki öznelere eşitler arası ilişkiler kurarak birlikte yetkinleşmek, birlikte öznelenmek için eğitim sürecini yeniden inşa etmek, bu yönde mücadele etmek ise eğitim emekçilerinin örgütlü çabasını gerektirmektedir. Bu, emek verildiği ölçüde mümkün kılınabilir. Kuşkusuz, söz konusu olanakları yaratmak ya da bu yönde çaba içinde olmak gerekmektedir.

Toplumsal cinsiyet eşitliği temelinde kurulacak bir öğrenme ortamı, cinsiyet ve cinsel yönelimi ne olursa olsun, bireylerin kendilerini cinsel kimlikleriyle ortaya koyabildiği kendi eşit ve özgür seçimlerine dayanabildiği ölçüde herkes için bir öznelenme sürecine dönüşebilir. Böyle bir eğitim bir insan hakkı olarak talep edilebilir ve siyasal mücadele konusu yapılabilir. Eğitim hakkı kavramını, eğitimin mevcut amaç, yapı ve işleyişini, toplumdaki ezilenlerin ihtiyaçları, eşitlik ve özgürlük talepleri doğrultusunda dönüştürmeye yönelik siyasal bir talep olarak ele almak mümkündür.

Kadın ve erkek arasındaki köklü ve eşitsiz ilişki biçimini ifade eden ataerkiye karşı sürdürülecek mücadele, diğer eşitsiz ilişki biçimlerine karşı yürütülen mücadele ile ne kadar iç içe yürütülebilirse o kadar başarılı olabilir. Kapitalizme karşı mücadele, yani sermayenin egemenliğine karşı yürütülen

mücadele ırkçılık/milliyetçilik, cinsiyetçilik ve heteroseksizm karşıtı bir mücadeleyi içermek zorundadır. Bu anlamda eğitimde toplumsal cinsiyet eşitsizliğine karşı yürütülen mücadele, eğitim hakkı mücadelesinin bir parçasını oluşturur. Eşitsiz toplumsal güç ilişkilerinin zayıflatılması ve ortadan kaldırılması, ezilenlerin güç birliğini gerektirir.

Eğitim hakkı, emekçilerin ve toplumda egemen konumda olmayan etnik, dinsel ve cinsel grupların yetkinleşme ve özerkleşme (kendilerini özne olarak kurma) gereksinimlerini karşılayacak, diğer bir deyişle insani ortaklık ya da karşılıklılık düzeyinde farklılığın özgürleşmesine olanak sağlayacak bir eğitim süreci oluşturma yönündeki siyasal bir taleptir. Bu durumda eğitimde çok kültürlülük, eğitim hakkı mücadelesinin önemli bir parçasını oluşturduğu gibi, eğitimin özgürleşimci bir süreç olarak yeniden inşasına önemli bir açılım getirmektedir. Amaçlanan eğitim süreci, her kesimden bireyin özne olarak tanındığı ve kendisini yetkinleştirme olanağına sahip olduğu bir süreçtir. Bu tahayyül eğitim ve bilim emekçileri mücadelesi için bir perspektif sunar. Söz konusu perspektif önemlidir, çünkü bu bizi iktidarın gündelik uygulamalarına takılıp kalmaktan kurtarır ve geniş bir mücadele ufku sağlar. "Hedefler" ve günün birinde onlara ulaşabilme "umudu", yerini, bir oluşturma ve dönüştürme sürecine girmeye bırakabilir. Kadın ve erkek emekçiler olarak özgürleşimci bir eğitimi, günün birinde ulaşacağımız bir "hedef" olarak görme yanlısına düşmek yerine, doğrudan onun inşa süreci içinde olmayı seçmek gerekmektedir.

Eşitlik Olmadan Adalet Olmaz

Burcu Sarı

Eğitim Sen Ankara 5 No'lu Şube Kadın Sekreteri

2014 yılında yürürlüğe giren ve İstanbul Sözleşmesi ismiyle bilinen "Kadınlara Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye İlişkin Avrupa Konseyi Sözleşmesi" ile 2012 yılında düzenlenen "6284 sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun" yine hedef tahtasında. Sözleşmenin, devreye girdiği günden bugüne, "Türk aile yapısına zarar verdiği" ve "eşcinselliği meşrulaştırdığı" gibi gerekçelerle iptal edilmesi isteniyor. Sözleşmenin iptali amacıyla Tayyip Erdoğan'dan Memur Sen'e, Millî Gazete'den Yeni Akit'e, Saadet Partisi'nden Hüda-Par'a söz söylemeyen kalmadı.

Eşitlik karşıtı söylemler "adalet" kisvesi altında gerekçelendiriliyor. Cinsiyetlerin yaradılıştan eşit olma-

dığını, bu nedenle "eşitlik" talebinin adaletsizliğe yol açacağını ve aile kurumuna zarar vereceği söyleniyor. Sarı sendika Memur Sen'in "Toplumsal rollerin dağılımındaki fitri farklılıkları görmezden gelerek salt eşitlik arayışı içinde değerlendirmenin aile kurumunun geleceğine dair kaygı uyandırmaktadır." açıklaması eşitlik düşmanı politikaları özetlemektedir.

Tüm bu yaygaranın sebebi biz kadınlar için oldukça aşikâr: Bu sözleşme ve kanun, uygulandığı ölçüde, kadına yönelik şiddetin azalması için büyük bir umut olduğu kadar, verilen kolektif mücadelelerin de bir sonucudur. Bu yükselen mücadele dalgaları, erkek egemen kapitalist sistemin binlerce yıldır inşa edilen kumdan kalelerini birer birer yıkıp geçiyor. İşte

bu nedenle muhafazakâr istibdat yandaşları, kendi ayrıcalıklı sistemlerini korumak için İstanbul Sözleşmesi'ne, 6284 sayılı Kanun'a ve tüm kazanılmış haklarımıza pervasızca saldırıyor.

İstanbul Sözleşmesi ve 6284 Sayılı Kanun'un İçerik ve Kapsamı

Türkiye'nin de aralarında bulunduğu 46 devlet tarafından imzalanan İstanbul Sözleşmesi'nin dört ayağı var. Birincisi, sözleşme kadınların şiddete karşı korunması için devletleri önleyici tedbirler alma bakımından yükümlü kılıyor. Cinsiyet eşitliğinin tüm topluma yayılması ile şiddetin ortadan kaldırılması sözleşmenin temel amacı.

İkincisi, kadının tehdit altında olduğu durumda acil çözümler üretilmesi ve etkin koruma sağlanması. Türkiye'de sözleşmenin bu kısmı 6284 sayılı Kanun ile düzenlenmiş durumda. Bu kanun "ev içi şiddet" in tanımlanması ve somut önlemlerin alınması bakımından da önemli. Sözleşmenin belirlediği kapsamda şiddete maruz kalanların uzman destek hizmetlerinden yararlanması, konut sağlama, sığınak talep etme, iş bulma yardımı, geçici maddi yardımda bulunma, telefon yardım hatlarının oluşturulması, hukuki yardım, oturma izni alınması, koruma tedbirlerinin süratle alınıp uygulanması, çalışma yaşamına katılmanın desteklenmesi amacıyla kreş imkânının sağlanması, konutun şiddete maruz kalana tahsisi gibi tedbirler var.

Üçüncüsü, devletin kadını koruyamadığı ve kadının zarar görmeye devam ettiği durumda etkin kovuşturma ve ceza sisteminin oluşturulması yoluyla adaletin sağlanması.

Sözleşmenin dördüncü ve son ayağındaysa tüm bunların yapılmasının yetmeyeceği ve kadınların geleceğe dönük güçlendirilmesinin sağlanması için uzun vadeli planların hayata geçirilmesi var.

Kanun Çıkartmak Yetmiyor, Mesele Uygulamakta

Sözleşmede ve kanunda yazılı olan maddeler her ne kadar anlamlı olsa da pratikte uygulanmadığını bir kadın daha eksildiğimiz her seferde apaçık görüyo-

ruz. Koruma tedbirleri kâğıt üstünde kalıyor, şikayetler dikkate alınmıyor, cinayete teşebbüsten yaralanan sanıkların tutuklama talepleri reddediliyor. Bunları iyi hâl indirimleri, tahrik indirimleri ve düşen davalar izliyor. Sığınma evi sayısı ise oldukça yetersiz. İstanbul Sözleşmesi uygulanmıyor, uygulanmadığı an ise en zayıf halkasından kopuyor. Sözleşmeden arda kalan tek şey kadınların "cebinde koruma kararıyla" katledilmesi oluyor.

Gerçek Adalet İçin Gerçek Bir Eşitlik Mücadelesi!

Kapitalizmin çarkına su taşıyan toplumsal eşitsizliklerdir. Tüm eşitsizlikler gibi cinsiyet eşitsizliğini de yeniden ve yeniden üreten kapitalizm, kadına yönelik sistematik şiddetin kaynağını oluşturuyor. Hakkıyla, polisiyle, patronuyla, siyasetçisiyle tüm sistem bu eşitsizliği derinleştirmek için çabalıyor. Tüm bunlara rağmen, biz kadınlar defalarca haklarımıza yönelik saldırıları püskürttük, yaşamlarımıza sahip çıktık. Yoksulluğa, güvencesizliğe ve şiddete karşı mücadelede buluştuk. Bugün de iş yerlerimizde, mahallelerimizde, sokakta ısrarla "Eşitlik olmadan adalet olmaz." diyerek bu köleci zihniyetin ipliğini pazara çıkarmalıyız. Adaletin karşısına eşitliği koyan, kadını aileye hapseden tüm gerici argümanları çürütmeliyiz. Eşit ve özgür bir dünyayı kurmak için bir araya geleceğimiz alanları genişletmeli, kadın örgütlerimizi işlevselleştirmeli ve topyekûn bir mücadele örgütlenme irademizi diri tutmalıyız!

Eğitimde Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Biz Kadınlar İçin Yaşamsaldır!

Meryem Külcü

Eğitim Sen Ordu Şube Üyesi

Toplumsal cinsiyet eşitliğini aşındıran, erkek egemenliğinin restorasyonunun (kamusal alanda ve istihdamda eşitlik ile cinsler arası ayrışmayı gerileten kültür ve eğitim politika ve uygulamaları) söylemlerin hız kazandığı ve bazen bir "basın-yayın organı" bazen bir "sendika" bazen de STK adı altında dernek ve vakıfların, cemaat yapılarının toplumsal cinsiyet eşitliğini hedef alan politikalarının hızlanarak

arttığı bir dönemden geçiyoruz. Aynı zamanda içinde bulunduğumuz dönem, bütün bir geçen dönem boyunca ortaya çıkan gelişmelerin son evresi gibi görünüyor. Özellikle eğitim alanında, okullarda, üniversitelerde toplumsal cinsiyet eşitliğini gerileten, tehdit eden uygulamalar, düzenlemeler art arda yaşama geçiriliyor.

eğitim sen

Neoliberalizm ve siyasal İslam'ın yön verdiği süreçler toplumsal yaşamın tüm alanlarını şekillendiriyor. Eğitimde toplumsal cinsiyet eşitliği bir yandan tüm dönüşümlerden etkileniyor, aynı zamanda ideolojik bir aygıt ve kültürel bir alan olarak da siyasal İslam ideolojisi yeni toplum projesinin en önemli aracı olarak etkili biçimde kullanılıyor. Eğitimde toplumsal cinsiyet eşitliğini tehdit eden bu yerel dinamik, aynı zamanda küresel bir bağlam içinde işliyor: Neoliberalizm ve neomuhafazakârlık. Bu iki dinamik aynı gündemleri olduğu kadar ortak bir gündeme de sahip. İttifak içinde oldukları en önemli alanlardan biri de eşitlik, hak eşitliği, toplumsal cinsiyet eşitliği ve özgürlükler...

Ülkemizde toplumsal cinsiyet eşitliğinin hedef alınması politik bir tercih... Bu küresel söylem ve yönelim, siyasal İslam'ın toplumsal cinsiyet eşitliği ve kadınlarla ilgili karanlık gündemini perdelemesini kolaylaştırıyor. Yıllardır kadın erkek eşitliğine inananmayan siyasetçiler yönetiyor Türkiye'yi, politikaları onlar şekillendiriyor.

Eğitimde toplumsal cinsiyet eşitliği, asıl olarak eğitim sisteminin her iki cinse ve cinsel kimliklere sunduğu olanaklar ve fırsatlarla ilgili ve bunun iki boyutu var. Birinci boyutu, eğitime erişim, devam ve tamamlamanın yasal olarak güvence altına alınmasıyla ilgili. İkinci boyutu ise, eğitimin içeriği (müfredat ve ders kitapları) ve okul hayatının nasıl yapılandığı ile ilgili. Çünkü okullar ve eğitim sistemi biçimsel olarak her iki cinse eşit fırsatlar sunuyor gibi görünse bile, bu

eşitsizlik sürebilmektedir. Toplumsal yaşamın her alanında olduğu gibi eğitimde de toplumsal cinsiyet eşitliği konusunda mücadele ederek kazandığımız hakları kaybettiğimiz bir dönemi yaşıyoruz.

4+4+4 düzenlemesiyle zorunlu eğitimin ilk 4 yıl sonrasındaki ortaöğretim evresi emekçi çocukları ve kızlar için esnekleştirildi. Kesintili uygulama, kızlar için zorunlu eğitimin ortaöğretim evresini açık öğretime geçişi sağlamak ya da okul terklerini hızlandırmak amacıyla esnekleştirirken, erkek öğrencilerin de vasıflı işçi yetiştirme süreçlerine entegre olmalarını sağlayacak ölçüde bir esneklik sağladı. 2012 yılında "dindar nesiller yetiştirme" hedefiyle yapılan bu radikal müdahale, hem kızların zorunlu eğitim süresi içinde okulda kalma süresini fiilen 4 yıla indirerek ortaöğretim evresini açık öğretim yoluyla esnekleştirdi, hem de eğitimin içeriğini ciddi biçimde cinsiyetçi hale getirdi. Bedenini kapatma uygulaması -ki çocuk hakkı ihlalidir- 9 yaşa düşürüldü. Mescit uygulamaları çocukları ailelerinin inançlarına göre ayırıştırırken, kamusal alan olan eğitim kurumlarını cinsiyetçi mekânlar haline de getirdi. Laiklik yoluyla kazanılan modernliğe karşı kültürel savaşın merkezinde okullar var. Nihai hedef laik eğitimi, seküler toplumu ve toplumsallaşmayı ortadan kaldırmak gibi görünüyor. Bunun en önemli yollarından biri de okullarda yeni bir toplumsal cinsiyet rejimi örmek... 18. Milli Eğitim Şurası'nda yarı resmi biçimde tedavüle sokulan ve karma eğitime son vermeyi hedefleyen söylem, bu konuda kimi "dernek" ve "sendikaların" aktif bir kampanya sürdürmesi sonucu;

imam hatip okullarından başlanarak kız-erkek ayrı sınıflar, ayrı binalar fiili uygulaması ve 24 Haziran seçimleri sonrası Ortaöğretim Kurumları Yönetmeliği'nde yapılan değişiklikle karma eğitim hakkı yok sayılarak hukuki hale getirildi. Müfredat piyasacı, ırkçı, gerici özellikleri ile birlikte cinsiyetçi bir içerikle de yeniden yapılandırıldı.

Gelinen süreçte; ideolojilerinin gereği olarak toplumsal cinsiyet eşitliğini hedef alan vesayet mekanizmalarının en önemli özelliği; 'duyarlı vatandaşlar' adı verilen, tepki göstereceği ön kabulü ile hareket edilen, MEB ve YÖK'ü kendi politik çizgisi doğrultusunda hareket etmeye zorlayan kesimlerdir. Çünkü eşitlik mücadelesi egemenler için dünyada ve ülkemizde en büyük tehlike oldu tarih boyunca... Toplumsal cinsiyet eşitliğinin hedef alınma süreçleri eğitimde koşar adım hızlanarak devam ediyor.

- * MEB Ortaöğretim Genel Müdürlüğü tarafından koordine edilen 'Eğitimde Toplumsal Cinsiyet Eşitliğinin Geliştirilmesi Projesi' (ETCEP) Bakan Ziya Selçuk tarafından bir televizyon programında 'Toplumsal cinsiyete dayalı okul projesini hayata geçireceğiz.' açıklamasından sadece 2 gün sonra vesayet mekanizmalarının devreye girmesi üzerine MEB açıklamasıyla iptal edildi.
- * MEB'in yasağından hemen sonra YÖK Başkanı, toplumsal cinsiyet kavramının Türkiye'nin toplumsal değerleri ve kabulleriyle mütenasip (uygun) olmadığını savundu. YÖK, tüm üniversite rektörlerine gönderilen toplumsal cinsiyet eşitliği tutum belgesini web sayfasından kaldırdı.
- * 11.09.2019 tarihinde Özel Eğitim ve Rehberlik Genel Müdürlüğü'nün 2019-2020 programında 26 hedef arasında yer alan toplumsal cinsiyet eşitliği hedefi yine vesayet mekanizmalarının hedef göstermesi sonucunda programdan çıkartıldı.
- * 12.09.2019 tarihli Resmi Gazete'de yayınlanan yönetmelikle MEB Sosyal Hizmetler Yönetmeliği'nde değişiklik yapıldı. Bu değişiklikle MEB 'toplumsal cinsiyet eşitliği'ni tüm etkinlik alanlarından çıkardı. Ayrıca okullarda STK'lerle, uluslararası kuruluşlarla sosyal etkinlik yapılmasının önü açıldı.

* Bundan sonraki süreç ise MEB'in tüm politikalarının temel belirleyicisinin vesayet mekanizmaları olduğunun açık, gizlenemeyen kanıtıdır. Bir hafta içinde TÜGVA, ülke genelinde okul öncesinden itibaren düzenleyeceği tüm sosyal etkinlik çalışmalarının, kulüp faaliyetlerinin duyurusunu yaptı ve devamında MEB, örgün ve yaygın tüm eğitim kurumlarına TÜGVA çalışmalarının hayata geçirilmesi için yazı gönderdi.

STK'ler adıyla ideolojik çalışma yürüten yapıların toplumsal cinsiyet eşitliğine bakış açısı kamuoyuna yaptıkları açıklamalar ve uygulamaları ile ortadadır. TÜGVA'nın 81 ilde yer alan yapılmasında bir tane dahi kadının bulunmaması bile kadınlara yönelik bakış açısının bir fotoğrafıdır. Bu yapıların eğitim kurumlarında yürüteceği çalışmaların cinsiyetçi bir yaklaşımla yaşama geçirileceği çok net bir gerçekliktir.

Eğitim Sen olarak, MEB'in Ensar ve Hizmet Vakfı ile imzaladığı protokol ve iş birliklerine karşı açtığımız davaların sonucunda Danıştay, kamusal eğitimin Anayasa'da da belirtildiği şekilde devletin sorumluluğunda olduğunu, başka kurum ve kuruluşlar eliyle yürütülemeyeceğini net bir şekilde karara bağladı. Yargı kararı, bu protokollerle bu yapıların ideolojik örgütlenmesine zemin hazırlandığının uyarısını da yaptı. Danıştay kararına rağmen yönetmelik eliyle; STK'lerle, uluslararası kuruluşlarla sosyal etkinlik yapılmasını düzenleyen MEB, anayasal suç işlemektedir. Hem öğretmenlerin kulüp rehberliği yapması engellenerek mesleğimiz hedef alınmakta hem de öğrencilerimizin kamusal, bilimsel eğitim hakkı ihlal edilmektedir.

Biz kadınlar için bir araya geleceğimiz zemin artık çok açık ve nettir. Kadın mücadelemizi, eşitlik mücadelemizi güçlendirmenin yolu, toplumsal cinsiyet eşitliği mücadelemizi birlikte haykırmaktan, "Kadınlar vardır her yerde" sesini yükseltmekten, "Bizi yaşamın her alanında yok sayan tüm anlayışlara karşı iş yerlerimizi de, sokakları da, geceleri de terk etmiyoruz" sesini çığlığa dönüştürmekten geçmektedir. Toplumsal cinsiyet eşitliği hedef alındıkça biz tacize, tecavüze uğruyor, ölüyor, öldürülüyoruz. Eğitimde toplumsal cinsiyet eşitliği, biz kadınlar için yaşam-saldırıdır.

Bir Kamu Güvenliği Sorunu Olarak Toplumsal Cinsiyet Temelli Şiddetle Mücadele

Prof. Dr. Özlem Şahin Güngör

Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi
İİBF Kamu Yönetimi Bölümü Öğretim Üyesi

Öğr. Gör. Dilek Bulut

Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi
Sağlık Bilimleri Fakültesi Sağlık Yönetimi Bölümü Öğretim Görevlisi

Araş. Gör. Dr. Gözde Müşerref Gezgüç

Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi
İİBF Kamu Yönetimi Bölümü Öğretim Elemanı

Toplumsal cinsiyet temelli şiddet, uluslararası toplum ve uluslararası insan hakları koruma mekanizmaları nezdinde temel insan hakları ihlali olarak kabul edilmektedir. Bu bağlamda toplumsal cinsiyet temelli şiddetle mücadelede önemli bir kamu politikası ve kamu güvenliği sorunu olarak tanımlanmaktadır.

Bu çalışmada, bu konudaki uluslararası sözleşmeler içinde en yeni ve kapsamlı insan hakları belgesi olarak kabul gören; 2011 yılında Avrupa Konseyi tarafından kabul edilerek Türkiye’de imzaya açılan ve 2014 yılında yürürlüğe giren Kadına Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye Dair Avrupa Konseyi Sözleşmesi’nin (İstanbul Sözleşmesi) kapsamı, ayırıcı özellikleri, Türkiye’deki uygulanma süreci ve sözleşme denetim organı olan GREVIO’nun değerlendirme raporu irdelenmektedir.

Sözleşme, toplumsal cinsiyet temelli şiddet ile mücadeleyi bir kamu politikası meselesi olarak tanımlayan ve bu kapsamda taraf devletlere toplumsal

cinsiyet eşitliği yaklaşımı ile politika geliştirme ve uygulama sorumluluğu yükleyen ilk özgün belgedir. Türkiye Cumhuriyeti tarafından çekincesiz bir şekilde imzalanan tek uluslararası sözleşme özelliği olan İstanbul Sözleşmesi’nin bir önemi de altı aylık dönemlerde dönüşümlü olarak yürütülen Avrupa Konseyi Dönem Başkanlığı’nın Türkiye’de bulunduğu Kasım 2010- Mayıs 2011 döneminde İstanbul’da imzaya açılması (11 Mayıs 2011) ve ilk imzacı ülkenin Türkiye Cumhuriyeti Devleti olmasıdır. Sözleşmenin kısaca İstanbul Sözleşmesi olarak anılmasının nedeni budur. Öyle ki Türkiye Cumhuriyeti Devleti, sözleşmeyi, 1 Ağustos 2014 tarihinde, yeterli sayıda imzacıya ulaşıp uluslararası alanda yürürlüğe girmesinden çok önce, 24 Kasım 2011 tarih ve 6251 sayılı Kanun ile uygun bulmuş ve Kanun 29 Kasım 2011 tarihinde Resmi Gazete’de yayımlanmıştır.

Sözleşme kapsamında izleme organı olarak görev yapan Kadınlara Yönelik Şiddetle ve Aile İçi Şiddetle Mücadele Konusunda Uzmanlar Grubu (GREVIO), sözleşmenin Türkiye’deki uygulanması ile ilgili ilk

raporunu 15 Ekim 2018 tarihinde yayınlamıştır. Bu bildiri, GREVIO Türkiye Raporu'nu, Türkiye'de toplumsal cinsiyet temelli şiddetle mücadelenin, toplumsal cinsiyet eşitliği yaklaşımı kapsamında bir kamu güvenliği sorunu olarak ne şekilde ele alındığını gösteren temel bir belge olarak değerlendirmeyi hedeflemektedir. Bildiride, İstanbul Sözleşmesi'ne atıf yapılarak gerçekleştirilen mevzuat değişikliği örneği olarak 2012 yılında yürürlüğe giren Ailenin Korunması ve Kadına Yönelik Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun ile ilgili uygulamalar da değerlendirmeye alınacaktır.

1. Toplumsal Cinsiyet Temelli Şiddet Nedir ve Şiddetle Mücadele Neden Bir Kamu Politikası Meselesidir?

Toplumsal cinsiyet temelli şiddet, İstanbul Sözleşmesi kapsamında kadına yönelik ayrımcılığın bir türü ve bir insan hakları ihlali olarak kabul edilmektedir (md.3). Aynı zamanda kavram, kapsamlı olarak tanımlanmaktadır.

"İster kamu hayatında ister özel hayatta meydana gelsin, baskı veya keyfi olarak özgürlüğünü engelleme de dâhil kadınların fiziksel, cinsel, psikolojik veya ekonomik zararı veya ıstırapı ile sonuçlanan veya sonuçlanması muhtemel olan tüm eylemler toplumsal cinsiyete dayalı şiddet anlamına gelir." Toplumsal cinsiyete dayalı şiddet, kadına kadın olmasından dolayı uygulanan ve kadınları orantısız biçimde etkileyen şiddettir.

Sözleşme, taraf devletleri, gerek kamu alanında gerekse özel alanda, tüm bireylerin, özellikle kadınlara,

şiddetten arınmış yaşama haklarını sağlamak ve korumak için gerekli hukuksal ve diğer önlemleri almakla yükümlü kılmıştır. Taraflar, kadına yönelik her türlü ayrımcılığı kınamak ve bu ayrımcılığı önlemekle görevlendirilmişlerdir. Bu amaç çerçevesinde taraf devletlerin ulusal anayasalarına veya diğer uygun mevzuatlarına kadın erkek eşitliği ilkesini dâhil edip, bu ilkenin uygulamada gerçekleşmesini sağlamaları istenmiştir. Kadınlara karşı ayrımcılığın, gerektiğinde yaptırımlar uygulanması yoluyla yasaklanması, kadınlara yönelik ayrımcılık içeren kanunların ve uygulamaların yürürlükten kaldırılması öngörülmüştür.

2. İstanbul Sözleşmesi ve Türkiye'de 6284 Sayılı Yasa Arasındaki Sorunlu İlişki

Daha önce belirtildiği gibi, "İstanbul Sözleşmesi" olarak anılan "Kadına Yönelik Şiddet ve Ev İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye Dair Avrupa Konseyi Sözleşmesi", 11 Mayıs 2011'de İstanbul'da imzaya açıldıktan sonra, 1 Ağustos 2014 tarihinde yürürlüğe girdi. Türkiye sözleşmenin ilk imzacısı oldu. Sözleşme, imzacı ülkelere şiddetin önlenmesi konusunda pek çok yükümlülük getiriyor, devletin bu yükümlülükleri yerine getirip getirmediğinin denetlemek için de önemli yaptırımlar içeriyordu (Bayraktar, 2018).

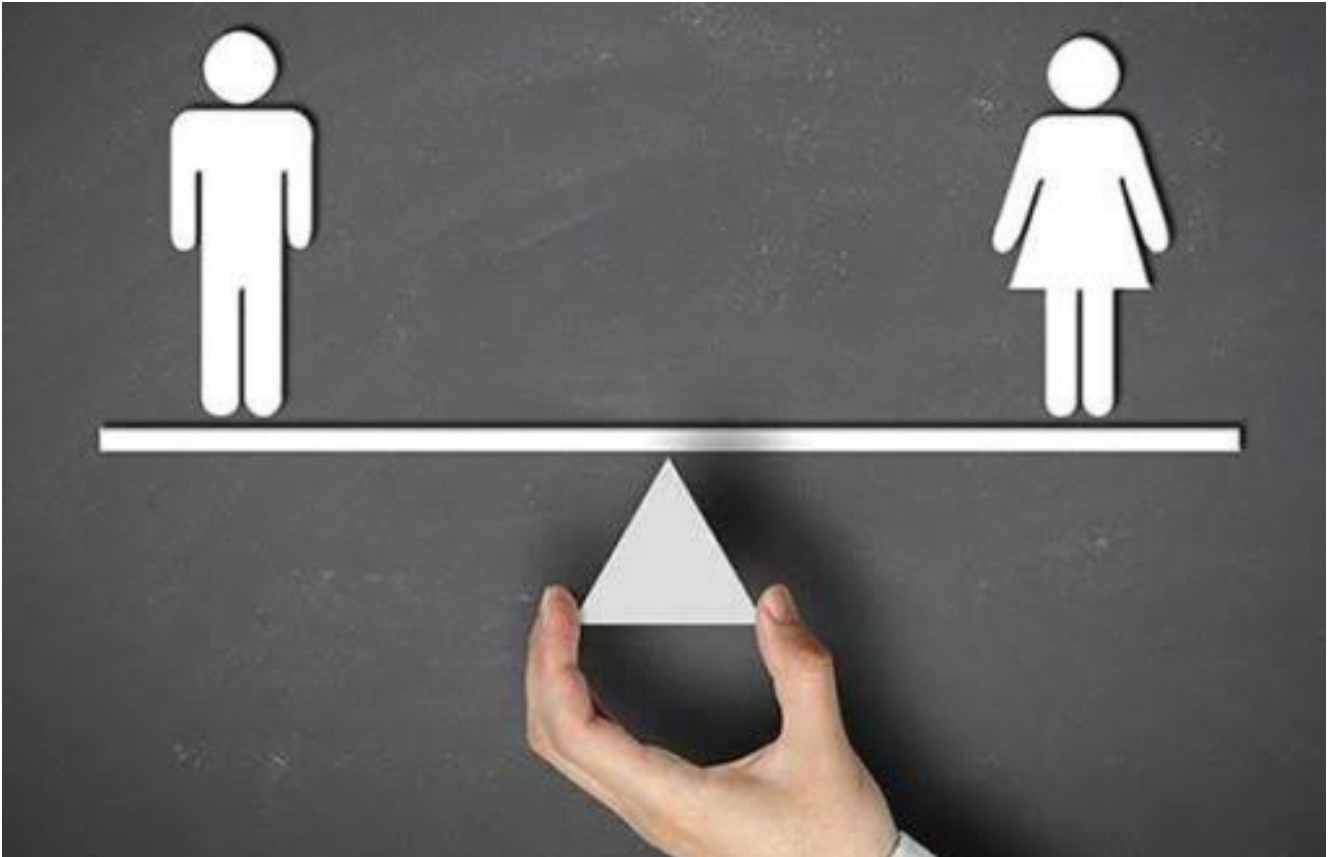
Özel olarak kadınlara ve kız çocuklarına yönelik şiddet ve ev içi şiddeti hedef alan ve meseleye bir insan hakları sorunu olarak bakan ilk Avrupa sözleşmesi olma niteliğini taşımasının yanında, kadına yönelik şiddet konusunda bağlayıcılığa da sahip ilk uluslararası sözleşme olması bakımından sözleşme çok

değerlidir (Acar, 2011) ve ardında çok önemli bir kadın mücadelesi yatmaktadır. Sözleşme, kadınlara yönelik şiddetin önlenmesi, şiddetin hangi türü olursa olsun mağdur kadınların korunması, kadınlara şiddet yaşatanların etkili kovuşturulması ve cezalandırılması ve bu konulara çok yönlü stratejilerle yaklaşma gereğini vurgulamaktadır. Bu bağlamda sözleşmede, devletin bütün alanlarda politika saparken ve uygularken toplumsal cinsiyet eşitliği ve kadınların güçlendirilmesi perspektiflerinin olması şiddetle etkili mücadele için olmazsa olmaz olarak görülmektedir.

Sözleşmenin hedefi kadına yönelik şiddet ve ev içi şiddetten arındırılmış bir Avrupa yaratmaktır. Mağdurların sadece güvenliğini sağlamak, fiziksel ve psikolojik sağlıklarını yeniden tesis etmek için değil, aynı zamanda yaşamlarını yeniden yapılandırmak için kapsamlı bir çerçevenin tasarlanması öngörülmektedir ve bu çerçeve insan haklarına dayalı bir yaklaşıma dayanmalıdır (Bayraktar, 2018).

Kadına yönelik şiddet ve ayrımcılıkla ilgili çıkmış en iyi ve kapsayıcı belgelerden biri olan İstanbul Sözleşmesi'nde, toplumsal cinsiyet temelli şiddet; şiddetin tanımlanması, çeşitleri, içeriği ve önleyici, koruyucu önlemler bağlamında bütüncül yaklaşım ve feminist bir perspektif ile ele alınmıştır. Türkiye ilk imzacı ülke olduğu gibi bu sözleşmeyi meclisinde ilk onaylayan ülkedir aynı zamanda. Ancak uluslararası sözleşmelerin somutlaşması için iç hukuka yansımaları ve hukuki kararların gündelik yaşamı değiştirmesi bir gerekliliktir.

Sözleşme, bugün gelinen son noktayı temsil etmekte ve önleme, koruma, destekleme ve kovuşturmayla ilgili yapılacakları ayrıntılı bir şekilde içermektedir. Kadına yönelik şiddetin bütün formlarını, ayrımcılığı ve ev içi şiddeti önlemeyi, şiddete uğrayanlara yardım ve koruma için kapsayıcı bir çatı ve politikalar oluşturulmasını, maddi eşitliğin sağlanmasını, uluslararası alanda kadına yönelik şiddet ve ev içi şiddetin önlenmesi için iş birliği yapmayı, bu tür şiddetle ilgili çalışanları desteklemeyi ve sözleşmenin uygu-

lanmasıyla ilgili olarak da izleme mekanizması kurmayı amaçlamaktadır (Canikoğlu, 2015).

2.1. İstanbul Sözleşmesi'nden Doğan Yükümlülükler Nelerdir?

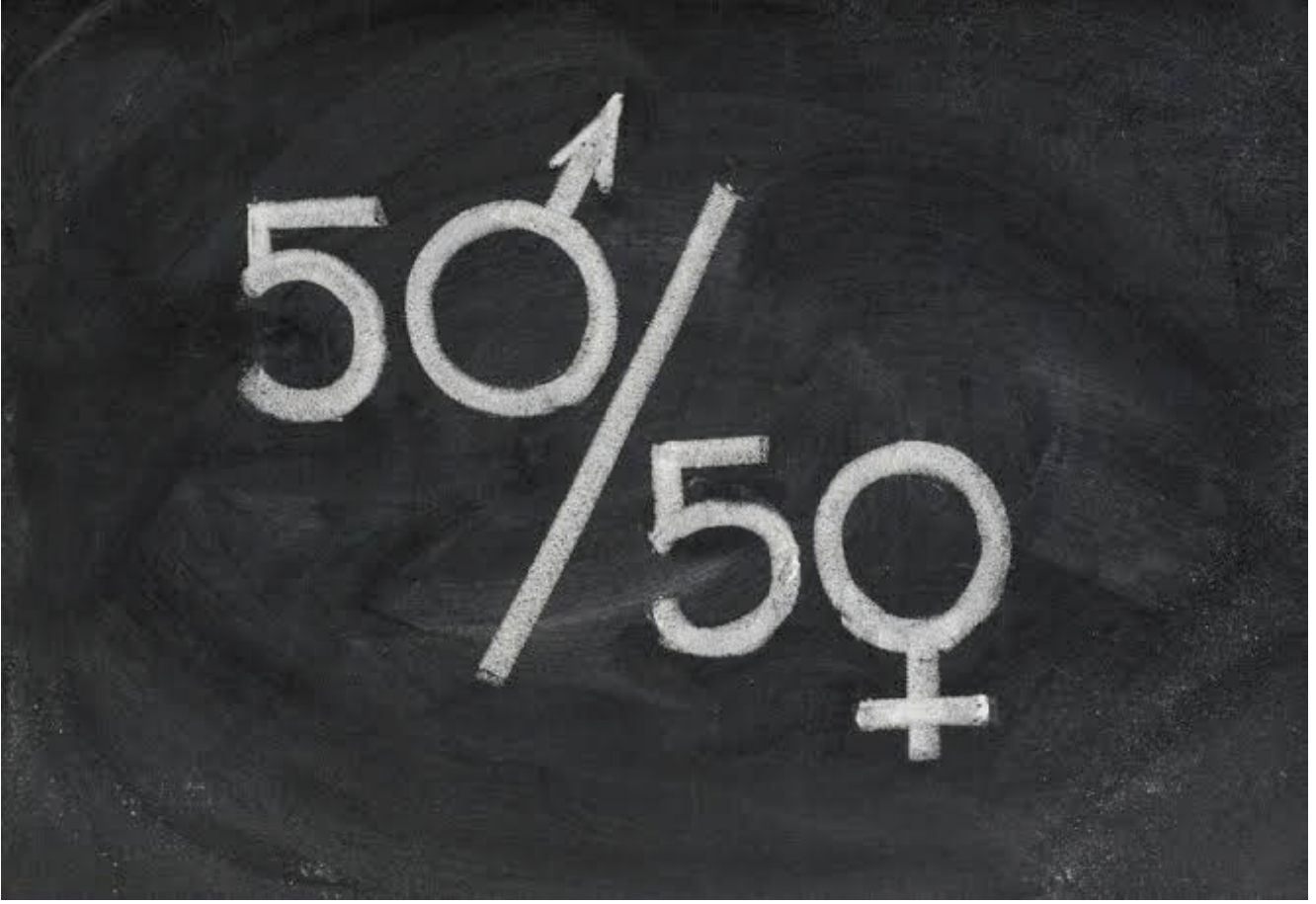
İstanbul Sözleşmesi;

- * Kadınların güçlendirilmesi yolu dâhil, kadın ile erkek arasındaki temel eşitliği teşvik etmeyi, taraf devletlerin yetkililerinin, görevlilerinin, kurum ve kuruluşlarından sorumlu olanların kadına yönelik şiddetle mücadele yükümlülüklerine uygun davranmalarının sağlanmasını; cinsiyete duyarlı politikalar geliştirmeleri, şiddeti önlemede ve mücadelede bütüncül politikaların uygulanmasını,
- * Kadına yönelik şiddetle mücadele alanında faaliyet gösteren sivil toplum örgütleriyle etkin işbirliği tesisini, özel sektörün ve medyanın kadına yönelik şiddetin önlenmesi amacıyla politika hazırlamalarının teşvik edilmesini,
- * Kadınları şiddet eylemlerinin tekrarlanmasından korumak amacıyla gerekli hukuki ve diğer ted-

birlerin alınmasını, şiddete maruz kalanın şiddet gösterenden tazminat talep etmesini sağlamak üzere hukuki tedbirleri almayı şart koşuyordu.

- * Sözleşmenin en önemli özelliklerinden biri de, bir denetim mekanizması getirmesiydi. Çünkü denetim mekanizması işin takibi açısından mühimdi. Taraf ülkelerin temsilcilerinden oluşan denetim komitesi yani "GREVIO" adı verilen birim, sözleşmenin etkili bir şekilde uygulanmasını izleyecek, raporlar hazırlayacak, taraf devletin rızası ile soruşturma yapacak ve gerekirse ziyaret edecekti.

Kadına yönelik şiddet ve ayrımcılığın; toplumsal, ekonomik, kültürel, psikolojik pek çok boyutu olduğundan soruna bütüncül bakılarak kadınları güçlendirici, destekleyici bir programın varlığı gerekmektedir. Ancak Türkiye kendi imzaladığı sözleşmenin ruhundan kopmaktadır. Bu kadar bütünlüklü, kadınları güçlendirebilecek mekanizmaları içeren bir sözleşmenin uygulanmasında pek çok engel olmakla birlikte en büyük engel hükümetin toplumsal cinsiyet eşitliğine bakış açısıdır. Bu durum uygulamaları güçleştirmektedir.

2.2. 6284 Sayılı Kanun

Büyük ölçüde İstanbul Sözleşmesi'ne ve Anayasa'nın 90. maddesine atıf yapan 6284 sayılı Kanun, Mart 2012 tarihinde ve 28227 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girdi. Kanun, 6284 sayılı Kanun tasarısı halindeyken "Kadın ve Aile Bireylerinin Şiddetten Korunması Yasa Tasarısı" olarak görüşülmüş ise de yasalaşırken "Ailenin Korunması ve Kadına Yönelik Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun" ismini alarak 6284 sayılı Kanun çıkarıldı. Kanun Türkiye'de kadına yönelik şiddetle mücadelede en önemli mekanizmalardan biridir. Kanun; şiddet gören ya da tehdit altında olan kadınlar için sığınma olanaklarının genişletilmesi, geçici koruma (yakın koruma), şiddet uygulayanın evden uzaklaştırılması, kendisine yaklaşmasının engellenmesi, adresinin gizlenmesi, kimlik ve ilgili diğer bilgilerin değiştirilmesi talebi, oturduğu eve aile konutu şerhi konulmasını talep etme, ekonomik olarak destekleme gibi önlemlerle Türkiye'de kadına yönelik şiddetle mücadelede en kapsayıcı ve güçlü mekanizmalardan biridir. Kanun, kadınların hayatlarındaki erkeğin şiddeti veya şiddet tehdidi karşısında yalnız ve çaresiz olmadıklarını bilmeleri, hayatta kalmaları ve yeni bir

hayat kurmalarının mümkün olabileceğini sağlama-sı bakımından yaşamsal öneme sahiptir.

6284 sayılı Kanun'da, "kadınlara, yalnızca kadın oldukları için uygulanan veya kadınları etkileyen cinsiyete dayalı bir ayrımcılık ile kadının insan hakları ihlaline yol açan ve bu yasanın şiddet olarak tanımlanan her türlü tutum ve davranış", kadına yönelik şiddet olarak tanımlanmaktadır. Bu tanıma bağlı olarak şiddetle mücadelede birinci derecede sorumluluk alan kurumların, kadına yönelik şiddetle mücadelede birlikte hareket etmeleri, yasanın gerekliliklerini birbirleri ile koordineli olarak yerine getirmeleri, ilişkili kurumlar arası işbirliği süreçlerinin sağlıklı işlemesi kadınlar için hayati öneme sahip olan kanunun günlük yaşama yansımaları bakımından oldukça önemlidir.

Kanun kapsamında kadına yönelik şiddetin önlenmesi ve şiddetle mücadelede kurumlar arası koordinasyonun sağlanması ve kurumsal yapıların oluşturulması amacıyla Şiddeti Önleme ve İzleme Merkezleri'nin (ŞÖNİM) açılması yasal bir zorunluluk olarak kanunda yer almıştır.

Kadına yönelik şiddetle mücadelede 6284 sayılı Kanun kapsamında çıkarılan Başbakanlık Genelgesi'nde, Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele Eylem Planlarında (2012) kurumlar arası işbirliği sürecinden söz edilmekle birlikte, önceki deneyimlerde uygulamada çoğu kez kâğıt üstünde kalan bu iş birliğinin nasıl sağlanacağı, sorumluluğun kimde olduğu ve ilgili yükümlülüklerin nasıl uygulanacağı konusunda henüz netlik söz konusu değildir. Özellikle de uygulama sürecinde kadına yönelik şiddetle mücadelede işbirliği içerisinde olmaları beklenen kurumların ve bileşenlerin kadına yönelik şiddet konusuna ilişkin sorun algısı ve soruna mücadele yaklaşımları arasında önemli farklılıklar söz konusudur (Alican Şen, 2018).

Kadına yönelik şiddetle mücadelenin tek kapı sistemi ile işletilmesini öngören ŞÖNİM modelinde kurumlar arası koordinasyonun sağlıklı işletilebilmesi için il koordinasyon kurulunun oluşturulması öngörülmüştür. ŞÖNİM uygulama yönetmeliğinde, kurulun 6 ayda bir ya da gerekli durumlarda kuruldaki birinin çağrısı üzerine toplanması gerektiği belirtilmiştir. Ancak bu konuda yapılan alan çalışmalarında kimin ne yapacağı konusunda tam olarak farkındalık oluşturulmadan hizmet sunmaya başlanması, tüm kurumların etkin mücadele etmeleri beklentisini boşa çıkarmış gözükmemektedir. Bu nedenle kadına yönelik şiddetle mücadelede il koordinasyon kurulları yaşamsal önem taşımaktadır. Çünkü bu kurul şiddetle mücadelede birinci derecede sorumluluk alan tüm kurumların yöneticileri ve bağımsız kadın dernekleri temsilcilerinden oluşmaktadır. Karar verici makamların sorun ortaya çıktığı anda kendi kurumları açısından geliştirecekleri çözüm stratejileri bütünlüklü bir hizmet sunmayı beraberinde getirecektir. 6 ayda bir toplanma, sorunların çözümünden çok çözümsüzlüğe hatta sorunun görmezden gelinmesine neden olacaktır. 6284 sayılı Kanun kadına yönelik şiddetle mücadelede, özellikle de koruyucu ve önleyici hizmetlere odaklanması açısından oldukça önemli ve kapsayıcı bir yasa niteliğindedir. Ancak yasa uygulanmasında, uygulayıcılardan kaynaklı sorunlar söz konusudur. Uygulayıcıların yasayı ve mevzuatı tam olarak içselleştirmemeleri, geleneksel ataerkil kültürün kurumlarda hala hâkim bir değer

6284 sayılı Kanun ve İstanbul Sözleşmesi'nin gereği olarak, kadına yönelik şiddetle mücadelede oluşturulan kurumsal yapılar ve kurumlar arası koordinasyon konusunda belirsizlikler ve işlemeyen/işletilemeyen bir süreç söz konusudur.

olması gibi nedenlerle uygulamada ciddi dirençler söz konusudur. Kamu yetkilileri yasayı aile bütünlüğüne zarar veren bir düzenleme olarak değerlendirdikleri gibi şiddet mağduru kadınları da suçlayıcı tavır sergileyebilmektedirler. Sonuç olarak, kadına yönelik şiddetle mücadele süreçlerinin olay gerçekleşikten sonra ve mağdura müdahale şeklindeki genel yapısı değiştirilmek zorundadır. Mevcut düzenlemeler şiddetin ortaya çıkmasını engellemede yetersiz kaldığı gibi yasanın içselleştirilmesi ve uygulamasında da ciddi belirsizlikler söz konusudur. Kurumsal müdahale politikası ve düzenlemeleri insan hakları ihlallerinin önlenmesi ve şiddetin toplumsal-ekonomik maliyetlerinin azaltılabilmesini amaçlamalıdır. Bunun gerçekleştirilmesi için de önleyici hizmet programlarının geliştirilmesi, uygulamaya dönük geri bildirim ve değerlendirmelerin yapılması yasaların etkin bir şekilde hayata geçirilmesinde büyük öneme sahiptir (Alican Şen, 2018).

6284 sayılı Kanun ve İstanbul Sözleşmesi'nin gereği olarak, kadına yönelik şiddetle mücadelede oluşturulan kurumsal yapılar ve kurumlar arası koordinasyon konusunda belirsizlikler ve işlemeyen/işletilemeyen bir süreç söz konusudur. Şu an ülkemizde

kadına yönelik şiddeti önlemede bu işi kimin yöneteceği, kadınlar lehine kadının birey ve insan haklarını koruyacak bir modelin nasıl işleyeceği belirsizliğini korumaktadır. Yine 6284 sayılı Yasa kapsamında birinci derecede sorumluluğu olan kolluk kuvvetlerinin, yargının, sağlık kuruluşlarının yasayı nasıl uygulayacağı, yasadaki hukuki boşlukları nasıl dolduracağı da denklemin bilinmeyenlerindedir. Ayrıca var olan yapı ve yasal süreç, şiddet mağduru kadını korumaktan ve güçlendirmekten çok, kadını mağdur edici ve şiddeti uygulayana karşı hedef tahtası haline getirici bir duruma doğru evrildiği konusunda da endişeleri içerisinde barındırmaktadır (Alican Şen, 2018).

Toplumsal cinsiyet eşitsizliğinden kaynaklanan şiddetin önlenmesi için yasal düzenlemelerin tek başına yeterli olmadığı görüşü genel kabul görmektedir. Bu bağlamda, şiddetle mücadele sadece hukuki bir sorun olmayıp, konunun psikolojik, sosyolojik, ekonomik, ahlaki ve kültürel boyutları bulunmaktadır. Bu nedenle, sorunun çözümünde ilgili tüm kurum ve kuruluşların iş birliği içerisinde mücadele etmesi, ŞÖNİM gibi kanunla ilgili tedbirleri uygulayacak ve denetleyecek kurumların iyi işletilmesi, toplumun bilinçlendirilmesi ve toplumsal farkındalığın artırılması gerekmektedir. Bunun yanı sıra hiç şüphesiz uygulayıcılara da büyük görev düşmektedir. Unutulmamalıdır ki, dünyanın en iyi kanunları kötü bir uygulayıcının elinde adaletsiz sonuçlar doğurabileceği gibi, en kötü kanunlar da iyi bir uygulayıcının elinde hakkaniyetli sonuçlar doğurabilir.

İstanbul Sözleşmesi gerçekten kadına yönelik şiddet ve aile içi şiddete çözüm olabilir mi? Sözleşmenin yükümlülükleri uygulanabilir mi? Sözleşmenin hemen ardından çıkan 6284 sayılı Kanun'un ülkedeki işleyişi nasıldır? 6284 sayılı Kanun'un şiddetten kurtulma mücadelesi veren kadınların günlük yaşamına bir etkisi oldu mu?

Türkiye'de son yıllarda kadına yönelik şiddet konusunda artan tartışmalar ve uluslararası baskılar sonucu çıkarılan 6284 sayılı Kanun, eski 4320 sayılı Kanun ile karşılaştırıldığında, birçok gelişme ve yeniliği barındırmaktadır. Buna karşın, bu yasanın çıkarılmasından yaklaşık bir yıl önce taraf olunan

İstanbul Sözleşmesi ile karşılaştırıldığında, birçok eksikliği de barındırmaktadır. Özellikle şiddetin toplumsal cinsiyet eşitsizliği ile ilişkisi konusunda kanun koyucunun bilinçli bir biçimde suskun kalması, ileriye yönelik olarak yapısal adımların sağlıklı bir biçimde atılacağı konusunda kafalarda soru işaretlerine sebep olmaktadır. Ayrıca halen ev içi şiddet mağduru olan ve olabilecek bazı bireylerin kanun kapsamında değerlendirilmemesi, şiddete sıfır tolerans şeklinde deklare edilen devlet politikasına ve taraf olunan uluslararası sözleşmelere tezat oluşturan ve düzeltilmesi gereken bir durumdur.

Geçmiş tecrübeler mahkemeler tarafından verilen koruma kararlarının, kadınları şiddetten korumak için tek başına yeterli olmadığını göstermiştir. Ayrıca bu koruma kararları verildikten sonra kararı icra edecek kolluğun, sığınma evlerinin, hastanelerin, okulların ve kadınların başvurabileceği diğer kurumların, koruma kararlarına uygun hizmet verebilecek donanımına sahip hale de getirilmesi gerekmektedir. Aksi takdirde mahkemelerin verdiği koruma kararları, kadını korumaya yeterli olmayacaktır. Ayrıca şiddetin önlenmesi için çıkartılan kanunun, sadece şiddet uygulandıktan sonra ya da uygulanması ihtimalinde yapılacakları içerecek şekilde dizayn edilmesi, uzun vadede devletin şiddetin önlenmesi için yapması gerekenleri karşılamakta yetersiz kalmaktadır (Ca-

Şiddetin toplumsal cinsiyet eşitsizliği ile ilişkisi konusunda kanun koyucunun bilinçli bir biçimde suskun kalması, ileriye yönelik olarak yapısal adımların sağlıklı bir biçimde atılacağı konusunda kafalarda soru işaretlerine sebep olmaktadır.

Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele İstanbul Sözleşmesi

nikoğlu, 2015). Kadına yönelik şiddetin giderek artışı önlemenin yolu, öncelikle devletin yasayı tüm kurumları ile İstanbul Sözleşmesi hükümlerinde yer aldığı gibi samimi bir şekilde sorumluluk alarak sahiplenmesi ve toplumsal bakış açısının değiştirilmesi için gerekli kurumsal çalışmaların yapılmasını sağlaması ve kadına yönelik her türlü şiddet vakasının 6284 sayılı Kanun kapsamında değerlendirilerek cezalandırılması sürecinin başlatılmasıdır.

3. Sözleşmenin Denetim Organı GREVIO Türkiyeye Raporlarının Analizi

Sunulan raporda öneri ve talep listesinde 7 temel başlık bulunmaktadır. Bunlar yukarıda belirtilmiş olan 6 başlığa ek olarak "amaçlar, tanımlar, eşitlik ve ayırım gözetmeme, genel hükümleri" de içeren öneri ve taleplerdir. GREVIO raporda önerdiği tedbirlerin öncelik derecesini belirtmek için sırasıyla şu ifadeleri kullanmaktadır: İvedilikle tavsiye etmek (urge), şiddetle teşvik etmek (strongly encourage), teşvik etmek (encourage) ve önermek (invite). Bu öncelik derecesine göre raporda sunulmuş olan öneriler şu şekilde sınıflandırılabilir:

3.1. İvedilikle Tavsiye Edilen Konular:

Toplumsal cinsiyet eşitliği ve ayrımcılık yapmama ilkesi çerçevesinde, kamu politikalarının düzenlenmesi ve değerlendirilmesi üzerinde durulmuştur. Bu bağlamda politika ve önlemlerin geliştirilmesi; hâ-

kim ve savcılarının bu konuda kapasitelerinin artırılması; 4+4+4 eğitim politikasının toplumsal cinsiyet eşitliği ve kadına yönelik şiddet bağlamında değerlendirilmesi; kız çocuklarının eğitim hakkını kullanmaları ve kadınların ekonomik özgürlük kazanmaları yolunda politikalara dikkat edilmesi öne çıkan konulardır.

Devletin yükümlülükleri ve gerekli özeni gösterme ilkesi kapsamında kurumsal, önleyici ve görevlilerin hassasiyetini gözeterek uygulamalar önerilmektedir. Kadına yönelik şiddete karşı kurumsal müdahalede gerekli özenin gösterilmesi; şiddete yönelik müdahalede görevlilerin olayı hoş görme ve önemsiz sayma gibi tutumda bulunmaları halinde görevliye yönelik gerekli yasal işlemin uygulanması; kadın cinayetleri vakalarının önlenmesi ve çözülmesinde sürekli çaba gösterilmesi; kadına yönelik şiddetle mücadelede etkili bir yol olarak etkili siyasi iradenin önemi konusunda kamuoyunda güven oluşturulması bu ilke kapsamında ivedilikle tavsiye edilmiştir. Yukarıdaki konular gibi, GREVIO'nun üzerinde önemle durduğu bir diğer nokta, toplumsal cinsiyete duyarlı politikalar oluşturulmasıdır. Kadınları geleneksel rollerine hapseden politika girişimlerine karşı durulması ve toplumsal cinsiyet temelli politikalar ve aynı şekilde kadın-erkek eşitliğinin benimsendiği aile yapılarının desteklediği politikalar geliştirilmesi; kadın-erkek eşitliği temelinde oluşturulacak

politikalar için finansal destek sağlanması; kadına yönelik şiddetle mücadele edilmesi konusunda politika yapımcılarının, devlet görevlilerinin ve toplumun eğitilmesi ve bilinçlendirilmesi önerilerini içermektedir. Kısacası, toplumun geleneksel cinsiyet rollerine ilişkin alışkanlıklarını ve anlayışlarını değiştirmesi gerektiği temelinde oluşturulmuş bir öneri başlığı olarak değerlendirilmek mümkündür.

Her türlü şiddetin ve cinayetlerin önüne geçilmesinde veri toplama önemli bir aşamadır. Raporda bu konu üzerine kolluk kuvvetleri ve ceza mahkemelerince veri toplanmasıyla ilgili olarak, suç kapsamında tanımlanmış olan her türlü şiddetin cinsiyetçi yönü göz önünde bulundurularak ayrıntılı veri toplanması, kadın cinayetleriyle ilgili kamuya açık yıllık araştırmalar yapılması ivedilikle tavsiye edilmiştir. Şiddetin önlenmesinde kadın ve kız çocuklarının şiddetsiz bir yaşam sürmeleri için gerekli program ve faaliyetlerin oluşturulması ve bunların desteklenmesiyle beraber başta cinsel şiddet olmak üzere, her türlü şiddet olayının ihbar edilmesi ve ihbar oranlarının artırılması için gerekli önlemlerin alınması da ivedilikle tavsiye edilen önerilerdir. Türkiye’de kamuoyu tarafından da sıklıkla gündeme getirilen kadına yönelik şiddet vakalarında cezaların, suçla orantılı ve caydırıcı olması da raporda ivedilikle tavsiye edilmiştir.

Raporda zorla evliliğin önlenmesinin de ivedilikle tavsiye edilen konular altında ele alındığı görülmektedir. Zorla evliliğin ayrı bir suç olarak kabul edilmesi, bu tarz evliliklerin yük yüklemeksizin iptalinin mümkün olması, cinsel saldırı sonucunda evlenmeye zorlanmama, çocuk evliliklerini ve zorla evlilikleri önleme ve bu evlilikler üzerine veri toplanması ve aynı zamanda bu konuların mülteciler için de geçerli olması gerektiği belirtilmektedir.

Sözde “namus” adına işlenen suçlar dâhil olmak üzere, kabul edilemez suç gerekçeleri çerçevesinde, kontrolcü ve özerklikleri kısıtlayan anlayışın bertaraf edilmesi, “namus” kavramıyla ilgili olabileceğinden şüphelenilen intihar, kaza ve ölümlerin araştırılması ve bu başlıkla uygun düşen suçlarda ceza indirimine gidilmemesi.

Kolluk kuvvetlerine ihbar ve bu birimler tarafından yapılan soruşturmalar açısından kadına karşı her türlü şiddet olayında kolluk kuvvetlerinin hızlı ve tarafsız bir şekilde müdahale etmelerinin sağlanması, bu konuda kolluk kuvvetlerinin müdahalesine engel teşkil edebilecek durumların önüne geçebilmek için STK’lerle işbirliği geliştirilerek uygun programların oluşturulması, kadına yönelik şiddet vakalarında kolluk kuvvetlerinin etkili bir şekilde soruşturmayı yürütebilmesi için gerekli düzenlemelerin yapılması, “özel büro”ların kurulup şiddete maruz kalan kişilere hızlı bir şekilde hizmet verilmesi için imkân oluşturulması ve şiddet mağdurlarına yönelik hizmet verecek kadın kolluk personeli sayısında artış sağlanması.

Raporda belirtilen diğer ivedilikle tavsiye edilen konular şöyledir: Telefon yardım hattı, velayet ve zihnet hakları, kadına yönelik her türlü şiddetle ilgili olarak risk değerlendirme ve risk yönetimi uygulamaları geliştirilmesi, nizasız ve resen yargılama konusunda mevzuat değişikliklerinin yapılması, ısrarlı takip konusunda sınırın dijital ortamdaki eylemleri de içine alacak şekilde genişletilip ısrarlı takip olayının ayrı bir suç olarak düzenlenmesi.

3.2. Şiddetle Teşvik Edilen Konular:

Kesişimsel ayrımcılık konusu çerçevesinde, kesişimsel ayrımcılığa maruz kalabilecek kadınlar için bu durumun engellenmesine yönelik tedbirler alınması ve politikalar geliştirilmesi; kesişimsel ayrımcılığa uğrayan kadınları destekleyen STK’lerin desteklenmesi; kesişimsel ayrımcılığa uğrayan kadınların koruma ve destek hizmetlerine erişiminin kolaylaştırılması ve aynı zamanda bu ayrımcılığa maruz kalan veya kalma riski altında bulunan kadın ve kız çocuklarıyla ilgili veri toplamadaki eksiklerin giderilmesine dikkat çekilmiştir.

Kapsamlı ve eşgüdümlü politikalar açısından İstanbul Sözleşmesi’nde belirtilmiş olan her türlü şiddet türüne karşı kapsamlı bir uygulama ve bu anlamda resmi kurumlar arasında da güçlü işbirliği sağlanması önerilmiştir.

Finansal kaynaklar açısından hem merkezi hem de

yerel düzeyde kadına yönelik şiddetle mücadelede gerekli finansal desteğin sağlanması; Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü'ne (KSGM) tahsis edilen bütçenin artırılması; toplumsal cinsiyete duyarlı bütçeleme ve bu konuda hizmet eden STK'lere finansman zemini yaratılması şiddetle teşvik edilmiştir.

Ulusal Eşgüdüm Kurumu açısından her türlü şiddetin önlenmesi ve şiddetle mücadelede ulusal eşgüdüm kurumu olarak KSGM'nin her anlamda güçlendirilmesi; bu alanlarda faaliyet gösteren STK'lerin ulusal eşgüdümden sorumlu kurumuna üye olması ve ilgili süreçlerde

STK'ler ve kurum arasında bağlantıların eksiksiz bir şekilde sürdürülmesi önerilmiştir.

Sonuç ve Değerlendirme

GREVIO Raporu ve ülkede bu alanda çalışan uzmanların değerlendirmelerinden yola çıkarak hazırlanan bu çalışmada ortaya çıkan en önemli sonuç; sözleşmenin bir bütün olarak taşıdığı toplumsal cinsiyet eşitliği yaklaşımının Türkiye'deki uygulama sürecinde geri planda bırakıldığıdır. Daha da önemlisi bu tablonun ortaya çıkmasının en önemli gerekçesi olarak "siyasi irade eksikliği" bulunduğu 2018 Türkiye GREVIO Raporu'nda açıkça dile getirilmiş olmasıdır.

Yukarıda da anıldığı üzere, Türkiye gibi ataerkinin son derece güçlü olduğu bir coğrafyada tek bir sözleşmenin gereklerinin hızlıca yerine getirilmesi ile toplumsal cinsiyet temelli şiddetten arınmış bir topluma kavuşmayı beklemek olanaklı olmayacak-

tir. Ancak, aynı coğrafyada bulunan ve sözleşmeyi imzalamış diğer toplumlarda kaydedilen ilerlemeleleri, bu alandaki tartışmaları yakından izleyerek, özellikle erken yaşta zorla evlendirmeye göz yummak, şiddetle mücadeleyi yalnızca hukuksal önlemlerle sınırlandırmak, acil durumlarda hızlı ve eşgüdümlü müdahaleleri hayata geçirmekten kaçınmak ve bu alanda kısıtlı imkânlar ile seslerini duyurmaya ve ilerleme kaydetmeye çabalayan kadın STK'lerini kamuoyu önünde itibarsızlaştırıp Türkiye'nin sözleşmeden imzasını çekmeye zorlayan tartışmaları öne çıkarmak, yaşadığımız toplumun geleceğini tehdit eden daha derin toplumsal cinsiyet eşitliği krizlerine kapı aralamaktan başka bir sonuç yaratmayacaktır.

“

Geçmiş tecrübeler mahkemeler tarafından verilen koruma kararlarının, kadınları şiddetten korumak için tek başına yeterli olmadığını göstermiştir.

”

Kaynakça

ACAR, F. (2011) "Türkiye'de Kadınların İnsan Hakları: Uluslararası Standartlar, Hukuk ve Sivil Toplum", Kadın Hakları, Uluslararası Hukuk ve Uygulama, Gökçe Ayata, Sevinç Eryılmaz Dilek, Bertil Emrah Öder (der.), İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 13-23.

ALİCAN ŞEN, A. (2018) "Türkiye'de Kadına Yönelik Şiddetle Mücadelede Kurumlar Arası İşbirliği Süreci ve 6284 Sayılı Yasanın uygulanabilirliği", Motif Akademi Halkbilimi Dergisi 11 (22), 141-161.

BAYRAKTAR, T. (2018) "İstanbul Sözleşmesi ve 2017 Türkiye Gölge Raporuna İlişkin Bir Değerlendirme". Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 26 (3), 87-111.

GREVIO (2018) GREVIO Baseline Evaluation Report Turkey, Council of Europe, Strasbourg: GREVIO/inf (2018) 6.

KIRBAŞ CANIKOĞLU, S. (2015). "Kadınlara Yönelik Şiddetin ve Eviçi Şiddetin Önlenmesine dair Ulusal ve Uluslararası Mevzuat (İstanbul Sözleşmesi ve 6284 Sayılı Kanun)". Ankara Barosu Dergisi, 73 (3), 355-378.

Seni Tanımlayan Her Bir Kelime

Zeynep Vural

Eğitim Sen Kayseri Şube Başkanı

Üzerinde yürüdüğümüz, zaman zaman duraksayıp bazen soluksuzca koştuğumuz o yola, yaşantımızın ta kendisine, var olabilmenin izlerini bırakıyor ve bizi takip eden o sestten bir türlü uzaklaşamıyoruz: "Sen kimsin?". Sen kimsin? Bir kadın? Bir anne? Bir küçük kız çocuğu? Bir abla? Çoğu zaman yenik?

Her zaman galip? Binlerce toplumsal rolü bir potada farkında olmadan eritmiş "birey". Yaşadığın acılar, güldüğün fıkralar, korkuların ya umutların... Bunlardan kaçsın senin? Bunlardan kaçının toplamı sen eder? İsminin önüne gelen sıfatlar; güzelliğin, zekan, şişmanlığın ya da duygusallığın... Bunlardan kaçsın seni tanımlamaya yeter? Hangi aşktan kaçarken kimseyi sevemez oldun? Sorsan "Taş kalplinin tekisin, kimseyi sevemezsin.". Kaç gece aç uyudun? Sorsan "Kariyeristin teki, tek derdi para kazanmak.", öyle değil mi? Camdan dışarı baktın diye sana eziyet eden baban... Sorsan, "Burnunun ucunu dahi göremeyen bir cahilsin.". Çıkıp sokağa iki top oynasan "erkek gibi" olursun, birkaç adam sevsen "hafif biri", örtünsen "yobaz", örtünmesen "adabını bilmiyorsun giyinmenin". Eğlenmek, biraz içmek istesen sana "farklı gözle bakarlar", tecavüze uğrasan "O saatte orada ne işin vardı?". Bu sözlerden kaçından kaçınarak, kaçını kabul ederek kurdun kimliğini? Başkalarının sözleri çirkin bir el gibi bedeninde gezinirken senilmek ilmek dokudun kendini... Sana uygun tek bir sıfat var: "Kahraman". Küçük bir bebek gibi koynunda beslediğin devrimlerin, seni iten dünyaya "Ben varım, bensiz bir hiçsiniz!" diye haykırdığın anların, yazdıklarının, anlattıklarının, yeşerttiğin kavgaların

ve paramparça edeceğin bütün duvarların toplamı, bir kahraman.

Her hikâyenin bir sonu var, sana seni belli bir standarda sokmak için anlattıkları hikâyelerin sonunu dinleme kahraman. Onlara yazdığın o gerçek hikâyede roller ver, senin hikâyenin öznesi sensin. Kendi hikâyeni yazarken onları biçimlendirecek olan da. Seni anlamayacaklar kahraman. Anlamadıkları şeylere ya düşman olurlar ya da hayran, düşmanlıkları da hayranlıkları da zehirlidir. Panzehir sensin. Panzehir çalışmaktan nasır tutmuş ellerinle tırnakların kanarken sınıksız tuttuğün o hayat. Hayatını kimseye adama kahraman, o acıyı ve akan o kanın dehşetini bir tek sen bilirsin. Şimdi arkana dön ve ürkekçe bıraktığın o ayak izlerine bak. O izlerin toplamı bir hayat... Kulak kesil rüzgârın sesine... Sessiz çığlıklarının bir toplamı, sana "Sen kimsin?" diye soran o sese cevap veriyor: "Ben özgürüm."

Çocuklar Bireydir

Nurgül Öz

CŞMD (Cinsel Şiddetle Mücadele Derneği)

Cinsiyet eşitsizliğini inşa eden toplum normlarını ele alırken; genç kadınları ve kız çocuklarını güçsüzleştiren, bağımlı kılan, pasifleştiren normları sorguladığımız kadar genç erkekler ve oğlan çocuklarına atfedilen normları da sorguluyor muyuz?

Cinsiyetin toplumsal inşa sürecinde kız çocuklarına sistemli olarak bedenlerini koruma mesajı verilerek hayatları boyunca baş etmelerini gerektirecek bir korku aşılırken; oğlan çocuklarına her koşulda korkusuz ve güçlü olmaları öğretilerek sağlıklı bir maskülenlik üretiliyor. Sünnet törenleri ile yüceltilen biyolojik erkeklik, "boys will be boys (erkektir yapar)" zihniyetiyle kadermişçesine önümüze seriliyor. İkili cinsiyete sığmayan çeşitli varoluştaki tüm diğer çocuklar ise bir kalıba sığamadıkları için duygusal, sözel ve fiziksel açıdan cezalandırılıyor. Biz yetişkinlerin kişisel korkuları, homofobi ve transfobileri, bilgisizlikleri ve konformizmi nedeniyle zarar gören sayısız çocuk var. İkili cinsiyet rollerine sıkıştırılan kimi çocuklar, bu rollerin içinde nefes alamaz hale getiriliyor; kendi özgünlüklerini, biricikliklerini kaybediyorlar çoğu zaman. Renkler ve oyuncakların ayrıştırılmasıyla başlayan toplumsal cinsiyetlendirme süreci; ifade ve davranış kalıplarıyla sürdürülüyor. Bu cinsiyetçi tutumlarla, çocukların hayalleri, meslek seçimleri, mekan ve beden algıları, aşık olabileceği kişiler ve aile modellerini dahi sınırlandırıyor ve ipotek ediyoruz.

İşte bu yüzden cinsiyet eşitliğini savunmakla kalmayıp; müdahale alanlarımızı, yöntemlerimizi ve yaklaşımımızı da gözden geçirmemiz, çocuklarla çalışmadan önce kendi cinsiyet algımıza, rollerle başa çıkma mekanizmalarımıza ve cinsiyetçi tutumlarımıza dönüp bakmamız gerekiyor.

Toplumsal erkeklığın inşasından çocukları nasıl uzak tutabiliriz?

Toplumsal cinsiyet temelli şiddetin önlenmesinde bizim de sorumluluklarımız olduğunu, çocuklara yönelttiğimiz kimi mesaj ve beklentilerin kendisinin de bir çeşit şiddet olabileceğini akılda tutmayı ve bu yolun uzun ve zorlu bir yol olduğunu hatırlatmak istiyorum. Bu kuşkusuz kolay bir süreç olmayacaktır, fakat bunu yapabiliriz. Sevgili seksolog Rayka Kumru ile birlikte yakın zamanda Türkçeye uyarladığımız, cinsiyet temelli şiddetle mücadelede erkeklerin katılımını önceleyen oluşumlardan White Ribbon'un hazırladığı içeriğin bu konuda bizlere katkı sunabileceğini düşünüyoruz. Ebeveynler, çocuklarla çalışma yapanlar ve aslında tüm yetişkinlerin kullanabileceği bu öneriler oğlan çocukları ve genç erkekleri, toplumsal cinsiyet rollerine karşı kendileri gibi olmaları konusunda destekliyor.

İşte "toplumsal erkeklikten çocukları nasıl uzak tutabiliriz?" sorusuna dair 10 öneri:

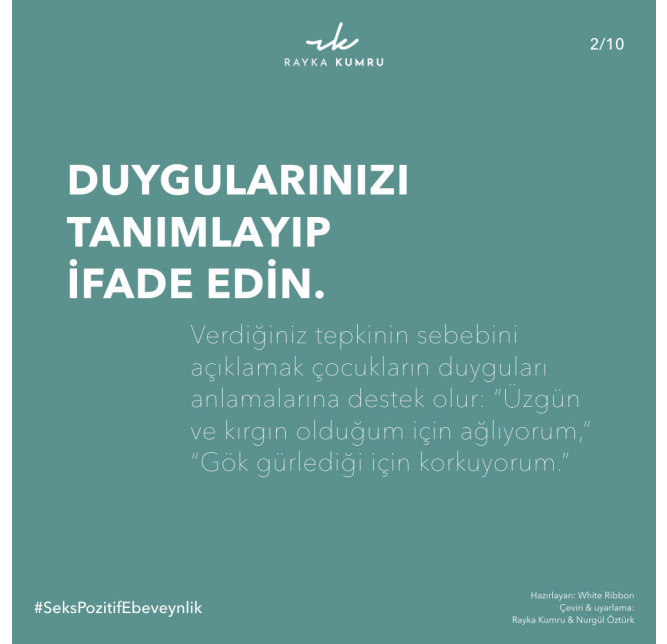
1. Sağlıklı her duyguyu örnek almasını sağlayın

Oğlan çocuklar için, toplum hep tersini söyleyeceği için –özellikle hüznün, kayıp, hayal kırıklığı ve sevinç gibi- çeşitli duyguları ifade ettiğinizi görmek çok önemlidir.

2. Duygularınızı tanımlayıp ifade edin

Verdiğiniz tepkinin sebebinin açıklanması çocukların duyguları anlamalarına destek olur: "Üzgün ve kırgın olduğum için ağlıyorum", "Gök gürlediği için korkuyorum"...

3. Toplumsal cinsiyet kalıpları ve etkileri hakkında sohbet edin

Duygularımızı paylaşmamak bizi bastırılmış hissettirebileceğinden bu bastırışın öfke ve hayal kırıklığı ile şiddete sebep olabileceğinden bahsedin.

4. Fiziksel güç ile güçlü bir karaktere sahip olmanın arasındaki farkları anlatın

Oğlanların duygularını ifade etmenin çok sağlıklı olduğunu ve güçlü olmanın kaslarla olduğu kadar nazik, saygılı ve anlayışlı olmakla da alakalı olduğunu duymaya ihtiyaçları var.

RAYKA KUMRU 4/10

FİZİKSEL GÜÇ İLE GÜÇLÜ BİR KARAKTERE SAHİP OLMANIN ARASINDAKİ FARKLARI ANLATIN.

Oğlanların; duygularını ifade etmenin çok sağlıklı olduğunu, ve güçlü olmanın kaslarla alakalı olduğu kadar nazik, saygılı ve anlayışlı olmakla da alakalı olduğunu duymaya ihtiyaçları vardır.

#SeksPozitifEbeveynlik

Hazırlayan: White Ribbon
Çeviri & uyarılama:
Rayka Kumru & Nurgül Öztürk

5. Kendilerini ifade etmelerini teşvik edin
"Erkek kalıbı"ndan çıkıp bu cinsiyet rolü dışındaki davranış ve ifade biçimlerini benimsemelerinde hiçbir sorun olmadığını anlamalarına destek olun.

RAYKA KUMRU 5/10

KENDİLERİNİ İFADE ETMELERİNİ TEŞVİK EDİN.

"Erkek kalıbı"ndan çıkıp bu cinsiyet rolü dışındaki davranış ve ifade biçimlerini benimsemelerinde hiçbir sorun olmadığını anlamalarına destek olun.

#SeksPozitifEbeveynlik

Hazırlayan: White Ribbon
Çeviri & uyarılama:
Rayka Kumru & Nurgül Öztürk

6. Sağlıklı maskülenlikleri fark edin

Sağlıklı maskülenlik genellemelerden uzak, nezaket, empati ve barışçıl etkileşimlere teşvik ederken oğlanların kendileri gibi olmalarına alan açar.

RAYKA KUMRU 6/10

SAĞLIKLI MASKÜLENLİKLERİ FARK EDİN.

Sağlıklı maskülenlik genellemelerden uzak, nezaket, empati ve barışçıl etkileşimlere teşvik ederken oğlanların kendileri gibi olmalarına alan açar.

#SeksPozitifEbeveynlik

Hazırlayan: White Ribbon
Çeviri & uyarılama:
Rayka Kumru & Nurgül Öztürk

7. Cezalandırmak yerine olumlu disipline başvurun

Çocukların davranışlarını bedene yönelik ve cezalandırıcı bir tutumla kontrol etmek onlara hem olumsuz örnek olur hem de başkalarıyla anlaşma becerilerinin gelişmesini engeller. Çocukların iş birliğini kazanmak için mantıkla açıklamak, süre belirlemek, hataları affetmek, istenen davranışları onaylamak gibi daha olumlu alternatifleri değerlendirin.

RAYKA KUMRU 7/10

CEZALANDIRMAK YERİNE OLUMLU DİSİPLİNE BAŞVURUN.

Çocukların davranışlarını bedene yönelik ve cezalandırıcı bir tutumla kontrol etmek onlara hem olumsuz örnek olur, hem de başkalarıyla anlaşma becerilerinin gelişmesini engeller. Çocukların iş birliğini kazanmak için mantıkla açıklamak, süre belirlemek, hataları affetmek, istenen davranışları onaylamak gibi daha olumlu alternatifleri değerlendirin.

#SeksPozitifEbeveynlik

Hazırlayan: White Ribbon
Çeviri & uyarılama:
Rayka Kumru & Nurgül Öztürk

8. Onay kavramını öğretip modelleyin

Gündelik hayattan örnekler kullanarak onaydan bahsetmek için hiçbir zaman çok erken değildir: oyuncak ödünç almadan izin istemek, arkadaşına sarılmadan sormak, çocukların sınırlarına saygı duymak. İlerleyen yaşlarda da sağlıklı ilişkilerin temeli olarak onaydan bahsedebilirsiniz.

RAYKA KUMRU 8/10

ONAY KAVRAMINI ÖĞRETİP MODELLEYİN.

Gündelik hayattan örnekler kullanarak onaydan bahsetmek için hiç bir zaman çok erken değildir: oyuncak ödünç almadan izin istemek, arkadaşına sarılmadan sormak, çocukların sınırlarına saygı duymak. İlerleyen yaşlarda da sağlıklı ilişkilerin temeli olarak onaydan bahsedebilirsiniz.

#SeksPozitifEbeveynlik

Hazırlayan: White Ribbon
Çeviri & uyarılama:
Rayka Kumru & Nurgül Öztürk

9. Toplumsal cinsiyet ve cinsel çeşitliliği anlamalarına destek olun

Bazen erkeklerin erkeklerden, kadınların kadınlardan hoşlanabileceklerini, herkesin dış görünüşü ile kendini nasıl hissettiğinin aynı olmayabileceğini ve bazı insanların kendini kız ya da oğlan olarak tanımlayabileceğini anlatın.

RAYKA KUMRU 9/10

TOPLUMSAL CİNSİYET VE CİNSEL ÇEŞİTLİLİĞİ ANLAMALARINA DESTEK OLUN.

Bazen erkeklerin erkeklerden, kadınların kadınlardan hoşlanabileceklerini, herkesin dış görünüşü ile kendini nasıl hissettiğinin aynı olmayabileceğini, ve bazı insanların kendini kız ya da oğlan olarak tanımlayabileceğini anlatın.

#SeksPozitifEbeveynlik

Hazırlayan: White Ribbon
Çeviri & uyarılama:
Rayka Kumru & Nurgül Öztürk

10. Toplumsal cinsiyet eşitliği hakkında eğitin

Destekçi olmanın tanımını öğrenmelerine ve toplumsal cinsiyet temelli şiddet, cinsiyetçilik, ırkçılık, homofobi ve transfobiye karşı durmalarının önemini kavramalarına örnek ve destek olun.

RAYKA KUMRU 10/10

TOPLUMSAL CİNSİYET EŞİTLİĞİ HAKKINDA EĞİTİN.

Destekçi olmanın tanımını öğrenmelerine, ve toplumsal cinsiyet temelli şiddet, cinsiyetçilik, ırkçılık, homofobi ve transfobiye karşı durmalarının önemini kavramalarına örnek ve destek olun.

#SeksPozitifEbeveynlik

Hazırlayan: White Ribbon
Çeviri & uyarılama:
Rayka Kumru & Nurgül Öztürk

"Erkek" değil "Oğlan" Çocuk

Neden Türkçede çocukların cinsiyetlerini belirtirken, kızlar için "kadın çocuk" ifadesi kullanılmazken oğlanlar için "erkek çocuk" ifadesi kullanılıyor hiç düşündünüz mü? Bu tercihin bir nedeni homofobi; yani eşcinselliğe yönelik içselleşmiş korku ve nefret. Toplumsal hafıza aracılığı ile "oğlan" ifadesi eşcinsellikle ilişkilendirildiği için bu ifadeyi kullanmaktan endişe duyuluyor.

Oysa 18 yaşını tamamlamış olmak "erkek" ve "kadın" ifadelerini kullanmamız için yeterlidir. 16-25 yaş arası için "genç kadın" ve "genç erkek" ifadeleri de kullanılabilir. Çocuklar içinse, tıpkı diğer tüm dillerde olduğu gibi, yetişkinlerden farklı olarak "kız" ve "oğlan" ifadeleri kullanılmalıdır. (Tabi ki her bir kullanım için kimlik bilgisi ya da bedensel özellikleri değil, bireyin beyanını esas almak gerekir. Birey* ikili cinsiyet tanımlarından birini kullanmıyor da olabilir.)

Büyütülecek ne var demeyelim. Bu küçük kullanım tercihleri cinsellik ve beden algımızı, cinsiyetler arası eşitlik-eşitsizlik bilincimizi olumlu ya da olumsuz yönde etkiliyor.

* çocuklar da bireydir

Bolu'da Kadın İstihdamı

Zehra Kulalı Gezici

Eğitim Sen Bolu Şube Başkanı

İktisadi gelişmişlik seviyesinin arttırılabilmesi için üretim faktörlerinin en yüksek düzeyde ve en verimli şekilde kullanılması oldukça önemlidir. Ancak üretim faktörleri içerisinde en önemli faktör olan emek faktörünün kullanım seviyesi ve verimliliği konusunda dünyada ve Türkiye'de sorunlar mevcuttur. Bu sorunların en başında yazımızın da konusu olan kadın istihdamı meselesi gelir.

Kadın istihdam oranları; tüm dünyada gelişmişlik düzeyine göre, görece farklılık gösterse de erkek istihdam oranlarına göre oldukça düşük seviyelerdedir. Toplumsal cinsiyetçi bakış açısının hâkim olduğu toplumlara ait ekonomilerde genellikle erkekler birinci aktör, kadınlar ise ikinci aktör olarak konumlandırılmaktadır. Bu konumlandırma sonucunda kadın,

ekonomik anlamda erkeğe bağımlı hale gelmekte ve uğraşlarının ekonomik karşılığı olmamaktadır. Üretimin önemli bir kısmını oluşturan kadınlar buna rağmen ekonomide genellikle yok sayılmaktadır. Bu bakış açısına sahip toplumlarda kadın istihdamını olumsuz etkileyecek bir takım engeller söz konusudur. Bu engellerden bazılarını; geleneksel aile yapısı, toplumsal cinsiyet odaklı iş bölümü yapılanması, toplumsal değer yargıları, kırdan kente yaşanan göç olgusu, kadın emeğine olan talebin düşüklüğü, tarım sektöründe yaşanan daralmalar, kadın eğitim seviyesinin düşüklüğü, kadının doğurganlığı ve analığı, çocuk bakımının yanı sıra kurumsallaşmamış ev işlerinin varlığı ve kadının iş gücü piyasalarına dâhil olmasını kolaylaştırmak adına gereken mekanizmaların olmaması olarak belirtmek mümkündür.

eğitim sen

Gelişmiş ekonomilerle karşılaştırıldığında Türkiye’de kadınların istihdama katılımı oldukça düşük düzeylerde seyretmektedir. 2018 yılı verilerine göre, Türkiye’de iş gücüne katılma oranı %53,7 iken erkeklerde bu oran %73, kadınlarda ise %34,8 olarak hesaplanmıştır.

Kadın istihdamının önündeki engellere yönelik olarak Bolu İli özelinde bir değerlendirme için Abant İzzet Baysal Üniversitesi yüksek lisans öğrencisi olan Ersel Ertürk’ün tez çalışması oldukça önemli bir kaynak sağlamaktadır. Bolu’da kadın istihdamına yönelik deneysel bir çalışma olan bu tez, Bolu özelinde yapılmasına rağmen sonuçları açısından kadın istihdam sorunlarına genel olarak iyi bir projeksiyon sağlamaktadır.

Bu çalışmanın evrenini, Bolu ili Merkez ilçesinde ikamet eden, çalışma çağında olduğu halde herhangi bir işte ücretli veya yevmiyeli olarak çalışmayan fakat iş arayan 4000 kadın oluşturmaktadır.

Ankette katılımcıların demografik vb. birçok özellikleri belirtilmekle birlikte burada sadece çalışmaya katılan kadınların toplumsal cinsiyete dayalı iş bölümü algısına dair sonucu paylaşmakta yarar var. Ataerkil toplumsal yapı, belli başlı işlerin sadece

kadınlar tarafından yapılması gerektiğini maalesef birçok kadına da kabul ettirmiştir. Katılımcılardan; kadının asli görevinin çocuk bakımı ve ev işleri olduğunu belirten kadınların oranı %7,3 iken kararsız kalanların oranı %9,4’tür.

Kadın istihdamının önündeki engelleri Bolu özelinde açıklamayı amaçlayan bu çalışmada faktör analizi yöntemi kullanılmıştır. Faktör analizi sonucunda; Bolu ilinde kadın istihdamının önündeki engelleri açıklayan dokuz faktör tespit edilmiştir. Bu faktörler önem sırasına göre; iş olanakları ve işverenlerin talepleri, öz yeterlilik, öz saygı, iletişim ve yeti eksikliği, mağduriyet, iş arama motivasyonu, toplumsal düşünce yapısı, dışsal güçlükler ve iş gücü piyasası koşullarıdır.

1. Kadınların istihdamı açısından ekonomik güçlükler ve işverenlerin talepleri başlığı altında beş değişken bulunmaktadır. Bu değişkenler açıklama gücüne göre şu şekilde sıralanabilir: Özel sektörün yeterli iş imkânı yaratamaması, özel sektördeki iş sayısının azalması, devletin yeterli iş imkânı yaratamaması, Türkiye’deki ekonomik durum, işverenlerin eğitim ve tecrübe konusunda gerçekçi olmayan beklentileri.

2. Kadın istihdamının önündeki engelleri açıklama gücü en yüksek olan ikinci faktör ise öz yeterlilikle ilgilidir. Öz yeterlilik faktörü, eğitim ve tecrübe eksikliğinden oluşmaktadır. Bu faktöre göre bireyler eğitim ve tecrübe eksikliği yaşadığı için bir işe giremediğini düşünmekte ve istihdama dâhil olamamaktadır.

3. Kadınların kendileri hakkındaki düşüncelerine dayanan öz saygı faktörü, açıklama gücü en yüksek olan üçüncü faktördür. Bu faktör altında iki değişken yer almaktadır. İlk olarak kadınların sahip oldukları fiziksel kusurların işe giriş sürecinde kendilerine dezavantaj oluşturduğunu düşünmeleri gelmektedir. İkinci olarak kadınlar görünüşlerinin beğenilmediği için bir işe giremediklerini belirtmektedir.

4. Kadın istihdamını engelleyen faktörlerden dördüncüsü iletişim ve yeti eksikliği ile ilgilidir. Bu faktör altında açıklama gücü en yüksek olanı, kadınların iş görüşmelerinde kendilerini yeterli kadar iyi görmemeleridir. Bazı katılımcılar iş görüşmelerindeki performanslarından ötürü işe giremediklerini belirtmektedir. Bu başlık altındaki diğer engeller ise, özel beceriler, bazı kadınların iş konusunda seçici davranması ve kendilerini bazı işler için çok genç bulmalarındır.

5. Mağduriyet faktörü, kadın istihdamını engelleyen bir diğer faktördür. Bu faktör altında üç değişken yer almaktadır. Bunlardan en önemlisi, çalışan kadının çocuklarının mağdur olur düşüncesidir. Bazı katılımcılar bu sebeple çalışmaktan kaçındıklarını belirtmektedir. Çocukların bakımıyla ilgilenmenin, çalışma düşüncesinden baskın bir hal aldığı gözlenmiştir.

İkinci değişken ise çalışma hayatının kadınları yıpratmış düşüncesidir. Bu noktada kadınların evlerde yüklenmek zorunda kaldıkları sorumluluklar gün yüzüne çıkmaktadır. Bazı kadınlar için ev işleri çalışmalarının önünde en büyük engel haline gelmiştir.

Bir diğer önemli husus ise iş yerlerinin kadınlar için güvenli olmadığı düşüncesidir. Bu değişken

kadın istihdamını engelleyen temel sorunlardan bir tanesidir. İş yerlerinde yaşanan taciz ve aşığılama gibi durumlar kadın istihdamının artışını olumsuz etkilemektedir.

6. En fazla açıklama gücüne sahip olan 6. faktör ise iş arama motivasyonu ile ilgilidir. Bu faktör altında da dört değişken yer almaktadır. Açıklama gücü en yüksek olan birinci değişken, kişilerin bazı işleri sıkıcı ve monoton bulmalarındır. Çalışmaya katılan bazı bireyler, çoğu işin sıkıcı ve monoton özelliklere sahip olması nedeniyle başvurmadıklarını belirtmiştir. Bu da istihdamın önünde bir engel olarak karşımıza çıkan değişkenlerdendir.

Belirlenen ikinci değişkeni ise bireysel çabayla açıklamak mümkündür. Bazı bireyler yeterince çaba göstermedikleri için işe giremediklerini kabul etmektedir.

Bunun yanı sıra diğer değişken şans faktörüyle ilişkilidir. Kimi bireyler şanssız oldukları için işe giremediklerini düşünmektedir. 6. faktör altındaki son değişken ise kişilerin ikamet ettikleri yer ile iş yerleri arasındaki mesafedir. Bireyler gidemeyecekleri kadar uzakta olan işler için başvuru yapmadıklarını belirtmektedir.

7. Açıklama gücü en yüksek olan 7. faktör toplumsal düşünce yapısıyla ilgilidir. Bu faktör altında üç değişken yer almaktadır. Bunlar içinde en önemlisi, bireylerin ailelerine ait tutumlara dayanmaktadır. Bazı kadın bireyler iş yerlerinde erkeklerle beraber aynı ortamda çalışmanın aileleri tarafından hoş karşılanan bir durum olmadığını belirtmektedir. Erkeklerle beraber aynı ortamda çalışmak, bazı kadın bireyler için ailevi sorunlara sebep olmaktadır. Dolayısıyla bu tür bir aile yapısına sahip olan kadınlar için istihdama katılmak zorlaşmaktadır.

İkinci değişken ise kadınların çalışmasının gelenek ve göreneklere aykırı bulunmasıdır. Bu değişkenin bir benzeri ise üçüncü değişken olan kadının asli görevinin çocuk bakımı ve ev işleri olduğu yönündeki algıdır. Kadına dair ataerkil düşüncenin etkisini net bir şekilde yansıtan bu değişken-

lerin açıklama gücü diğer faktör ve değişkenlere oranla düşük olsa da yine de kadın istihdamının önünde bir engel olarak tespit edilmiştir.

8. Faktör analizi sonucunda elde edilen 8. faktörü dışsal güçlükler olarak adlandırmak mümkündür. Bu faktör altında ise iki değişken yer almaktadır. Bunlardan ilki kişilerin kendilerini yaşlı bulmasıyla ilgilidir. Bazı işler için yaşlı olduğunu düşünen bireyler işe giremediklerini ifade etmektedir.

İkinci değişken de referanslarla ilintilidir. Bazı katılımcılar iyi bir referansa sahip oldukları takdirde bir işe girebileceğine inanmaktadır. Referans sahibi olmayan bireyler ise istihdama katılamama sebebi olarak bu eksikliği ifade etmektedir.

9. Elde edilen faktörlerden sonuncusu ve açıklama gücü en düşük olan 9. faktör iş gücü piyasası koşullarıyla ilgilidir. Bu faktör altında da iki değişken bulunmaktadır. Bunlardan ilki verilen ücretlerin miktarıdır. Bazı katılımcılar verilen düşük maaşlar sebebiyle işlere başvurmadıklarını ifade etmektedir. Dolayısıyla verilen ücretlerin artmasına engel olabilmektedir. İkinci değişken ise iş bulma konusundaki rekabettir. Bazı katılımcılar iş gücü piyasasında çok fazla rekabet olduğunu ve bu sebeple piyasaya dâhil olamadığını, istihdama katılamadığını belirtmektedir.

Sonuç ve Öneriler

İstihdamın önemli bir parçası olan kadınların iş gücüne katılımı ülkelerin hem iktisadi hem de sosyal kalkınması açısından son derece önemlidir. Kadınların iş gücüne katılımının düşük olduğu ülkelerde, üretimde, verimlilikte ve milli gelirden ciddi kayıplar yaşandığı gibi, kadınların sosyal statüsünde gerileme, toplumsal cinsiyet eşitsizliğinde artışlar görülmektedir. Diğer gelişmekte olan ülkeler gibi Türkiye’de de kadınların iş gücüne katılım oranı oldukça düşüktür. Bu sorunun temelinde iş gücü piyasasının durumu (ekonomik daralmalar), toplumsal gelişmişlik ve eğitim düzeyi, kadınlara yönelik sosyal tutum, çalışan kadınların bakmakla yükümlü oldukları çocuk ve yaşlıların devlet tarafından yeterince sosyal koruma altına alınamaması, işverenlerin cinsiyet ayrımcılığı yapması gibi faktörler yatmaktadır.

Faktör analizi sonucunda;

Çalışmaya katılan kadınların anket sorularına verdiği yanıtlardan, ekonominin içinde bulunduğu durumun kadın istihdamının önündeki en büyük engel olduğu anlaşılmaktadır. Mevcut ekonomik daralmanın sonuçları düşünüldüğünde işsizlik oranlarının daha da artacağı, bunun da kadın istihdamına yönelik sorunları daha da artıracığı öngörülebilir.

Kamunun yapacağı yatırımlar arasında özellikle kreş ve yaşlı bakım evlerinin olması, hem bakıma muhtaç kişilerle ilgilenen kadınların iş gücüne katılımını arttıracığı gibi hem de bu kurumlarda kadınlara istihdam olanağı yaratmak açısından fark yaratabilir. Eğitim ve tecrübe eksikliğinden oluşan öz yeterlilik faktörü kadın istihdamının önündeki bir diğer engeldir. Kadınlara nitelik kazandırıcı eğitimler konusunda politikaların geliştirilmesi oldukça önemlidir. Meslek edindirme kurslarının günün ihtiyaçlarını karşılayacak şekilde daha nitelikli hale getirilmesi ve yaygınlaştırılması, eğitim ve tecrübe eksikliğini gidermede faydalı olabilir.

Kadınlar, sahip oldukları fiziksel kusurların işe giriş sürecinde kendilerine dezavantaj oluşturduğunu düşünmektedir. Bu nedenle engelli istihdamını artırıcı tedbirler alınmalıdır. Bu alandaki yasa (4857 sayılı Kanununun 30. maddesi. Özürlü ve eski hükümlü çalıştırma zorunluluğu) gözden geçirilerek daha etkin hale getirilebilir. Bazı katılımcılar iş görüşmelerindeki performanslarından ötürü işe giremediklerini belirtmektedir. Meslek edindirme kursları, mülakat ve işe giriş sınavlarına dair eğitimler sunarak bu sorunun aşılmasında yardımcı olabilir.

Çalışan kadının çocuklarının mağdur olacağı, çalışma hayatının kadınları yıpratması ve iş yerlerinin kadınlar için güvenli olmadığı düşüncesi kadın istihdamını azaltmaktadır. Bu noktada yukarıda değinildiği gibi kreş ve gündüz bakımevlerinin yaygınlaştırılması, aile-iş, iş-aile çatışmalarının önüne geçmek için tedbirlerin alınması, iş yerindeki psikolojik ve cinsel taciz olaylarının önlenmesine yönelik düzenlemeler oldukça önemlidir.

Yasalarla kadınlara tanınan doğum ve emzirme izinleri uygulanabilir hale getirilmeli ve işverenler için bu

konuda sıkı bir denetim mekanizması kurulmalıdır. Kadınlar doğum yaptıktan sonra işe geri dönebileceğine kesin gözüyle bakabilmelidir.

Kadınlar, ikamet ettikleri yer ile iş yerleri arasındaki mesafenin fazla olmasını istihdamın önünde engel olarak görmektedir. Katılımcılar gidemeyecekleri kadar uzakta olan işler için başvuru yapmadıklarını belirtmektedir. Personel servislerinin ve toplu ulaşımın çalışanların iş yerine ulaşımını kolaylaştırıcı şekilde düzenlenmesi bu sorunun önlenmesi açısından etkili olabilir.

Çalışmaya katılan kadınlardan bazıları, erkeklerle beraber aynı ortamda çalışmanın aileleri tarafından hoş karşılanmayacağını belirtmektedir. Benzer şekilde kadınların çalışmasının gelenek ve göreneklere aykırı olduğunu düşünen katılımcılar da mevcuttur. Katılımcılardan küçük bir kısmı da kadının asli görevinin çocuk bakımı ve ev işleri olduğunu düşünmektedir. Bu ataerkil toplumsal düşünce yapısının değiştirilmesi hususunda üniversiteler, sivil toplum örgütleri, yerel yönetimler ve kamu otoritesi adım atmalıdır.

Bunların yanı sıra cinsiyetçi iş bölümüne ve cinsiyetçi ideolojilere karşı kanunlarla destekli bir biçimde mücadele edilmelidir. Kamu ve özel sektör başta olmak üzere iş gücü piyasasında faaliyet gösteren tüm kesimler aracılığıyla çalışan kişiler için cinsiyet ayrımı konularında farkındalık sağlanmalı, gerekirse seminerler düzenlenmelidir.

Toplumsal cinsiyet eşitliği müfredatta ders olarak yer almalı, milli eğitim müfredatı kapsamında yer alan ders kitapları incelenmeli ve cinsiyetçi ifadeler tespit edilip yayınlardan çıkarılmalıdır.

Bazı katılımcılar düşük ücretler sebebiyle iş başvurusu yapmadıklarını ifade etmektedir. Gerçekten de Türkiye'deki düşük asgari ücretler kadınların istihdama katılımını olumsuz etkilemektedir. Çocuk sahibi kadınların mevcut asgari ücretle çalışmaları durumunda kazanacakları ücret, çocuk baktırma masrafları, işe ulaşım gibi temel harcamalarını karşılamaya yetmeyecek düzeydedir. Bu anlamda as-

gari ücret düzeyi çocuklu kadınlar lehine anlamlı bir oranda arttırılabilir.

Bolu ilinde elde edilen sonuçlar, Türkiye geneli ile karşılaştırıldığında kadın istihdamının önünde benzer engellerin söz konusu olduğu görülmektedir. Önder'in (2013) belirttiğine göre Türkiye'de kadın istihdamının önündeki engelleri sosyal ve ekonomik olarak ayırmak mümkündür. Ekonomik faktörler, düşük ücret ve sosyal güvenlikten yoksunluk olarak sıralanırken; sosyal faktörler, düşük eğitim seviyesi, toplumsal cinsiyet anlayışı ve ataerkil zihniyet olarak özetlenmektedir. Türkiye geneli için ifade edilen bu faktörler Bolu ilinde yapılan çalışmanın sonuçlarıyla da örtüşmektedir.

Elde edilen bulgular TÜİK verileriyle de benzerlik taşımaktadır. Hane halkı iş gücü anketlerinin sonuçlarına göre, 2018 yılı için Türkiye'de kadınların iş gücüne katılımını engelleyen en temel unsur ev ve aile sorumlulukları olarak belirtilmektedir (TÜİK 2018). Bolu için yapılan çalışmada da böyle bir unsurun istihdam önünde bir engel oluşturduğu tespit edilmiştir. Genel olarak, Bolu ilinde kadın istihdamının önünde var olan engellerin Türkiye genelinde görülen engellerle büyük oranda benzerlik taşıdığını söylemek mümkündür.

Üretimde Örgütlenme Biçimi

Hatayi Demir

Eğitim Sen Dersim Şube

İnsanın hayatında, aslında en zor olanı, memurluktur. Hele bir de doğduğunuz günden itibaren bütün ailenin hayali, sizi memur etmek için okutmaksa işin yükü daha da artıyor. Memur olmayı başardıysanız çevre, eş dost, akraba ve aile size gıptayla bakar ve bu durum insanda çok önemli bir şey başarmış hissi uyandırır. Doğuştan başlayan memurluğa adapte olma, ölümüne kadar bu motivasyonla devam eder. Hayatınızın bir döneminde bir KHK çıkar karşınıza ve şaşkınlıktan ne yapacağınızı bilemezsiniz. Şimdi ne olacak kaygısı, korkusu hayatınızdan üç beş yılınızı alıp götürür. Bu sonucun oluşmasında, yani kendini çaresiz hissetme, bocalama gibi psikolojik tahribatlarda eğitim sisteminin de payı büyüktür. Aile, toplum ve eğitim; bireyi hayata hazırlamadığından karşınıza bir KHK ya da farklı bir durum çıktığında nasıl mücadele edileceğini de bilemezsiniz. Burada haksızlığa, hukuksuzluğa dem vurmaya hiç gerek yok sanırım. Her şeyin nasıl olduğu apaçık ortadadır. Asıl "Ben ne yapabilirim?" sorusunun cevabı ve birey olarak çıkmazın nedenlerini kendimizce sorgulamaya çalışmalıyız.

Ben de bu süreçleri yaşadım ve KHK ile nasıl mücadele edebilirim arayışlarına başladım. Hayatta yaşadığımız zorluklar sayesinde bunlarla mücadele edebilme gücü bu süreçte avantaja dönüştü. Sendikal mücadele ve örgütlenme bilinci yaşamın her alanında bu sorumluluğu insana hatırlatmıyor da değil. KHK ile ihraç edildikten sonra köyüme dönüş

yaptım ve burada üretime geçtim. Arıcılık yeni iş alanım oldu. Dışardan bakıldığı kadar da kolay olmadığını gördüm. Bu işi bilinçli ve ahlaki yapabilmek için mesleki bilgi, bilinç ve tecrübe ile birlikte doğayı tanımak, sevmek, anlamak ve korumak da gerekiyor. Bunları bilmek de yetmiyor. Üreticinin sorunları, bunları çözme yöntemleri, tüketiciye ulaşmak ve kaliteli üretim gibi konularda düşünmek, tartışmak ve çözüm üretmek de gerekiyordu. Pülümür İlçe Belediyesi, hemşerilerimiz ve üreticilerimiz ile birlikte yapılan çalıştay ve eğitimlerle kooperatifleşme kararına vardık. Nasıl bir kooperatif kurmamız gerektiği konusunda kafa yorduk. İşleyiş ve ilkelerimizi belirledik. En önemli ilke, üreticilerin örgütlenmesi ilkesidir. Bu yoğunlaşmaların sonucunda kooperatifimiz resmi olarak kuruldu. Üreticilerimizle bir bütün olarak sorunlarımızı örgütlenerek çözebileceğimize inandık. Kooperatiflerin işleyişi, resmi prosedürler, arıcılık eğitimleri gibi birçok konuda eğitim, atölye çalışmaları yaptık. Üreticilerin örgütlenmesi tek başına yetmeyeceğini ve tüketici ile de bağ kurulması gerektiğini tartıştık. Üreticinin emeğinin korunması ile birlikte tüketicinin de tüketim haklarını korumak gerektiği kooperatifimizin ilkesel kararlarından oldu. Bütün bu tartışmaların yanında kooperatiflerin toplumsal sorumlulukları ve bu konuda yapılabilecekler

de konuşuldu. Kooperatifin en önemli işlevi de üretimden kopan toplumu, üretime teşvik etmek, biat eden toplumu yerelde de olsa üretimle bu durumdan çıkarmaya çalışmak, kadın istihdamı yaratmak ve kadın olarak bu konuda örnek olmaya çalışmaktır. Bütün bu süreçlerde önemli yol kat ettik. Ama halen yolun başındayız. Kooperatif olarak üretimde örnek olacağımıza, arkadaşlarımızla birlikte bu yaklaşımla örgütlenemeyeceğimize inanıyorum. Eylül ayı başında Hemgen Bal markamızla ürünümüzü pazarlayacağız. Üretimle ayakta kalanlara ve umut aşılayanlara selam olsun.

Büyüyünce Ne Olacaksın?

Ataması Yapılmayan Öğretmen

Çocukluğumuzda en çok duyduğumuz cümlelerden biridir, 'Büyüyünce ne olacaksın?'. Nedense çok merak edilir. Henüz hayat ile ilgili hiçbir şey bilmediğimiz yaşlardayken, kariyer hedeflerimizi belirlememiz gerekir. Şimdiki çocuklar bu soruya ne cevap veriyor bilmiyorum ama benim çocuk olduğum dönemlerde doktor veya öğretmen olacaktık hepimiz. Endüstri mühendisi olacağım ben, diye tutturana bir arkadaşım var mıydı, hatırlamıyorum. O çocuklar büyüdü ve farklı farklı birçok meslekler edindi. Ben de büyüdüm ve o dönemin modasına uyarak mühendislik okumaya başladım. İki sene dayanabildim, meğerse içimdeki öğretmen olma isteği hiç gitmemiş. Her şeyi bir kenara bıraktım ve kendimi eğitim fakültesinde buldum. Etrafımdan çok olumlu tepkiler geldi bu kararıma. Bir kadın için en uygun meslekti öğretmenlik; bir sürü tatili var, çalışma saatleri belli, çocuklarıyla ilgilenecek zamanın var. Eh işte bir kadının hayali: 'Çocuk da yaparım kariyer de'. Ben de herkes tarafından böyle şekilleneceği düşünülen hayatıma başladım. Hemen üniversitemi bitirecek ve çok istediğim öğretmenlik mesleğine başlayacaktım. Günümüzün moda cümlesi ile 'hayaller ve gerçekler'. Gerçekler öyle olmadı. Ne zor şeymiş ülkemizde öğretmenliğe başlamak. Üniversiteden mezun oldun, yetmez. KPSS sınavına hazırlanmak için geceni gündüzüne katacaksın, dersanelere koşuşturacaksın. Bu da yetmez. Çalışmalarının karşılığını aldın ve sınavda başarılı oldun diyelim, yetmez. Mülakata gireceksin bir de. Bunca yıldır edindiğin bilgileri, beş

dakikada sınavacaklar ve öğretmenliğe uygun olup olmadığına karar verecekler.

E hadi bakalım, öyle olsun dedim ve yine başladım. Bir yandan da özel sektörde çalışıyordum. Yemek yap, alışverişleri hallet, temizlik yap derken kalan küçücük zamanları planlayıp sınava çalışmam gerekiyordu. Ne de olsa kadını ben, bir sürü işi planlamak ve hepsinin üstesinden gelmek genlerimde var. Mülakata kadar her şey çok kontrolüm altında ve istediğim gibi gitti. KPSS'de gayet iyi bir başarı elde ettim. Tek bir engel kalmıştı, mülakatı geçmem gerekiyordu. Alt tarafı yıllardır eğitimini aldığım pedagojik formasyondan dört tane soruya cevap verdim. Ne kadar zor olabilirdi ki? Zor olmadı da zaten. Soruları cevapladım ve çıktım odadan.

Ve heyecanla beklediğim gün geldi. Mülakat puanım açıklandı. Soruları cevaplarırken ne yaptıysam artık, öğretmenlik mesleğine uygun görülmemiştim. Bunca yıllık emek, sınava hazırlanma çalışmalarım... Başımdan aşağı dökülen kaynar sular eşliğinde film şeridi gibi gözümün önünden geçiyordu bütün bu süreç.

Elbette dört soruyu cevaplayamam ile ilgili değildi bu sonuç, biliyordum. Herkes biliyordu. İlginç bir ülke burası, herkesin her şeyi bildiği, ama kimsenin hiçbir şeyi bilmediği bir yer. Hiçbir şey olmasa bile kesin bir şeyler oluyor, dediğimiz bir yer. Peki, ne yapacaktım? Hakkımı nasıl alacaktım?

Sanki sadece benim başıma gelmiş gibi, yalnız hissediyordum. Şu ana kadar hiç düşünmediğim planlar yapmak zorundaydım. Puanı düşürülenlerin medyaya yansımaları ile yalnız olmadığımı; benim gibi birçok kişinin olduğunu öğrendim. Sosyal medya, mesajlaşma platformları derken benimle aynı durumda olan insanlarla tanışmaya başladım. Bir yandan onların da aynı mağduriyeti yaşamalarına üzülürken, diğer yandan yalnız olmamanın yarattığı gücü hissetmeye başladım. Farklı illere dağılmış, bir yandan hayatını idame ettirmeye çalışan yüzlerce insanın bir araya gelmesi çok zordu. Ama herkesin yapabileceği bir şeyler vardı. Sadece kendini düşünerek hareket etmeyen, birbiri için fedakârlıkta bulunmaktan çekinmeyen insanlar bir aradaydık. Her birimiz taşın altına elini koymaya hazır. Gerçekten de herkes kendine uygun taşları buldu ve attı. Milletvekillerinin ve sendikaların verdiği destekle cirmimizden fazla yer yakmayı başarmıştık. Defalarca yaptığımız bakanlık ziyaretleri de karşılığını buldu.

Birbirini hiç tanımayan insanlar birbiri için çabaladı aylarca. Hepimiz tekrar mülakata girdik. Bu sefer tek başıma değildim sonuçların açıklanacağı günü heyecanla beklerken. Kendi sonucundan çok diğer-

lerini merak eden, bir kişinin dahi puanı düşürülürse kendi mutluluğunu unutacak yüzlerce insanla beraber bekledim sonuçları.

Hiç kimse elenmedi, herkes emeğinin karşılığını aldı diyerek bitirmeyi çok istedim. Ne yazık ki, çok az da olsa yine mülakatta puanı düşürülenler var. Yine de sayı olarak çok az olması aylardır sürdürdüğümüz mücadelenin sonucu ve onlara destek olmaktan da vazgeçmeyeceğiz, çünkü birlikte olmanın verdiği gücü öğrendik.

Eylül ayında binlerce öğretmen görevlerimize başlayacağız. Yeni bir heyecanımız var. Çocukluğumda yaptığım kariyer planlarıma kaldığım yerden devam edebilirim sanırım. Ama her şey planladığım gibi, hayal ettiğim gibi olmayacak; karşıma birçok zorluk çıkacak biliyorum; baskılar, haksızlıklar... Yani bir kez daha başlıyorum, ancak bu sefer birlikte mücadele etmenin yarattığı güçle ve kendinden daha emin. Hakkını almak için çabalamış ve başarmış bir insanın gururuyla...

Merhaba Dostlar

Müjgan Bilgisel

Eğitim Sen Ankara 4 No'lu Şube Sekreteri

Geçen yıl eğitim öğretim yılı başında yine dergimiz aracılığıyla sizlerle buluşmuştum. O zaman okullar yeni açılmış içimdeki öfke tazelenmiş bir belirsizliğin yorgunluğuyla ama tükenmeyen inanç ve umutla duygularımı paylaşmıştım.

Görevden alınmamın üzerinden bir buçuk yıl geçtikten sonra şu an öğrencilerimin yanından sizi tekrar selamlıyorum. Evet, arkadaşlar açtığımız davayı kazandık ve kaldığım yerden daha güçlü bir şekilde devam ediyorum. Şimdi de sizinle yaşadığım iade

sürecini paylaşmak istedim. İzninizle biraz zamanınızı alacağım.

19 Haziran'da ihraç sürecimin en başından beri yanımda olan kadın arkadaşlarımdan biri ile evde çay içiyorduk, sohbetimiz ister istemez yaşadığım sürece dokunmadan geçmiyordu. Sohbet sırasında yaşadığım süreci mizahi olarak anlatırken arkadaşım hüznümlendi, ben de "Tamam ya Eylül'de sizinle." dedim, gülüştük. Arkadaşım gittikten sonra telefonum çaldı, arayan sendika avukatımız Bedia

Boran'dı. Sesi enerjikti. Selamlaşma faslından sonra "Hadi gözümüz aydın, görevine dönüyorsun, davayı kazandık." dedi. Afallamıştım o anım bir fotoğraf gibi zihnime resmedildi. Tekrar tekrar belki 15-20 kez "Gerçekten mi, gerçekten mi?" sorusunu yineleyip durdum. Tüm yüklerimden bir anda kurtuldum ve o kadar hafifledim ki inanılmazdı.

Telefonu kapattığımda ne yapacağımı şaşırıştım. Akabinde az önce yanımdan ayrılan kadın arkadaşımı aradım haberi duyunca. "Şaka yapıyorsun değil mi?" dedi, şaka gibiydi ama şaka değildi, karşılıklı heyecanlı konuşmadan sonra ailemi, yürütmesinde bulunduğum Eğitim Sen Ankara 4 No'lu Şube arkadaşlarımı ve kadın arkadaşlarımı aradım. Haber kısa bir süre içinde yayıldı. Artık evde yalnız değildim, başta kadın arkadaşlarım olmak üzere birçok arkadaşım eve geldi. Telefonum susmuyordu, ilk arayanlar arasında Merkez Kadın Sekreterimiz Derya Yulcu ve ihraç kadın arkadaşlarımız vardı. Onlarla konuşunca mahcup oldum, yarı yolda bırakmışım hissine kapıldım ama onların yaklaşımı, seslerindeki heyecan, mutluluk beni de aşan yerdeydi. Öyle güzellerdi ki... Sonra kendi şubemden iki ihraç arkadaşım geldi, ben değil onlar ağlıyordu. Orada gördüğüm, o mutluluğun kolektif hali, sen ben ayrımı olmadan bir bütün olarak kazanmamızın haklı ve onurlu duruşuydu. İhraç olduğumda başta yine kadın arkadaşlar olmak üzere evime gelip öfkemi paylaşmış ortaklaşmıştık. İade olduğumda da sevinçle ortaklaştık. Öyle zamanlardan geçiyoruz ki bu zor zamanlar öfkemizi, sevincimizi, üzüntümüzü toplumsallaştırıyor, bu da bu zor zamanların en kıymetli değeri olsa gerek.

Yine ihraç sürecimde, öğrencilerim ve velilerim benden hiç kopmadılar. Öğrencilerim beni aradığında benim için dünyanın en zor ve cevaplayamadığım sorusu olan "Öğretmenim ne zaman döneceksiniz?" sorusunu artık cevaplayabilirdim. Döneceğim değil döndüm.

Evet, dostlar görevime, çocuklarıma geri döndüm. İlk gün çok duygusal geçti ve ben sanki göreve ilk defa başlamışım gibi şaşkın, heyecanlı ve acemiydim. Tam tanımlayamadığım garip bir duyguydu. Şimdilerde biraz daha adapte oldum, mücadelemizin haklı onuru ve gururuyla yeniden okulda ve çocuklarımla beraberim.

Sizinle buluşma vesilesiyle bir kez daha Eğitim Sen Genel Merkez Yürütme Kurulu'na, Eğitim Sen Ankara 4 No'lu Şube Yürütme Kurulu'na, yanımda olan özellikle kadın arkadaşlarıma ve tüm arkadaşlara her türlü dayanışmalarından dolayı teşekkürlerimi gönderiyor ve sıkıca kucaklıyorum. Yaşadığım süreç "Kadın kadının yurdudur" sözünü pratikte yaşadığım bir süreçti.

Elbette ki tüm ihraç arkadaşlarımızın göreve geri dönecekleri inancıyla umuduyla, biz birlikte güçlüyüz şiarı ve ortak mücadele ile...

Yaşasın kadınların örgütlülüğü

Yaşasın mücadelemiz

Yaşasın Eğitim Sen

Yaşasın KESK

diyerek Ankara'dan kucak dolusu sevgiler gönderiyorum.

Olmak Ya Da Olmamak

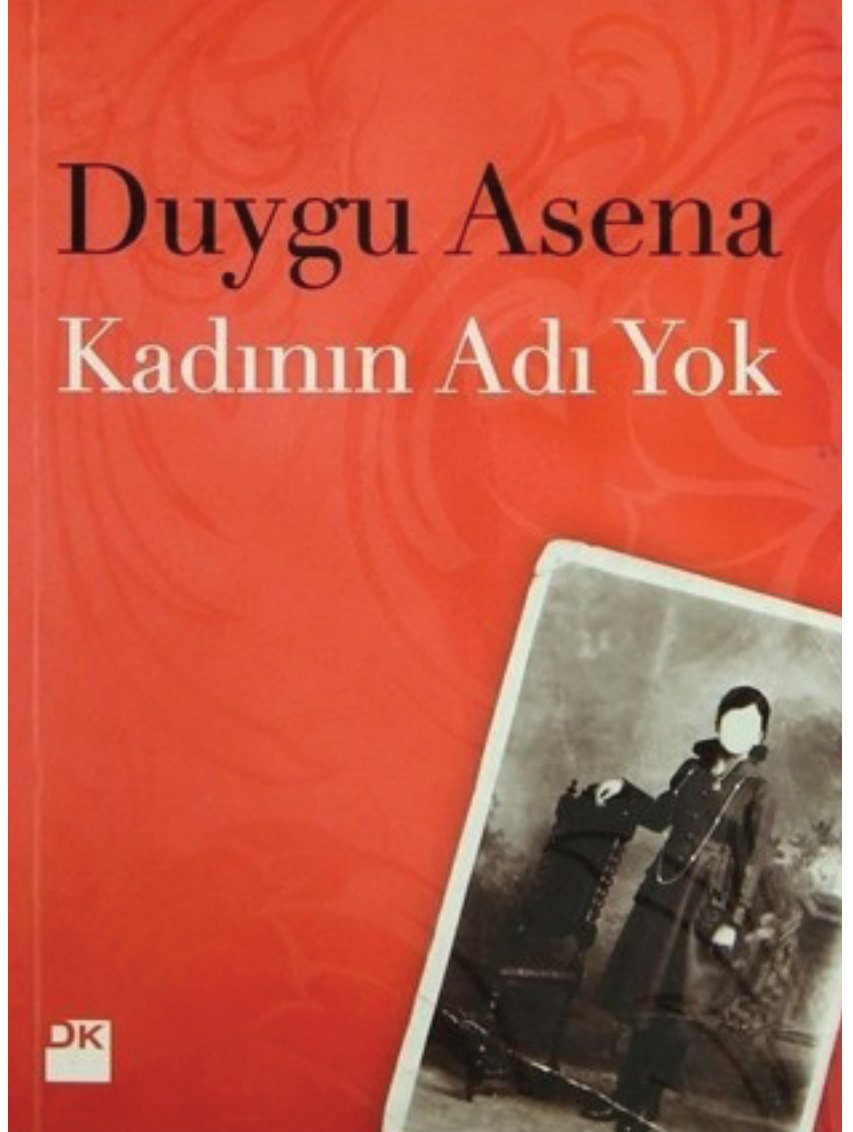
Esmâ Akar

Eğitim Sen Ankara 3 No'lu Şube Üyesi

1987'de yayınlanan Duygu Asena'nın "Kadının Adı Yok" kitabı, bir yılda 40 baskı yaptı. Bu kitapta kıvrak anlatımıyla bir kadının yaşadıklarını, daha doğrusu cinsiyeti kadın olarak belirlenmiş, herkesin üç aşağı beş yukarı tanık olabileceği ortak macerayı, bir kadının ağzından anlatıyor.

"Kadının Adı Yok" adlı kitabın özeti bu... Ne oldu? Bu macerayı binlerce insan okudu ve sorgulamalar başladı. Sahiden adı yok muydu? Var tabii ki, ama herkes kendinde yokluk hissetti. Yazıldıktan sonra mürekkebi uçan kalemlerin yazısına benzetti kendini birçok kişi. Kadın erkek eşit mi? Eşit değilsek niye değiliz? Eşitsek niye sürekli ayrımcılığa uğruyoruz? Dünya nüfusunun yarısı kadın, hukuken de eşit gözükmüyoruz. Dünya Ekonomik Forumu'nun 2016'daki "cinsiyet eşitliği" raporuna göre, kadın ve erkeğin iş hayatında eşit temsil edilmesi için 117 sene gerekiyormuş. Ancak o zaman eşitiz diyebilecektikmişiz.

Böyle mi gerçekten? Yaşantımıza baktığımız zaman, günlük hayatımızı devam ettirirken, iş bölümü yapıyoruz. Sabah işe gidiyoruz, birlikte tatil planları yapıyoruz, faturaları paylaşıyoruz, evde gelenekten gelen bir görevimiz de var. Nedir bu? Çocukların bakımı, temizliği, misafir ağırlama vb. Kadın da erkek de sabah çıkıyor akşam eve geliyorlar, kadın yemeği yapıyor,

ortalığı topluyor, adam yemekten sonra kanepeye uzanıyor, televizyonda geziniyor. Kadın bir zaman sonra yoruldu, her şey üzerime geliyor, kendime vakit ayıramıyorum dediğinde, kadınlık görevi, erkeklik görevi, sen nasıl annesin, iyi bir eş değilsin vb. düşünceler su yüzüne çıkıyor. Aslında bütün bunlar çocukluktan itibaren başlıyor. Daha sonra eğitimle biraz yumuşuyor, fakat çözüm olmuyor. Mutlaka gün yüzüne çıkıyor. Çocuğunuza oyuncak seçerken başlıyor. Kız çocuklarının oyuncakları bir bölümde, çoğunluğu pembe, daha çok bebekler, bebek bakım malzemeleri, mutfak araç-gereçleri, erkek çocuklarının bölümü, güç göstergesi olabilecek, askeri oyuncaklar, taşıtlar, sert ve soğuk renkler, kamuflaj kaplanmış oyuncaklar... Cinsiyet ayrımı, oyuncak ve oyun seçimleri ile başlayarak tüm hayata yön veriyor.

Erkek doğduğunda daha fazla gurur ve böbürlenme, kız doğduğunda burukluk ve eksiklik hissi, tedirginlik, üstelik onu doğuran bir kadın olarak. İşte "kadının adı yok" dendiğinde sorgulanmaya başlanan bu dönemde, hatırladığımız en önemli şey, eğitimi almış olsa dahi evlendikten sonra kadının çalışmasının çok önemli gözükmeyen, hatta istenmeyen bir durum olmasıydı.

Yakın zamana gelelim, artık 'ekmek aslanın ağzında' sözü dahi fazla söylenmiyor. Kadının çalışmasının doğru olmadığı düşüncesinden bu duruma nasıl geldi toplum? Ekonomik sıkıntılar. Yani bu da mecburiyetten, eşitlik ilkesinin duruşundan değil.

Kadının toplum içerisinde var olma mücadelesi ataerki dayatmalardan kurtulamadığı için, geleneksel baskılar devam ettiği sürece, 117 seneyi gerçekten bulacaktır.

Devlet kademelerinde aile sosyal politikalar bakanlığı kadınlara, ekonomi, maliye, adalet bakanlığı gibi makamlar erkeklere... Neden kadınlara hep yan görevler veriliyor, çünkü oyuncakçı dükkânından başlıyor toplumdaki cinsiyet ayrımcılığı.

Kadını bütünleyen sadece eşinin mesleği, çocukları ve ailesi değildir.

"Adam gibi adam" olanlar, bu ülkede, gelsinler birkaç hafta kadın gibi kadın olsunlar, fabrikada, büroda, metroda, trafikte, gece hayatında...

“ Erkek doğduğunda daha fazla gurur ve böbürlenme, kız doğduğunda burukluk ve eksiklik hissi, tedirginlik, üstelik onu doğuran bir kadın olarak. İşte “kadının adı yok” dendiğinde sorgulanmaya başlanan bu dönemde, hatırladığımız en önemli şey, eğitimi almış olsa dahi evlendikten sonra kadının çalışmasının çok önemli gözükmeyen, hatta istenmeyen bir durum olmasıydı. ”

Bu Ülkede Kadın Olmak

S. Nurcan Demirbaş

Eğitim Sen Ankara 3 No'lu Şube Üyesi

**Dünyada işleme gücü üç şey vardır.
Elmas, çelik ve insan ruhu.
(Benjamin Franklin)**

Her kadının ruhunda incinmiş bir yer vardır, açıp bakmak istediğinizde göstermezler. Ya duruşlarında, ya bakışlarında ya da kavgalarında görürsünüz. Bakmak isterseniz şayet...

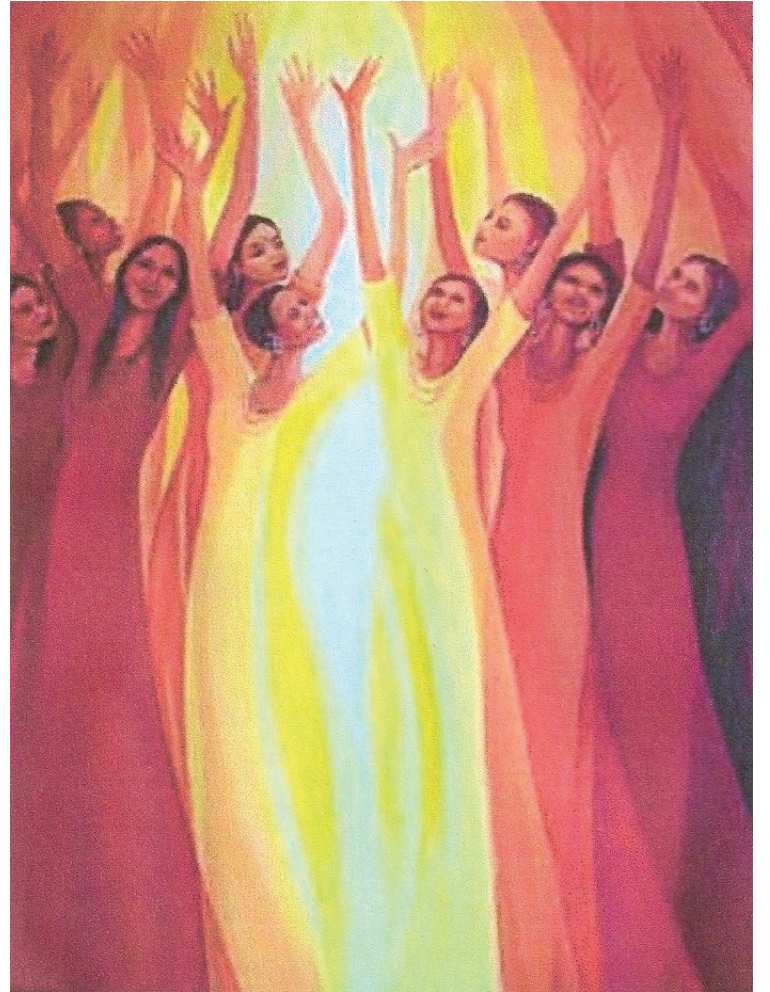
Duygusaldır yapıları, kolay incinirler. Kimileri incindikleri yerde yıkılıp kalır. Kimileri incindikleri yerde güçlenir kalkar ve mücadele eder. Kimileri de incindikleri yeri fark etmez, bu yaralarla yaşayıp gider... Toplumun onlara biçtikleri rolleri benimser ve hayatlarını, çevrelerindeki insanları doyurup, giydirip, yaşatmak için feda eder.

Bazen kendilerinin kim olduğunu, neyi sevip sevmediğini dahi bilmeden ya da fark edemeden geçer gider hayatları...

Ruhlarının üstüne çöken karabasan bazen sus konuşma, bazen dur yapma, bazen kuyruk sallama diye dayatılan değerlerle şekil aldığı yerde kalır.

Oysaki kanatmak isterseniz o yarayı ne acılar dökülür, cesaret ederseniz eğer...

Bazen toplumsal olaylarda fark edersiniz, bazen gazetelerin üçüncü sayfa haberlerinde... Taciz, tecavüz,

eğitim sen

yaralanma ya da ölümle yüzümüze vurulur bu hayatlar...

Söylemekten utandıkları, yaşamaktan vazgeçtikleri, üstüne bastırdıkları acılar.

Taa ki, bir gün öldüklerinde çıkar acıları gün yüzüne, hikayeleri ile birlikte.

- Patronunun intihar ss verdiği cinayetinde...
- Boşanmak istediği kocasının siktirdiği kurşunda...
- Yalnız bindiği dolmuşta, şoförünün tecavz ve cinayetinde...
- ğrencisinin zerine boşalttığı kurşunda...
- İçinden eve dönerken geçtiği ıssız sokakta vücuduna savrulan bıçakta...

Ya da daha ncesi...

- Daha kk bir kız çocuğu iken istismara maruz kalmasında...

Travmalar acılar ve i çekişler...

Ah ah deyişlerinde, vah vah deyişlerinde, off offfff deyişlerinde hep bir yaşanmışlık vardır. Sizlerin bilmediği, belki de söyleyemedikleri, anlatamadıkları.... İki bacak arasında sunulan namusun ona sunduğu tüm sorumlulukları...

Hiç acımadan tükettiğiniz ruhunda...

Yaşamayı ve direnci hak görmediğiniz bu kadının; saçını, bacağı, kolunu kapatarak, onu değil aslında kendinizi koruduğunuzu zannederek iğrenç arzularınızdan... Yaşamak onun da hakkı diyemedikleriniz sizden bir gün hesap sorar mı dersiniz?

**RUHU İNCİNEN VE
KALBİ KIRILAN
TÜM KADINLARA
SEVGİLERİMLE...**

Seküler ve Toplumsal Cinsiyet Eşitlikçi Ders Kitapları İçin Öneriler*

Dr. Canan Aratemur Çimen
Dr. Sezen Bayhan

Araştırma bulguları ışığında, ders kitaplarının daha çoğulcu ve toplumsal cinsiyet eşitlikçi nitelikler taşıyabilmesi için aşağıdaki değişiklikler önerilmektedir:

Zorunlu din dersi kitaplarının içeriği, düşünce ve inanç özgürlüğünü temel alarak her türlü din ve inanç gruplarına eşit mesafede olacak, bir dinin diğeri üzerindeki baskınlığını önleyecek ve her türlü hak ihlalini engellemeyi amaçlayacak şekilde düzenlenmelidir.

Din, toplumsal hayatı düzenleyen bir olgu olarak değil, düşünce, inanç ve vicdan özgürlüğü bağlamında ele alınmalıdır.

Ders kitaplarının içeriği, bilimsel ve evrensel değerleri temel almalıdır.

Meşruiyetini dinden alan siyasi otorite figürü vurgusu kaldırılmalı; iktidar ve yönetim biçimlerini ele alan konular, eleştirel düşünmeyi sağlayarak özgürlük ve demokrasi gibi değerleri pekiştirecek yönde aktarılmalıdır.

Ders kitaplarından cinsiyete dayalı iş bölümü mesajı veren görsel ve ifadelerin tümü çıkarılmalı, kitaplar kadınlarla özdeşleştirilen geleneksel rol kalıplarını kıran içeriklerden oluşmalıdır.

Ders kitaplarında sadece çekirdek aile ve geniş aile temsillerine yer verilmemeli, anne veya babanın bekâr olabileceği düşünülerek farklı aile temsilleri

de yer almalıdır.

Ders kitaplarında aile merkezli konu anlatımının ağırlığı azaltılmalıdır.

Ders kitaplarında sadece heteronormatif kabullerle kurulan birey karakterleri ve aile temsilleri yer almamalı, heteronormatiflik dışı alternatif kimliklerin varlığı göz önünde bulundurulmalıdır.

Ders kitaplarından cinsiyetçi terimler tamamen çıkarılmalı, bunların yerine cinsiyetsiz kelimeler ve tamlamalar kullanılmalıdır.

Ders kitaplarında kalıplaşmış toplumsal cinsiyet rollerini meslekler üzerinden pekiştiren görseller kullanılmamalı, kadınlar ve erkekler bu kalıplaşmış rolleri kırmaya yönelik farklı mesleklerde temsil edilmelidir.

Ders kitaplarından, özellikle askerlik, kahramanlık ve şehitlik gibi militarist özelliklerin erkeklığe içkin olarak tanımlanması yoluyla erkeklığı yücelten içerikler tamamen kaldırılmalıdır.

İlköğretimin ilk yılından itibaren ders kitaplarına "toplumsal cinsiyet eşitliği" başlığı altında toplumsal cinsiyet eşitliği bilincini aşılacak üniteler/temalar eklenmelidir.

* Dr. Canan Aratemur Çimen ve Dr. Sezen Bayhan'ın Değişen Ders Kitaplarında Sekülerizm ve Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Araştırması Sonuç Raporu'ndan alıntıdır.

Kesin Karanlık

Leyla Türkeri

Küçük Ağaç Psikolojik Danışma Merkezi

Elleri, usulca ufalanan ışığın eksilmesiyle kayboluyor.

Ömrünü bir sigara içimine sığdırmak istercesine zihninin bulanık sularını yokladı. İsimler akıp duruyordu. "Önceki Günün Adası" (Bir deniz kazasında terkedilmiş gemide kalan o adam diye başlıyordu.) Bitirmemek için ağır ağır okumuştur. Diğerlerini de anımsamak istedi. Kezlerce yazılmış yalnızlık, hayatın anlamı-anlamsızlığı üzerine yazılanları düşünerek dimağında belki kırık dökük bir iki iyi cümle bulmaya çalıştı durumuna uygun. Oysa ideolojik olanları bile anımsayamadı. Boşa okudun hergele deyip güldü kendine.

Parmaklarının arasındaki sigaranın izmariti de yitmişti şimdi. Yanan ucu boşlukta bir yıldız kümesi gibi parlıyordu. Önceleri hoşuna gitti elinin görünmezliği. Hücrelerinin tek tek eksilip kayboluşunu izlerken neden ellerden başladığını anlamaya çalıştı. Göz hizasında tuttuğu içindi belki. Birazdan tamamen görünmezliğe bürünecek, ellerden başlayan bu doyumsuz hafifliği tüm bedeninde duyacaktır.

Varlığın mayası ışık, kesin karanlık ile önce duvarlardan sonra ellerinden başlayıp tüm bedeninden, benliğinden çekilerek kendi görünürlüğüne yitirecekti. İlk nereye gideceğini düşündü görünmez olunca.

Bir yay mesafesi kadar yakın duracaktı cesaret edemediği yaklaşmadığı ne varsa. Neden daha önce olmamıştı ki...

Hür olacaktı. Sokakları defalarca gidip gelmekten eskitecekti. Evlerin duvarlarındaki boya çatlaklarını

ezberleyecek, diplerdeki çöplerin kimliğinden evlerde yaşayaların kimliğine gereksizce varmaya çalışacaktı.

Kirlilik üzerine düşünüp temiz dünya hayalini bir daha sorgulayacaktı. Bir kaç saat sonra kapı açıldığında kafasında gitmenin ardından gelen olası tüm düşleri hızlıca geçirdi aklından.

Bir kaç saat bile sürmeyecekti belki.

Erdoğan'ı düşündü; gülerdi burada olsa. Bu fizikötesi olayın kıçından uydurduğu bir yanılsama olduğunu materyalist yaklaşımıyla saatlerce yorulmadan anlatırdı.

Parmaklarını oynatmaya çalıştı. Hissetmediğini farketmesiyle bir tedirginlik duydu. Koluna doğru ilerleyen karanlığın, kalbine, beynine ilerlemesi fikri onu adamakıllı korkutmuştu. Ellerin yitmesinden duyduğu hafifliği, görünmezliğin vereceği cesaret ve özgürlüğü düşünerek aklını telkin etmeye çalıştı. Yerdeki yanan sigaraya baktı. Boşlukta salınan ışık hüzmesi yerde can çekişiyordu. Dokunamayacaktı demek bir daha.

Hala görebiliyor olmanın, düşününebiliyor olmanın verdiği huzurla doldu içi.

Üç kez tekrar etti. Bilincinin yerinde olduğunu teyit etmek için. Yerde sigara yanıyor. Yerde sigara yanıyor. Yerde sigara yanıyor. Harfler...

Zihninin duvarlarına çarpıp büyüyordu. Söyleyecek olsa ağzının anlamsız bir şekilde kasıldığını duymuşuyordu. Felçli bir hastanın yalnız ünlü sesleri çıkarabildiği anlamsız ses parçaları gibiydi iç sesi...

Tekrar etmeye çalıştı, yerde sigaaa yanırıyo.

Kapı açılacak, görünmezliği fırsat bilip kaçacaktı.

Özlem duyduğu göğün amansız mavisini soluyacaktı. Böyle olacaktı. Evet böyle olmalıydı.

Son zamanlarda iyice zayıflamış bedenini aynada son kez görmek isterdi. Ah bir ayna olsaydı.

Gözleri nasıl bakıyordu. Unutmuştu çoktan.

Şüpheye düştü. O kadar uzun zaman olmuştu ki ışığı görmeyeli. Karanlığın aklıyla oynadığı bir oyundu belki. Öyle ya zihin bu gibi durumlarda haylaz bir çocuk gibi oyun oynamak istemiş olabilir.

Doğrulup kendine dokunmak isteyince durumun ciddiyetinin farkına vardı. Sonsuz şekilsiz bir karanlıktan başka bir şey yoktu.

Gerçeği açığa çıkaracak tek şey kapının açılması diye düşündü.

Olduğu yerden kıpırdamaya cesaret edemiyordu.

Karanlık, aklından geçen kelimelere bulaşıyordu.

Annesinin adını düşünmeye çalıştı. Kocaman bir A sesi dalgalanıp durdu karanlıkta. Arkadaşlarını, odasındaki masasının üzerinde duran kum saatini anımsamak istedi. Karanlık hepsinin üzerinden sinsi geçiyordu şimdi.

Sevdiği kadını göresedi. Adını içinden geçirdiği zamanlarda, binlerce farklı kuşun aynı anda ötmeye başladığı karmaşık ritimli ezgiyi duymaya çalıştı. "SEvDa", "sEVdE" hangisiydi adı?

Yalnızca uzun dalgaları, saçlarının esintisini duyabilirdi. Yüzü buzlu bir camdan görünür gibi genel hatlarıyla duruyordu. Konuşmuyor gülmüyor. Bakışı yitmişti. Hatırlamaya çalışmak işkencesinden vazgeçti. Bir sabun kokusu geldi burnuna. Talaş, sıcak su, annesinin önce çamaşırları, sonra çocukları yıkadığı çamaşır günlerinden tertemiz bir kokuydu.

Beyaz sabunun burnunu, gözünü acıtmasını özlemişti.

Ve incir toplarken komşunun bahçesindeki ağaçtan, yüzüne gözüne bulaşan incir sütünün mayhoş kokusuyla sarsıldı bir an.

Terliksiz sokağa çıktığında ayağına batan kıymıkları çıkarırken, annesinin bir cerrah titizliğiyle ayaklarını tutuşunu düşündü.

Yoruldu. Çocukluğunun kokularını duyup, acılarını yeniden hissetmekten. Durmak bilmeyen kokular birbirine karışıyordu. Ayağının acımasıyla annesinin dokunuşu arasında gidip gelen kum taneleri.

Kapı büyük bir gürültüyle açıldı.

İçeri süzülen ışık gözlerin irisini patlatırcasına kör eden bir aydınlıkla doldurdu hücreyi. İlk kez ardına kadar açılmıştı kapı. Kapıdan çıkacağı esnada yerdeki sigaraya son kez bakmak istedi.

İki gardiyan daha girdi. Boğuldu kalabalıktan. Adamı kaldırıp götürdüler.

25 Kasım Manzaraları

Şubelerden

kitap Kelebekler Zamanı

Övünç Erdem
Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmeni
Eğitim Sen Manisa Şube Üyesi

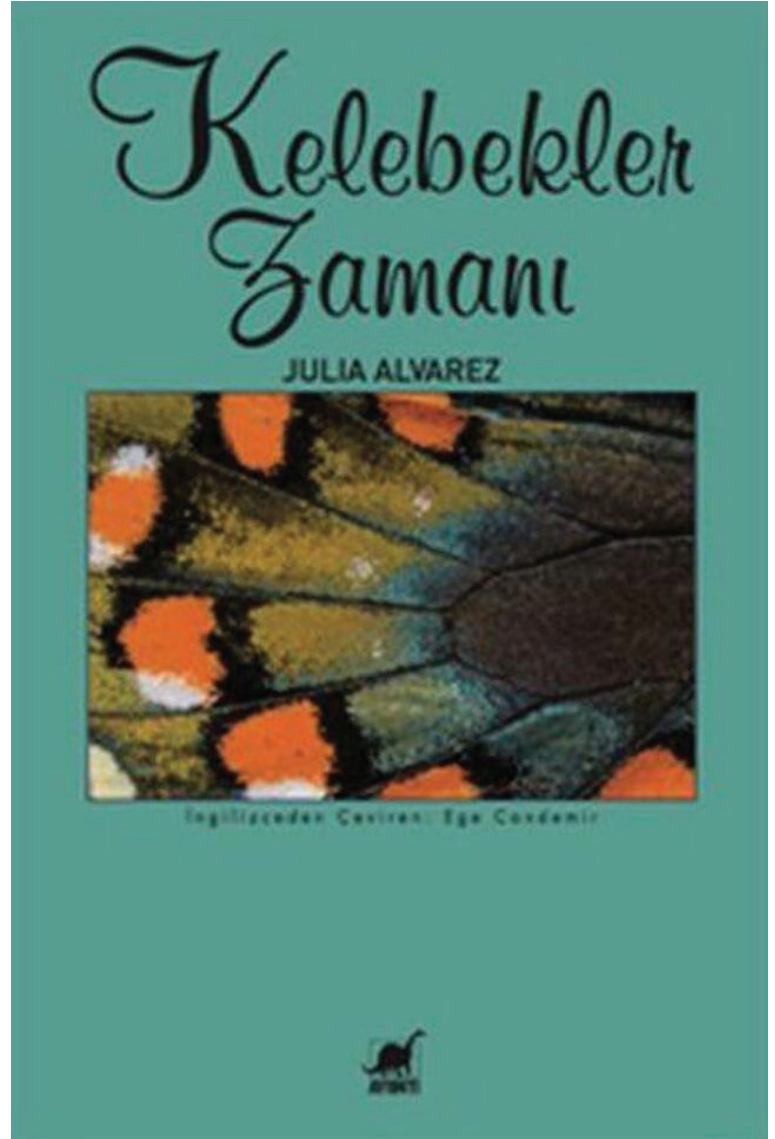
Kırsal bir bölgede kakao tarımı yapan bir ailenin sıradan hayatının üç devrimci kız sayesinde değişmesi ve kadının güçsüz kılındığı dikta yönetimlerin varlığı üzerine kitap arayanlara bir ışık Kelebekler Zamanı.

Julia Alvarez, 'Kelebekler Zamanı' adlı romanında, Dominik Cumhuriyeti diktatörü Trujillo dönemini toplumsal ve politik açıdan değerlendirir. Romanın merkezinde Mirabal ailesi vardır. Otuz yılı aşkın süren diktatörlük yönetimi, bu yönetimin yolsuzluk ve adaletsizliklerinin aileye etkileri bağlamında konu alınır. Anlatılan aile Dominik devrim tarihinde özel bir yere sahip. Kitap edebi anlatı da olsa gerçekte yaşamış Mirabal kızlarından yola çıkıyor.

'Kelebekler Zamanı' adını kadınlardan birinin kod adı olan 'Kelebek'ten alır. Kız kardeşler Trujillo'ya karşı eylemler düzenlemiş, kocaları yakalanıp hapse atılmış, kadınlar eylemlere devam etmiş, Trujillo tarafından hedef gösterilmiş (Mirabal Kardeşler için Trujillo şu açıklamayı yapar: "Bu ülkede iki tehdit var: Kilise ve Mirabal Kardeşler"), kadınlar eşlerini ziyarete gittikleri 25 Kasım 1960'ta kaza süsü verilerek öldürülmüştür. Mirabal kardeşlerin öldürüldüğü 25 Kasım günü Uluslararası Kadına Yönelik Şiddete Karşı Mücadele Günü olarak benimsenir.

Trujillo'nun kiliseye kızgınlığı boşuna değildir. Çünkü Trujillo'ya karşı örgütlenen Hıristiyanlar devrime destek sunarlar. Kızlardan Patria Mirabal bu hareketi şöyle anlatır:

"O odaya girdiğim an Efendimiz İsa'nın aramızda eskisinden farklı bir şekilde var olacağını anladım.

San Zenón'un torununun düğünü için güneşi açtırmamasından ya da Santa Lucia'nın ineğinin göz nezlesini geçirmesinden konuşmuyorduk artık. O odaya hamlelerini yapmadan önce ışıklarını bileyen intikam peşindeki meleklerin sessizliği hâkimdi.

Rahipler Papa'yla başpiskoposun adım atmasını beklememeye karar vermişlerdi. Zaman gelmişti, çünkü Efendimiz'in sabanı varsa ezilenleri özgürlüğe kavuşturacak kılıcı da vardı.

Karşımda konuşanın daha birkaç ay önce inancıyla korkusunu birbirinden ayıramayan Padre de Jesús olduğuna inanamıyordum.

Öç alıcı Rab'in ruhuyla vücut bulmuştuk, O'nun kuzuları değildik artık." (Alvarez, Haziran 2017, s. 196).

Trujillo kendisine karşı birleşen güçleri dağıtmak için her yola başvurur. Toplum kutuplaştırılır, evleri dinlemek üzere hafiyeler görevlendirilir; bunların sonucunda ailelerde anlaşmazlıklar başlar.

"...Eğer rejim düşmanlarına yataklık ederseniz, siz onların planladıklarına hiçbir şekilde dâhil olmasanız bile tutuklanabiliyordunuz, sahip olduğunuz her şeye de devlet el koyuyordu.

"Daha önce bana hiç sesini yükseltmemiş o adam üç atasının öfkesini kustu. Seni deli mujer (kadın), onları getirip evimize sokuyorsun ha? Oğulların baba mirasını kaybetsin, bu mu istediğin?" (Alvarez, Haziran 2017, s. 198).

Klasik roman düzeninde gitmeyen eser en sonda söylemesi gereken sözü başta söyleyerek okurun olaydan çok sürece ve dönemin sosyal-siyasi dokusuna odaklanmasını sağlıyor. Ölen üç cesur kadın ve onların hayatta olan kız kardeşini daha samimi yansıtmak adına yazar her kişiyi 1. kişili anlatımla sunmayı tercih etmiş. Her karakterin ismi o bölümün başında yazılarak o karakterin ağzından günlük ya da iç konuşma tekniği ile verilmiş. Çeviri de başarılı. Ege Candemir tarafından Türkçeye kazandırılan eser yalın, açık ve sıcak bir anlatıma sahip.

Yeme-içme üstüne, aile yaşamına dair İspanyolca ifadeler Karayip kültürel zenginliği ile yer alırken ka-

dın zekâsını yansıtan mizah da kendini hissettiriyor. Romanda, diktatörün ve akrabalarının isminin pek çok yere verildiğini anlatan yol tarifi: "El Jefe'nin yolundan en küçük oğlunun köprüsünü geçtikten sonra en büyük oğlunun sokağına sapacaksın. Karısının bulvarına geldiğinde sola döneceksin, ardından annesinin parkına varana kadar yürüyeceksin." (Alvarez, Haziran 2017, s. 158).

Maria Tereza Mirabal, "mi napita" (tekne kazıntısı) diye geçer; adından belli olduğu üzere en küçükleridir. Patria Mirabal ise dindarlığı ile öne çıkar. Ailenin kuramcısı ve sözcüsü Minerva Mirabal hukuk okuması, girişkenliği ve cesareti ile ünlüydü ki Trujillo'ya attığı tokat da etkiliydi cesaretini kanıtlamaya (Bu tokat, Trujillo'nun kadınlara saygısızlığı, dikta yönetimin kadın düşmanlığına karşı bir tokattır.). İşte bu üç kadının (Maria, Patria ve Minerva) dövülerek öldürülmesi Trujillo yönetimine duyulan öfkeyi büyüttü.

Ve Dedé Mirabal: Okuru, Minerva'nın zekâsı, direnci ve cesareti kadar hayatta kalan kardeşlerinin melankolik havası da çok etkiler. Hayatta kalan kız kardeş; güvenilir, becerikli, yumuşak başlıdır. Fakat kardeşlerinin öldürülmelerinden sonra hep bir huzursuzluk, ağır bir hüznün içindedir Dedé; her kasım etkinliklere ev sahipliği yapar, Mirabal Kardeşlerin anısını yaşatmak için yıl içinde de pek çok toplantıya katılır, Dedé kalabalıklarda kendisine sorulduğunu hissettiği "Neden hayatta kalan siz oldunuz?" sorusundan rahatsızdır.

Eserde Dedé'nin ağzından şu sözleri duyarız:

"...İnsanlar sorular soracaklar; niyetleri kötü olmayacak elbette ama parmaklarını hâlâ acıyan yerlere sokacaklar. Herkesten bir çit çıksa dünyanın duymazdan gelemeyeceği bir koro olacakken ağızlarını açmamış insanlar. Şeytanla arkadaşlık yapmış insanlar. Bir başkasını ispiyonlayana af çıktı; sonunda kocaman, kokuşmuş bir ödleler ailesine döndük." (Alvarez, Haziran 2017, s. 369).

VIVA LA MARİPOSA!
(Kelebek çok yaşa!)

Güneş Işıltılı Lotus Ersin Köroğlu

Eğitim Sen İzmir 1 No'lu Şube Kadın Meclisi olarak düzenlediğimiz "Kadınlar, Diller, Öyküler" öykü yarışması sonuçlandı. Öncelikle özverili çalışmalarından dolayı jüri üyeleri Berna Gül Çetin, Handan Çağlayan, Melda Yaman, Nursel Çetin ve Seda Dikkatli'ye çok teşekkür ederiz.

44 öykü üzerinden yapılan değerlendirmede; birincilik ödülünü "Güneş Işıltılı Lotus" adlı öyküsüyle Ersin Köseoğlu, ikincilik ödülünü "Kör Nokta" adlı öyküsüyle Güler Kalem, üçüncülük ödülünü "Kuşların da Canı Var" öyküsüyle Seyhan Aslan Hanotte, jüri özel ödülünü ise "Qolinc (Sancı)" adlı öyküsüyle Neriman Yağız kazandı.

"Anneeee! Anne! Kazanamadım işte!" "Olabilir kuzum. Bir dahakine sen kazanırsın." "Ama haksızlık bu!"

"Neden kızım?" "Ben seçilecektim!"

"Eee! Ne oldu? Seçim yaptınız değil mi?"

"Yaptık ama Serdar'la ben eşit oy alınca bir daha oylama yaptı öğretmenimiz. Aslında ben kazanacaktım. Hem öğretmenimiz sırf Serdar'ı sınıf başkanı yapmak için, önce onu oyladı, bütün sınıf da ona parmak kaldırdı işte!"

"Hayatım, oylamış ya işte öğretmeniniz!"

"Hiç de bile değil! Önce beni oylasalardı, ben seçilecektim." "Uzatma yavrum! Ağlama bakayım."

"Kız olduğum için mi öğretmen böyle yaptı?"

"Ay! Bunu da nereden çıkarıyorsun! Hiç olur mu öyle şey? Hem sen öğretmeninden daha mı iyi bileceksin! Kurallara uygun bir seçim yapmış işte..."

"Hani eşitlik, hani adalet! Haksızlık ama bu!"

"Bak sen! Neler de öğrenirmiş benim kızım okulda! Avukat gibi de konuşurmuuuş!"

"Ama hep haksızlık yapılıyor bana! Geçen gün de Nermin yalan söyledi, bana suç attı. Bütün sınıfın önünde ben azarlandım. O hep şirin şeker konuşup herkesin gözünü boyamayı iyi biliyor. Herkesi inandırıyor kendine. Bıktım ben bu haksızlıklardan! Yarın gitmeyeceğim okula!"

Otomatiği bozuk giriş kapısı yine aralıktı. Küfretti içinden yöneticiye. Ağır demir hengâmeyi ittirdi, içeri girmede ama. Çabucak arkasına bakıp sokağı kontrol etti. Nefesi tutukluydu sanki göğsünde. Apartman boşluğuna göz attı hızla, kimse yoktu. Kalbi pır pır atıyordu. Yine sıcak basmıştı tüm bedenini. İçeri girdiği gibi kapıyı kapattı. Saç dipleri bile ıslanmıştı. Çantasını açtı, nereye kaybolmuştu bu! Elleri titriyordu. Panikten bulamadığını fark edip her zaman ki ayna gözüne uzattı elini, çıkarıp sınımsı yapıştı

anahtarına. Asansöre doğru yürürken apartman kapısının açıldığını duydu, ürperdi... Hızlandı hemen. Korku çelik bir çember olmuş, içine hapsedmişti onu. Bütün vücudu titriyor, alnından terler akıyor, başı dönüyordu. Usulca dönüp baktı. Alt kat komşusuydu. Bu panik! Öldürücüydü. Damarlarından çıkan çekiliyordu sanki. Ya o zavallı küçük kız...

Haklıyı savunmak, mesleğin onurunu duymak, toplumda saygı görmek, mağdur insanlara omuz vermek, doğruyu yüceltmek... Vıdı, vıdı, vıdı, vıdı... Daha stajyerken görmemiş miydi, gözünü hırs bürümüş, sırf para için mesleğin onurunu ayaklar altına alan bazıları. Hem de çeşit çeşit! Hangi doğru, neyin doğrusu! Sen kimsin de? Oof! Hayat!

İçeri girdi nihayet, korkusunun yarısını dışarıda bırakarak. Cep telefonunu aramalara hazır tutup çantasını bırakmadan ışıkları tek tek açarak tüm odaları kontrol etti. Perde arkalarını, balkonu, küçük kileri, masa altını, koltuk arkasını... Her şey olağan gözüküyordu. Antreye dönüp kapıyı kilitledi, zinciri –neye yarıyorsa artık- sürgüye geçirdi. Oturma odasına girdiği gibi kapının yanındaki koltuğa çöktü. Tükenmişti. Posta kutusuna atılan imzasız tehditler nedeniyle bu son yedi yılda değiştirdiği dördüncü evdi. Korkular bile oradan oraya onunla sürüklenmekten yorulmuştu. Kendini tutamayıp ağlayacaktı yine... Ağlamadı.

Telefon çaldı. Annesiydi. Her gece bir şeyleri bahane edip arar, kızının salimen evine döndüğünden emin olmak isterdi.

-İyiyim annem, merak etme. Her şey yolunda... Babam nasıl? Sen... Ne oldu? Nasıl? Yaaa!... Aay! Çok üzüldüm. Başımız sağ olsun. Biliyorsun Hâkim hanım teyze benim için çok özeldi, çok severdim. Yarın cenazesine yetişirim. Allah sabırlar versin hepimize.

Çocukluğunun Hâkim hanım teyzesi, elinde evrak çantası sokağa dimdik girdiğinde; yürüyüşü, duruşuyla kadın erkek herkesin bakışlarını üzerinde toplardı. Mahalledeki kadınlarla hiç alakası yoktu. Babası onun için hükümet gibi kadın, derdi. O ise; küçücük dünyasını süsleyen bu çok farklı teyzenin

başka dünyalardan geldiğini düşünürdü hep! Dalgalı saçlarını ensesinde yuvarlak bir topuz yapar, ruj bile sürmezdi. Hep de siyah tayyör giyerdi. Çoğunluk onun dönüş saatlerinde kapısının önünde oyalanır, arkadaşlarıyla merdivenlerde çekirdek çiter, göz ucuyla da onu incelerdi. Ama hiç yanına sokulup konuşmamıştı, mahalledeki herkes gibi sert görüntüsünden çekinirdi. Çocuk yaşından çok daha büyüktü hayranlığı. O, hem kadındı hem de hâkim. Annesine de, diğer kadınlara da hiç benzemiyordu. Ciddiyeti, tane tane konuşması, ben bilirim bakışları, uzun boyu, geniş omuzlarıyla çok güçlü bir kadındı.

Denk gelir, telaşla gelip gittiği zamanlarda cübbesiy-le de görürdü onu. İşte o zaman, daha da heybetli gözükürdü gözüne. Lise yıllarında zincirlerini kırıp çekingeniğini attı. Bir merhabanın ardından artık arada bir kapısını çalıyor; onun önerdiği romanları, öyküleri okuyor, sonra da kitap üzerine konuşuyorlardı. O evdeki ferahlık, huzur katıyordu gençlik günlerine. Ne kadar da bilgiliydi!

Hukuk fakültesini kazandığında gururla koşup kapısını çalmıştı Hâkim hanım teyzesinin. O bu habere çok sevinmiş, sonra da keyifle yudumlamışlardı çaylarını. "Canım benim, ne zaman büyüdün de... Inanamıyorum, demek meslektaş olacağız Sibelciğim. Bu öyle anlamlı ki! Ben lotusu çok severim... Lotusu bilir misin? Nilüfer de denilir. Aslında bataklıkta yetişir, durgun suyun içinde çürüyen bitkilerle beslenir; ama bataklık gibi olmaz. Yaşadığı yere benzese erir, çürür. Bataklığı beğenmeyip oradan ayrılmaya kalksa, kurur! O bataklığın çürümüslüğüne, karanlığına inat güneş renkli ışıltısıyla, yapraklarında hiç toz, kir barındırmadan tüm güzelliğiyle açarak ortamın çirkin görüntüsünü örter. Adalet de bu çiçek gibi. Yani bana öyle gelir... Tüm çirkinliklerin, kötülüklerin içinde yine de açar. Çok zor iştir adaleti sağlamak! Sadece suçlularla değil, sisteminin boşluklarıyla da mücadele etmek gerekir. Fakat ne olursa olsun yaşama ve insan olmaya dair inancımızı hiç yitirmeliyiz canım! Bir gün bu dediklerimi çok daha iyi anlayacaksın. Sana güveniyorum Sibelciğim; senin gibi akıllı, dürüst, çalışkan insanlara ihtiyacı var bu toplumun. Hâkim teyzesinin akıllı, güzel kızı... Canım!" deyip onu alnından öpmüştü. İlk kez birisi onu alnından öpmüştü. Çok gururlanmıştı. Oradan çık-

tığında dünyayı alt üst edecek kadar güçlü hissediyordu kendini.

Yıllar, nehirler gibi... Akıp geçiyordu. O artık çocukluk rüyasının izinden yürümeye yeminli bir avukatı. Sevgiyle andı Hâkim hanım teyzesi'ni. Yıldızlarda uyusun onu bugünlere taşıyan o güzel insan...

Üstünü değiştirip bilgisayarın başına geçti her geceki gibi. Bu sahte sosyal medya hesabını bir yıl önce açmıştı. Amacı; bunca yılın ardından o lanet insanlarla yakınlık kurmak, gerçek yüzlerini gösterecek kanıtlar toplamaktı. Gecelerin en kahrılı ahıydı bu yazışmalar! Bu anlarda kasılıp kalıyor, kıvrana kıvrana başka bir kimliğin ağzı, dili oluyordu. Yedi yıl boyunca neler denememişti ki! Bu artık son şansıydı. Duygularına kapılmamalı, soğukkanlı olmalıydı. Bu yaşta, bu durumda on beş yaş rüyasını görmek hiç de kolay değildi. Sırf bunun için sayfalarca gençlik bloglarını okumuş; o dili, o yaşı yakalamaya çalışmıştı.

Yine mesaideydi şerefsiz! İnternet maalesef nice kötü amaçlara da hizmet edebiliyor, her yaştan insanı tuzağa düşürebiliyordu. Özellikle de çocukları... "Beyaz Atlı Prens" adını yakıştırmış kendine ki, masallarla büyümüş çocukları daha kolay avlasın. Sezer'cik de kim bilir hangi yürek kıpırtıları içinde yazışmıştır cellâdı olacağını bilemediği o canıyla! Artık kendi kimliğinden sıyrılmış; saf, çaylak, küçük bir kızdı o... Bakalım, bugün neler yumurtlayacaktı?

Slm bebeğim. / Aay! Utanıyorum ama... Deme bana öyle! / Yaşı küçük, kendi büyük, güzeller güzeli bebeğimsin işte. Eee! Nerelerdesin? Görüşsek artık!/ Niyeeee? / Niye olacak prensesim! Özledim de ondan! Bir yıldır yazdıklarınla ezber ettim seni... Artık görüşelim. Elini tutmak, saçlarını okşamak, gözlerinin içine bakmak istiyorum bebeğim. Çok mu?/ Ama olmaaaz! Zamanı gelince nasılsa görüşürüz. / Niye olmasın? Valla boşuna vakit geçiriyoruz. Demedi deme! Ne kadar komik, ne kadar yakışıklı, ne kadar eğlenceli olduğumu söylerler hep! Hatta beni bir gören, bir daha unutamaz./ O kadar yani... / Elbettee! Eskiden çok güzel bir kız vardı, adı da Sezer. Aşık oldu bana! Ama illallah dedirten bir aşk! Yapıştı, peşimi bırakmıyor! Ben de hak ettiği yerde bıraktım onu. Amaan! Neyse! Ne zaman buluşuyoruz bebeğim?/

Ekrandaki isme baktı bir daha. İnanamıyordu. Kalbi duracaktı sanki! Sezer demişti... Sonunda! Yazmıştı işte! Kendi ağzıyla yakalanmıştı. Bu, bu en büyük kanıttı. Bu sefer tamamdı. En sonunda dökülmeye başlamıştı işte. Yalancı pislik! Yazıştılar, yazıştılar...

Gecenin bu geç saatinde de olsa eli telefona gitti, bu gelişmeyi bildirmek, kolu kanadı kırık o ailenin birazcık da olsa huzur duymalarını sağlamak istiyordu. Ne uzun bir yoldu adalet! Saçları yer yer beyazlamış, hayatın tüm ağırlığı bakışlarına çökmüş o zavallı genç kadın... Sezer'in ablası! Yıllar önce, ilk tanışmalarında dudaklarını kemire kemire konuşurken bir haykırıştı sesi: " Yalnızca adalet istiyoruz biz! Adalet! Canını, ciğerini kaybeden insanlar için çok mu fazla bu istediğimiz? Cevabı olmayan sorulardan, insanların bize bakışından, her yerde fısıldaşmalarından, bitmek dinmek bilmeyen özlemimizden biz her an yeniden ölüyoruz! Sezer'im masum bir çocuktuk sadece. Düşünebiliyor musunuz, kimsesizler mezarlığına gömmüşler! Kimsesiz miydi o! Dağ gibi ailesiydik yanında! O caniler, elini kolunu sallayıp geziniyor sokakta! Ne olur bir çare olun bize! Lütfen! Yalvarıyorum..."

Davayı kabul etmeden önce olayı araştırırken bile kanı donmuştu... İnsan olan böyle bir şey yapamazdı! Bu nasıl bir acımasızlıktı! Korkunçtu! Bu suçlular asla cezasız kalmamalıydı! "Ben bu davayı alacağım. Acınızı hissediyorum ve yardım etmek için bu yola baş koyacağım. Bu mesele çok başka. Bu kızcağız, kardeşiniz... Olayı duyduğumdan beri rüyalarım giriyor." Bu telefon konuşmasıyla davayı üstlendiğini bildirdiğinde otuz yaşındaydı. Aradan yedi koca yıl geçmişti. Hâkim teyzesinin dediği gibi: " Adalet uzun bir yoldu."

Yatmadan önce yine odaları kontrol etti. Işıkları kapatıp sokağa bakan pencereden dışarıyı izledi bir müddet. Olağandışı bir durum var mı diye kıpırtısız bekledi. Korkuyordu çok! Caniler bu yedi yıl içinde hiçbir şey yapmamış gibi hayatlarını sürdürürken davayı onun aldığını öğrendikleri andan itibaren rahat vermiyorlardı ona. Gecenin bir yarısı garip, ür-kütücü seslerle farklı numaralardan aramalar, ölüm tehditleri... Geçen ay da cep telefonuna ulaşmayı

başaran birileri "Seni rezil edeceğiz. Videolar hazır. Vazgeç bu davadan! Ona göre... Sonun iyi olmayacak!" diye mesaj atmıştı. Her türlü iğrençlik beklenirdi bunlardan.

Kız çocuğu koşuyordu sokakta elinde uçurtma. Beline kadar saçları rüzgârla yarışırken hoplayıp zıplıyor, neşeyle gülüyordu. Bulutlar da bu oyuna katılmıştı. Birden uzun bir iple çekilen; içi şeker, çikolata, sakız dolu kocaman bir bavul geçti öne. Dopdoluydu, o kadar doluydu ki sürüklenirken içinden düşüyordu şekerler, çikolatalar, sakızlar. Uçurtmadan vazgeçti, onu yola bıraktı. Bavulla koşuyordu artık. Bulutlar da gitmişti. Bavul çok hızlandı. Bir tanecik alabilse! Koca bavul gitti, gitti uçurumdan düştü; o da yuvarlandı aşağıya. Mermerdi her yer. Canı çok yandı. Çıplacıktı. Üşüyor, çok üşüyordu! Mosmor bedeni titriyor, "Anne, anne tut elimi!" diye ağlıyordu.

Gözünü açtı. Rüyalari dayanılmaz bir hâl almıştı. Çenesi kasılmış, ağzında zehir zemberek bir acı. Ne çok terlemişti! Yine hiç dinlenememişti. Güçlkle kalktı yataktan. Son günlerde Avukat Sibel olmaktan çıkmıştı. Elini yüzünü yıkarken aynada gördüğü yüz, o çocuğun yüzüydü. Kırık burun, mosmor küçük bir surat! Korkuyla açılmış o kocaman gözler...Sezer...

Bez bebek gibi kıvrıp koymuşlar. Olmuş bir bavul çocuk! Kolunda sakızdan çıkan dövme... Kim bilir hangi şekerin, hangi sakızın peşinden yine bakkala giden zavallı çocuk. Ayağında kırk kiloluk bedenini kuş gibi uçuran parmak arası terlikler... Attıkları ıpsız tarlada arılar bile kıyamamış ona dokunmaya. Oysa, oysa... Daha masallar akacaktı çocuk dilinden, çocuk yüreğinden.

Bugün, bu duruşmada her şey bitecekti. Adalet kazanmalıydı. Yıllar önceki ilk hamlesinde; olayı dedektif gibi araştırmış, o zavallı kızın atıldığı bölgeden lastik izinin alınmasını sağlamıştı. Mobese kayıtları ile bu canilerin kullandığı araba saptanmış, kiralık olduğu öğrenilen arabayı kendi isimleriyle kiralayan katiller yakalanmıştı ama "delil yetersizliğinden" bir gün içerisinde yeniden serbest bırakılmışlardı.

Adliyenin kapısından çıktığında ağlıyordu Sibel. En sonunda... Yüreğindeki acı, hüznün silinmeyecekti hiç ama vicdanı rahattı artık. Her mahkemede ölüp ölüp dirilen Sezer'in ailesi bu duruşmaya gelmemişlerdi ama sivil toplum kuruluşları yanındaydı. Duyarlı, yiğit kadınlar pankartlarıyla desteklerini sürdürdüler. Bu sefer basın da yakından ilgilenmişti. Herkes yedi yıl sonra suçluları nasıl tutuklattığını soruyordu. Haberciler mikrofon uzattığında ilk defa korkmadan, huzurla, özgürce konuştu Sibel: " Yedi yıl bu canileri yakalatabilmek adına çok çaba sarf ettim. Katiller; dava bitti, biz suçsuzuz, diyerek normal hayatlarına döndüler. İş ortaklarından biri hiç utanmadan "Vicdanım rahat!" dedi. Bu arada suçlulardan biri kalp krizi geçirip öldü. Allahın sopası yok, cezasını buldu. Diğeri evlendi, çocuğu bile oldu, çocuğunun yüzüne nasıl bakacaksa! Bir diğeri ki; bu kişinin 28 suçtan sabıkası var, dışarıdayken yine yedi yıl boyunca suç işlemeye devam etti. Onlar bitti sandı ama biz gece gündüz demeden ne yapabiliriz, diye çalmadık kapı bırakmadık. Çok savaştık; yeri geldi kendi canımızı tehlikeye attık, çok sıkıntılar yaşadık. Ama yılmadık. Bu sürede dosya, yedi savcı değiştirdi. Dosyayı bir savcıya tam anlattım derken yukarıdan gelen başka başka talimatlarla değişiklikler oldu. Ulusal kriminolojiden raporumuz geldi de en nihayet iddialarımızın doğru olduğu ortaya çıktı. Olay 'zorlamalı ölüm' şeklinde değerlendirildi, sonunda iddianamemiz kabul edildi, adalet yerini buldu geç de olsa. Davaya müdahil olan kadınlarımıza, sivil toplum örgütlerine ve siz basın mensuplarına teşekkür ediyorum."

"Bu kadar sıkıntıya karşın niçin hiç vazgeçmediniz?"

"Çünkü ölünün dili yok ama benim var, adaletin var! Sessizlerin ve mazlumların sesi olmaya ant içtim ben. Güneş balçıkla sıvanmaz. Tekrar teşekkürler!"

Hâkim hanım teyzesinin dimdik yürüyüşü geldi gözlerinin önüne. Adımları güçlendi. Güneş ışıltılı lotuslar vardı yanında yöresinde...

* Bir gazete haberi kurgulanarak öyküleştirilmiştir.

Kim Demiş Ki Ben Yapamam?

Yazar: Kolektif
Türü: Çocuk
Baskı Yılı: 2018
Sayfa Sayısı: 88 Sayfa
Yayınevi: Köstebek Yayınevi

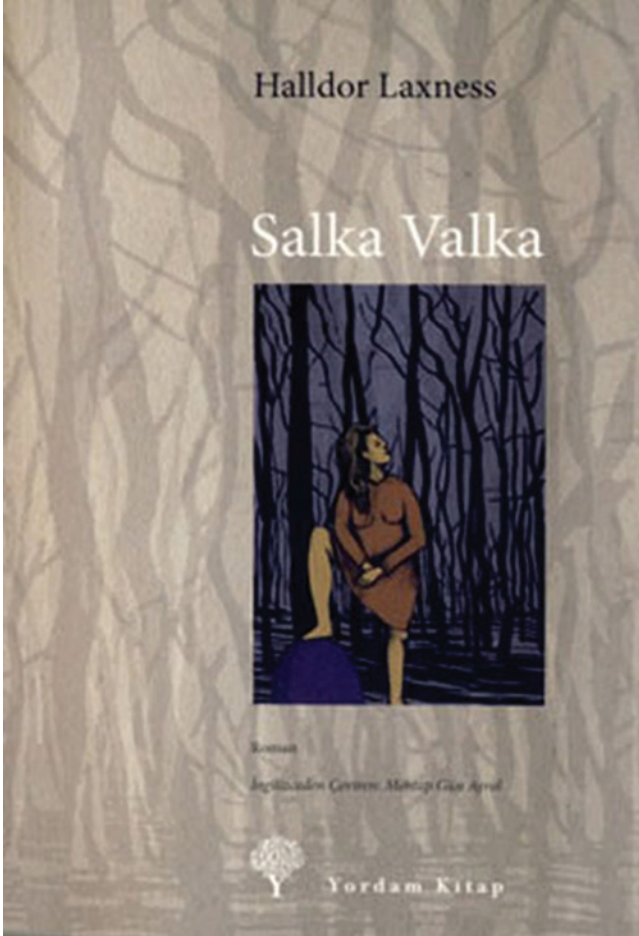
Ülkemizde, kadın ya da çocuk olmanın ne denli zor olduğu sıkça vurgulanır. Kaldı ki her gün gazetelerde ve internet sitelerinde okuduğumuz onlarca istismar, taciz ve aile içi şiddet haberlerinin yanında bunun vurgulanmaması işten bile değil. Çünkü topluma dayatılan erkek egemen yaşam biçiminin, bunca felaketin, tacizin ve şiddetin içinde çocuklar ve kadınlar adeta yaşam mücadelesi veriyor.

Evet, biz kadınlar; sokakları doldurarak, haykırarak, tartışarak, diğer kadınlarla bir araya gelerek büyük ve elzem bir mücadele veriyoruz. Ancak bu mücadelenin, yalnızca sokaklarda, okullarda, iş yerlerinde, evde ya da diğer pratik yaşam alanlarında değil; edebiyatta ve yazın dünyasında da devam etmesi gerektiğini unutmamalıyız. Çünkü edebiyatın gücüne inanmalıyız!

Kitapta, Osmanlı Devleti'nden Türkiye Cumhuriyeti'ne çeşitli mesleklerde ve alanlarda öncü olmuş, çeşitli zorluklara ve hatta engellemelere rağmen ilkleri başarmış kırk bir kadının, hem çocuklara hem de yetişkinlere hitap edecek şekilde yazılmış öyküleri bulunuyor. Bu isimler arasında ilk kadın doktor Safiye Ali, ilk kadın öğretmen Refet Angın, ilk kadın gazeteci Selma Rıza, ilk kadın kimyager Remziye Hisar, ilk kadın hakem Lale Orta gibi kişiler yer alırken Türkan Saylan, Türkan Şoray, İdil Biret, Adile Naşit, Canan Dağdeviren gibi yakın geçmişimizde önemli başarılarla imza atmış isimler de bulunuyor.

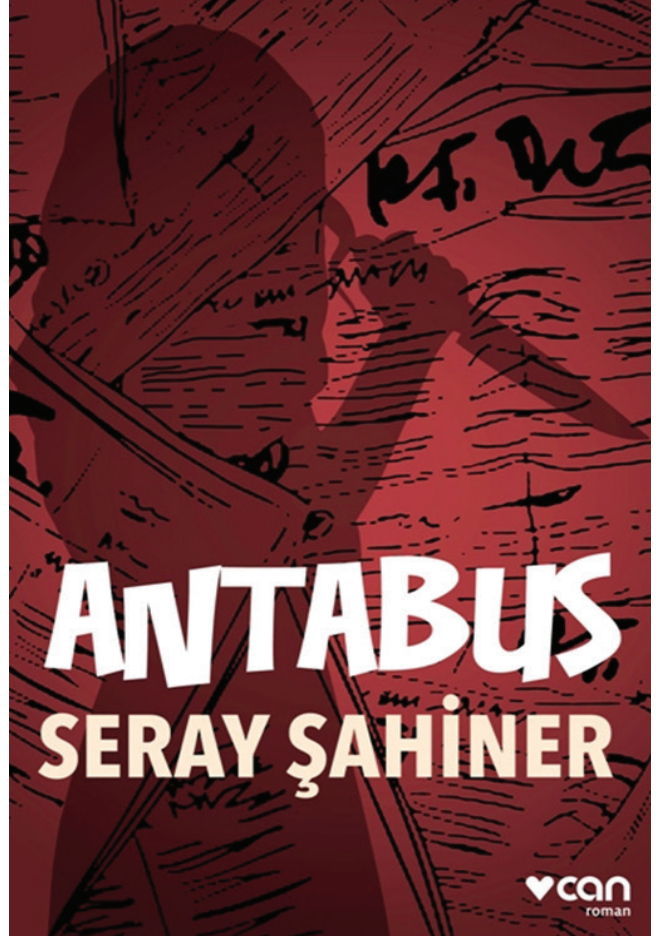
Salka Valka

Yazar: Halldor Laxness
Baskı Yılı: 2011
Yayınevi: Yordam Kitap

Halldor Laxness, başyapıt niteliğindeki kitabında İzlanda soğukunda ahlak anlayışları çökmüş, dini duyguları tam aksine tavan yapmış balıkçı kasabasındaki hayatları anlatır. Bu dondurucu soğuk içinde güçlü bir kadının zorlu hayat şartlarını ve mücadelesini okurken sömürü ve çaresizliğin çarpıcı tasvirini görürüz. Kitap, destansı edebi yaratıcılığından ötürü, 1955 yılında Nobel Edebiyat ödülüne değer görüldü.

Antabus

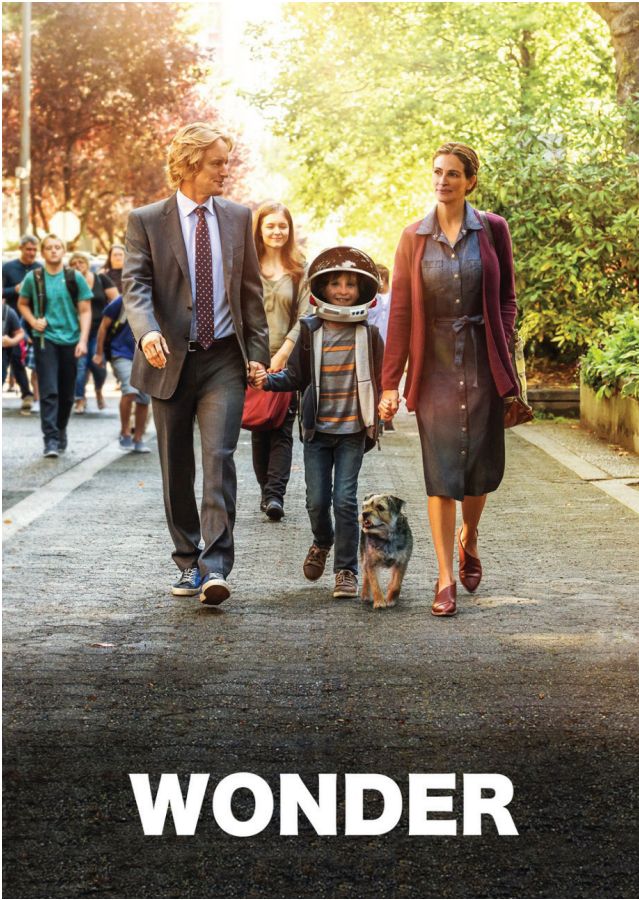

Yazar: Seray Şahiner
Baskı Yılı: 2014
Yayınevi: Can Yayınları

Seray Şahiner'in kaleminden yeni ve dokunaklı bir insanlık öyküsü... İşçi sınıfından Leyla, konfeksiyon atölyesinde çalışıp sakin bir hayatın hayalini kurar. Ancak hayatı kendi isteklerini bütün haliyle görmezden gelen ailesi ve dayatılanlarla şekillenir. Leyla'nın hayatı her gün gazetelerin 3. sayfasında gördüğümüz haberlerden yalnızca biri.

film WONDER (MUCİZE)

Raife Yılmaz
Dersim Şube Üyesi

Yönetmen koltuğunda Stephen Chbosky'nin oturduğu film, Steve Conrad'ın kaleminden çıkmış. 2017 yapımı ABD filmi; Julia Roberts, Owen Wilson ve son dönemlerin başarılı çocuk oyuncusu Jacob Tremblay gibi isimler yer almaktadır ve film dünyadaki en mükemmel, en kurtarılası ülkeyi Amerika (!) olarak anlatmaması ile de sinemaseverleri ayrıca sevindirmektedir. Dram türündeki Wonder, ana karakteri Auggie Pullman'ın topluma uyum ve toplumun rehabilite sürecini anlatmaktadır.

Auggie Pullman doğuştan kraniyofasiyal anomalileri (doğuştan yüzün farklı şekillerde bulunmasına

verilen ad) olan bir çocuktur. 11 yaşına kadar geçirdiği ameliyatlara tamamen olumlu sonuçlar vermemiştir. Annesi akademik kariyerini bırakıp Auggie'nin akademik eğitimini evde vermiş, babası da bu konuda üzerine düşeni yapmıştır. Tabii ki her özel bireye sahip olan ailede olduğu gibi diğer kardeş (abla) ikinci planda kalmıştır. 5. sınıfa geçmesi ile ailede yaşanan münazaralar sonucunda aile, akranları ile birlikte okul hayatına başlamasına karar vermiştir. Bilime ve uzaya olan merakı, toplumla olan bağlantısında kendini gizleyebileceği bir kostümü, astronot başlığını hayatına sokmuştur ve artık dışarı çıkması gerekmektedir. Akranları ilk başta alışmakta zorlanırsa da bilgisine hayranlık duyarlar ve zamanla güzel bir bağ kurarlar. Tabii ki burjuva bir aile okulda varlığını istemez ve ekonomik gücünü kullanmaya, çocuklarının zorbalığını kabul ettirmeye çalıştığında bir kahraman varlığını hissettirir. Bu kahramanı (ki tamamen gerçek bir kahramandır) filmi izlediğinizde yüzünüzde bir mutlulukla karşılayacaksınız. Ama sistemin eleştirisini tabii ki bulamayacaksınız.

Film sadece ana karakterin yaşadığı zorlukları ve mücadeleyi anlatmaz, yakın çevresinde bulunan bireylerin davranışlarının sebeplerini de önümüze koyar yani dünyanın merkezinde sadece ana karakterler yoktur, herkes kendi dünyasının merkezindedir ama bazı kişilere özellikleri gereği daha fazla hassas davranmak gerekir.

Wonder, öğretmenlere ve ailelere iyi gelecek bir film. Ara ara duygulanmanız, ara ara "İşte böyle" demeniz de çok normal tepkiler. Unutmadan sorgulayacağınız cümleler de var. "Haklı olmakla nazik olmak arasında bir seçim yapmak zorunda kalırsan, nazik olmayı seç."

film Kaybetmek Kazanmaktır!

Oya YAĞCI
Ankara/2018

Gloria filmi için alternatif bir okuma...

2013 Şili-İspanya ortak yapımı Gloria, Sebastián Lelio'nun Kadın Üçlemesi'nin ilk filmi. Bu filmi 2017 tarihli Fantastik Bir Kadın (Una Mujer Fantástica) ve İtaatsizlik (Disobediencia) filmleri izledi.

Aynı zamanda senarist de olan Lelio, son yılların en ilgi çeken yönetmenlerinden biri. Prestijli festivallerden ödüllerle dönen Lelio'nun başarısının nedeni, son derece can yakıcı ve giderek yükselen bir mücadele alanı haline gelen toplumsal cinsiyet sorununa içtenlikli yaklaşımı. Genç yönetmen, kadın üçlemesi ile hem toplumsal ahlak ve Ortodoks dinsel inançların serpildiği gündelik hayatı, hem de despot siyasal iktidarlar kadar, piyasa merkezli kapitalist toplumun da kadın-trans-lezbiyen bireyler üzerindeki baskıda uzlaşan ikiyüzlü ahlakını deşifre ediyor.

Lelio'nun ayırt edici yanı, kültür eleştirisine odaklanan filmlerinin yanıltıcı bir biçimde politik görünmeyen yüzeyi. Bir başka ifadeyle Lelio, klasik politik argümanlar çerçevesinde tartışmıyor konusunu; kültürel yapıya içeriden ve oldukça iddiasız bir dil ve biçimle yaklaşıyor. Samimiyeti, son derece yalın bir talebi işleme biçiminde açığa çıkıyor: Sıradan, hayatı istediği gibi yaşamaya çalışan, toplumsal cinsiyet rollerine sıkıştırılmış, dayatılmış kimliklerin hücrelerinden kurtulma mücadelesi veren trans kadın, lezbiyen ve "hetero" kadınların hikâyelerine nüanslı bir yaklaşım.

Gloria, 60'lı yaşlara merdiven dayamış, genç bir kadınla evlenen eski kocasını ve iki yetişkin çocuğunu geride bırakırken yalnızlığı ile yüzleşmek durumunda kalan orta sınıf bir büro çalışanıdır. Evini temizleyen bir "gündelikçi" ve izinsiz ziyaretlerini işgale çeviren baş belası tüysüz bir kedi dışında evinde ve yatağında yalnızdır. Gloria araba kullanmayı, araba kullanırken teypte çalan şarkılara eşlik etmeyi, akşamları kulüplerde dans etmeyi ve flört etmeyi seven bir kadındır. Uzun evliliği ve boşandıktan sonra geçen on yıl içinde yalıtılmış olsa da dışa açılmaya çabalamaktadır.

Cinselliğini bedenleştirmeyi, sevişmeyi, şarkı söylemeyi ve dansı seven bu kadın, doğumun ve menopozun yıllar içinde biriktirdiği kilolarını dert edinmeden, bedenini, sesini ve ruhunu özgürleştirme arayışında ilişkilere açıktır. Boyu kadar çocukları dahi, anne-baba olmuş ya da olacakken o, büyükannelik sınırlarını öteleyen ve kendi olmak isteyendir.

Gloria, sıra dışı olmayan sıradan bir kentli kadındır yani. Ama nasıl bir ataerkil ceberrutlukla kafamız ütülenmişse artık, Gloria'yı sıra dışı saymaya peşinen gönüllüydür de...

Gloria da Şili gibi diktatörlük sonrası piyasa serbestliği ortamında özgürleşme telaşındadır. Ancak orta sınıf içe kapalı yaşamın sınırlarından özgürleşmesi nereye ulaşabilecektir? Diktatörlük sonrası Şili'nin geleceği de bu açıdan merak konusudur. Kapitalist toplumsal düzen, fırsat ve seçme özgürlüğü yalancı altında bireyi izole eden, yalnızlaştıran ve tüketirken tüketen bir cendere sunmaktadır. Gloria'yı film boyunca hiç yürürken, koşarken ve toplumsal ortaktığı alanlarda göremeyiz. O hep arabasındadır, evet şarkı söyler ama tek başınadır. Yogaya başlar kızının stüdyosunda ve akşamları da kendi yaş grubundan yalnız insanların terk edilmiş yaşamlarını renklendirdikleri kulüpte dans eder. Film süresince geri planda akan toplumsal protestolara gözümüz çarpar. Gloria'nın pek de bakmadığı ama açık duran televizyonunda, bir gece kafası iyiyken çok da ayır-dına varmadan eşlik ettiği tencere-tava eyleminde ve Gloria ile zıt yönde hareket eden sokak eyleminde bir isyan dalgasının sürekliliği duyurur kendini. Gloria, bu dalganın içinde, yanında ya da farkında değildir. Neler olduğuyla ilgili de görünmez. O, politikayla ve toplumsal yaşamı paylaşamadığı diğer insanlarla pek de ilgili değildir.

Orta sınıf yalnızlığı içinde, izole-hijyen standartlarında arada bir buluştuğu eğitimli orta sınıf arkadaşları ve yine seyrek buluştuğu aile üyeleri ile sosyalleşmenin bunaltısını yaşar. Yalıtılmış kent yaşamı içinde gidip gelirken, yalnızlığı "nedensiz" bir biçimde karşısında dikilmektedir. Bir erkekte cisimleşen ilişki arayışı, bunca ilişkisizliğin ortasında ilk akla gelendir ne de olsa. Kapitalist diktatörlükten piyasanın tüketici kültürüne atlamak, boğulmayla da sonuçlanabilecek bir maceradır oysa. Kapitalizm tek başınalık ve yalnızlık farkına duyarlı değildir. Yoksunlaşan yaşam, mutluluk hedefine odaklanmalı ve tüketmelidir. Mutlu olmak için de karşı cinsle paylaşılacak bir yatak ve yaşam olmalıdır. Kent lügatında ilişki, uzak yakınlıkların adı olsa da Gloria, biraz daha insani ve naif bir karşılaşma ister gibidir. Özgürlüğü kimle birlikte yaşayacağı konusunda sezgilere sahip olmayan Gloria bir ilişki aramaktadır. Arkadaşlığın ve seksin birlikte mümkün olabileceği, birlikte sosyalleşerek çok da toplumsallaşmaya gönüllü olmayacak bir ilişki...

Sık sık sinir krizi geçiren ve kriz anlarının tacizkar gürlüğüyle rahatsız edici bir varlığa indirgenen komşu ve kaçıp kaçıp Gloria'yı yurt edinen çirkin tüysüz kedidir dışarının parçalanmış müdahalesinin kanıtı. Komşu yalnızlıktan delirmiş, kedi de kendisine yeni bir yoldaş bulmak derdiyle Gloria'ya sığınmıştır. Site yaşamının huzur ve güvenlik vaadine sığınan Gloria sürekli dürtülmektedir. Oysa kendisi de sevmediği tüysüz ve çirkin kedi gibidir. Diğer tüm çok özel olan ve biriciklikleri ile beton yığını kentin apartman hücrelerinde hayatlarını titizlikle özelleştirenler de aynı sıradan hikâyeye sahiptir. Habersiz gelen hiçbir misafire kapıları açık değildir ve olmayacaktır. O halde kapıda bırakılabileceklerinin de farkında olmalıdır.

Gloria bu gerçek bilgiyle Rodolfo (Sergio Hernández) sayesinde yüzleşecektir. Kulüpte dans sırasında karşısına çıkan bu eski ordu mensubu, karısından boşansa da ailesinden boşanamayan, aile ve hayatın sınırlarını titizlikle çizerek koruyan ve Vertigo isimli bir oyun parkı işleten, geleneksel çapkın erkektir. Rodolfo, istediğinde gelen, aniden ve habersiz ortadan kaybolan, duygusal maço ve istediğinde Gloria'nın hayatına ısrarla dalabilen aile reisidir. Seks

ister ama hayatını erişilmez ve ulaşılmaz bir uzaklıkta tutmak konusunda titizdir.

O istediğinde yaşanır her şey. Boşandığı kadın ve kızları ile ilişkisi de şaibeli bir kapalılığa sahiptir. Ergen olamayan çocukların "sahibi" bir aile bağımlısıdır Rodolfo. Dışarıda serbestçe dolaşan odur. Her iki tarafa da yalan söylediği ve hiçbir tarafın hakkını gözetemeyecek kadar bencil olduğu için kaçak oynayanıdır. Sahip çıktığı ve savunduğu aile bağları aslında zinciridir ve şimdi kendi ayağına dolandığı için sürekli kaygan zeminde dans eden de odur.

Gloria bu ser ve sır vermez mülkiyetçi bencilliğe çarptığında kendisiyle ilgili gerçeğe de çarpar. Politik ve toplumsal olanın dışında kalarak evden özgürlük siparişi verilemeyeceğini idrak eder. Yapabileceği tek şey, bu sahtekâr duvar ustalarını aşmak ve ciddiye almamaktır. Yalnızlık, yalnızlarla paylaşılmaz. Toplumsal hikâyeyi büyütmedikçe, beden, ruh, ses kendi bireysel sınırında dokunulmaz kılınır ve artık ikiyüzlü ataerkinin nerede olsa öten borusuna kulaklar tıkanır.

Rodolfo'ya bağlanma sebebi de şaibelidir. Başlangıçtaki yumuşaklık ve naiflik, sürekli bir biçimde kendisinden kaçırılanı anlama çabasının yarattığı şaşkınlığa bırakır yerini. Özenle koruduğu özel sınırlarına karşın Gloria'nın sınırlarını umursamayan Rodolfo, bir sınava dönüşür Gloria için. Mülkün sınır bekçisini aştığında, politik-kültürel bir bilince açılma imkânı yakalar Gloria. Final bu imkâna dairdir.

Yakınlığı sinsi bir boyun eğdirme mücadelesine dönüştüren, hiçbir şeye yakın olamayan ve sadece tüketmeyi arzulayan eril güdüyü taciz etmek ve aşmak, bir imkânı sezdirir.

Devletin ve erkeğin ortak kapitalinin yasasını çözmek gerekir. Gloria da Rodolfo'nun Vertigo'sunun kuralıyla oynar: Vurarak kazanır ve kayıp gibi görünen yalnızlığını kazanır.

Kaybetmek Gloria'(zafer)dır bazen!

Bu yazı daha önce Kadın Ve Yaşam Dergisi'nde yayınlanmıştır. Kadın Ve Yaşam, Kasım 2018, Sayı:13 S. 20-22.

